CARMINUM PROVERBIALIUM

TOTIUS HUMANÆ VITÆ STATUM breviter delineantium;

Nec non utilem de moribus Doctrinam jucunde proponentium,

LOCI COMMUNES,

In Gratiam Juventutis

SELECTI.

Si Christum discis, satis est, si cætera nescis;
Si Christum nescis, nihil est, si cætera discis.

LONDINI
Gulielm. God
Thrale, MDC

NOn dubito multos lectores hic fore ſtultos,
Qui ſunt dicturi, liber hic quod debeat uri,
Quando in eo verſus non ullus ſit bene terſus,
Ac opus inceptum totum ſit prorſus ineptum.
Sunt tamen ipſi illi, qui amant dicteria Grylli,
Et qui Smoſmannum cupiunt audire per annum,
Turpia dicentem, vel Suarmum ſpurca loquentem:
Quique legunt Pſaffi Calebergi facti, vel Affi,
His placet inſanus Neidhart, Larin quoque nanus,
Corneus Seufridus bonus eſt nonas per & idus,
Marcolf laudatur, Eulenſpiegelus amatur.
Et quis non leget, quæ frater Rauſchius egit.
Tale quid inſulſum, fatuo de pectore mulſum,
Semper ſic laudant, ut ad omnia peſſima plaudant.
Cum tamen authores ſoleant corrumpere mores
Tales, ac digne poſſint comburier igne,
Ob res obſcœnas, ut dent propter mala pœnas.
Hic liber haud vanas doctrinas, ſed bene ſanas
Proponit: luſtra, non perdes tempora fruſtra.
Quamvis ad mores meliori carmine flores
Paſſim venduntur, multumque & ubique leguntur:
Eſt tamen his chartis jucundæ nonnihil artis,
Quæ poterit vere ridendo multa docere.
Proque venenatis ſalibus damnoque paratis
Ridiculis horis tradit præcepta decoris.
Nec facile hæc cedent animo, ſi qui modo credent.
Eſt brevitas verbis, nec virtus major in herbis,
Quæ tantum vellunt, & morbos in cute pellunt.
Non vitium mentis purgant pravum facientis.
Ergo ne calca mox librum ſtulte Menalca;
Sed mage protector fias illi bone lector.
Haud ittuc tendit qui carmina talia vendit,
Ut nunquam poſcas meliora, ſed hæc modo noſcas,
Verum ſi fari tentabunt, atque jocari.
Hæc potius belli capiant diſcenda puelli,
Quam Veneris ſpinas triſtes, Bacchique ruinas.

LOCORUM HUJUS OPUSCULI INDEX.

A

Absurda 1
Adiaphora 3
Adulatio ibid.
Æmulatio 100
Ænigmata 2
Æquivocatio 3
Afflictio ibid.
Aliena 4
Ambitio ibid.
Amicitia 5
Amor 7
Animalia 8
Arcanum 10
Arrogantia ibid.
Ars 13
Assiduitas 15
Astra 17
Astutia ibid.
Avaritia ibid.
Audacia 19
Aula 20

B

Baptismus 20
Bella 1
Beneficentia ibid.

C

Cæcitas 22
Calumnia 23
Campana ibid.
Captivitas 24
Caritas ibid.
Castitas ibid.
Causidici 109
Christus 43
Cibi ibid.
Coactus 136
Concordia 31
Confessio ibid.
Conjectura ibid.
Conjugium 109
Conscientia 33
Consensus ibid.
Consilium ibid.
Consortium 34
Consuetudo 36
Contemptus 37
Convivium 38
Cura 39
Curiositas ibid.
Cursus 40
Custodia ibid.

Dam-

D

Damnatio æterna 104
Damnum 40
Debitum ib.
Deformitas 79
Deus 40
Diabolus 46
Diffidentia 77
Differentiales 47
Discordia 59
Dissimulatio 176
Diversa studia 60
Divitiæ 61
Doctrina 13
Dominium 64

E

Ebrietas 66
Ecclesia 69
Ecclesiastici 70
Epicedia 73
Error 74
Excellentia ib.
Exempla ib.
Experientia 75

F

Fama 75
Fames ib.
Festinatio 66
Festi dies ib.
Fides 77
Finis 78
Forma 79
Fortuna ib.
Frugalitas 83
Fuga ib.
Furtum 84
Futura ib.

G

Garrulitas 85
Gaudium 86
Gloria ib.
Gratia ib.
Gratitudo. ib.

H

Hæretici 87
Herba ib.
Homo 89
Homicidium 93
Honor ib.
Hospes ib.
Humanitas 94
Humilitas ib.

I

Jactantia 10
Jejunium 94
Ignavia 95
Ignis 96
Ignorantia ib.
Imperitia ib.
Impossibilia 97
Impostura ib.
Incerta 98
Inconstantia ib.
Indecora 1
Industria 108
Infamia 23
Ingratitudo 98
Inimicitia 99
Injuria ib.
Injustitia ib.
Insidiæ 100.
Invidia ib

Inutilia 101
Ira ib.
Judicium extremum 106
Juramentum 195
Jus ib.
Juriſta 106
Juſtitia ib.
Juventus ib.

L

Locus 101
Labor 108
Laus 109
Leges ib.
Libertas 110
Lucrum ib.
Ludus 112
Lux ib.

M

Malitia 146
Malum 112
Maria 113
Martyria. ib.
Medicina 114
Medicamenta 115
Media ib.
Memoria ib.
Mendacium ib.
Mendicitas 142
Mercatio 116
Meretrix ib.
Meteora 117
Mimi ib.
Mina ib.
Miſericordia 118
Modus ib.
Morbi 119
Mors 121
Mores 109
Mulier ib.
Multitudo 129
Mundus 130
Munera 134
Muſica ib.
Mutuum 135

N

Natura 135
Neceſsitas 136
Nihil 137
Nimium 118
Nobilitas 137
Novitas ib.
Nox ib.
Nuntius ib.

O

Obedientia 137
Obſcuritas ib.
Occaſio 138
Ocium 95
Officium 139
Opera ib.
Origo ib.
Ornatus 184

P

Pædagogia. 140
Parentes ib.
Patientia 141
Patria 142
Paupertas ib.
Pax 145
Peccata 146
Pecunia 61
Peregrinus 150

Peregrinatio ib.
Periculum 151
Perſeverantia. ib.
Philautia ib.
Pictura 152
Pietas ib.
Pœna malefacti 149
Pœnitentia 15
Poſsibilia 155
Potentia 66
Potiones 24
Præpoſtera 41
Præſentia 155
Precatio ib.
Principium 157
Proceres ib.
Procraſtinatio ib.
Profuſio ib.
Promiſsio 158
Proprium 159
Prudentia 160
Pudor 168
Pueritia 105

R

Raritas 163
Requies ib.
Riſus 164
Ruſtici ib.

S.

Sanitas 164
Sapores 169
Satietas ib.
Scriptura ſacra 170
Securitas 171
Senectus ib.
Sermo 172
Servitus 173
Similitudo ib.
Simplicitas 176
Simulatio ib.
Solertia 160
Solutio 177
Somnium ib.
Somnus ib.
Spes ib.
Spiritus S. 46
Stultitia 178

T

Taciturnitas 187
Tarditas ib.
Temperantia 184
Tempus ib.
Tenebræ 137
Terra 183
Teſtimonium ib.
Timor ib.
Trinitas 46

V

Valetudo 194
Venatio ib.
Venus ib.
Veritas ib.
Veſtitus ib.
Vexatio 185
Vicinitas ib.
Vilitas 35
Vinum 66
Violentia 99
Virginitas

Virginitas 24
Virtus 185
Vita 187
Vita æterna 104
Vitia 146
Vnus 188
Voluntas *ib.*
Voluptas 189
Votum 115
Vsus 189.
Vulgus *ibi*

CAR

CARMINUM PROVERBIALIUM LOCI COMMUNES. ABSURDA, INDECORA, PRÆPOSTERA.

Agninis lactibus alligare Canem.

SI canis ex hilla religatur, mordet in illa?
Aliorum medicus, ipse ulceribus scates?
Conditor es juris, qui spernere jura videris:
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis?

Item:

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet.
Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.
Annulus aureus in naribus Suis.
Est in persona pudor insipiente corona.

Item:

Nullus inungatur nebulo, plebs undique fatur.
Currus bovem trahit.
Heu servi regnant, domini famulantur; asselli
Ornantur phaleris, dephalerantur equi.
Encomia canere ante victoriam.
Quando potes subjici, non debes dicere, Vici.
Sydera cælo addere.
Ad mare declivus omnis currit cito rivus.

Item:

Cui sunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item:

Hic mos est genti, panis præbetur habenti.

Item:

Pernas laudare nullum decet, hoc scio clare.

Item:

Queis satis est, his plura fiunt, his undique fertur,
His datur, his emitur, pauper ubique jacet.

Item:

Tu teneas panem, tibi protinus ova dabuntur.

Item:

Undique per montes currunt in flumina fontes.

ANAPHORA.

Quod nihil & nulli [illegible] utique non nocet ulli,

ADULATIO. Vide Impostura.

Adulari quæstus nunc est multò uberrimus.

Nil dant mensipetæ, nil portant præter avetę.

Item:

Si vis laudari, si vis charúsque vocari,
Disce adulari: nam tales sunt modò chari.

ÆNIGMATA.

Annus, Pannus.

Est quiddam sine P. cui servit noxque diesque:
Cui P. si dederis, facies tunicam tibi ritè.

Ave.

Mitto tibi navem, prora puppique carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, sustento senem, rogo gressus,
Sum terror canibus, habeat me pro duce sessus.

Castanea.

Arbor ire est sylvis quæ scribitur octo figuris:
Fine tribus demptis, vix unam in mille videbis.

C. O. Q. C. S. T. S

Sunt oculos clari qui cernis sydera tanquam:
Dico Grammaticum, versum qui construit istum.

Cor.

Dimidium sphæræ sphæram cum principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditor orbis.

Item:

Redde Deo mediam lunam, solem, canis iram,

Corvus.

Re

Res volat in sylvis, nigro vestita colore:
Si cor abstuleris, pes tibi tento manet.

Gallus Gallinaceus

Os aperire veta, quæstorum namque moneta,
Ipsius est meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generavit filia matrem.

Homo.

Est animal quoddam, quod cunctis est benè notum,
De mane quadrupes, medio bipes, serò tripes.

Miles obliviscitur.

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Muscatum.

Si caput est, cúrrit: ventrem conjunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & sine ventre bibes.

Pavo.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos quærere.

In densis sylvis venor bis quinque catellis.
Quod capio, perdo: quod non capio, mihi servo.

Salutem.

Mitto tibi Metulas, cancros imitare legendo.

Ter tria dant septem, scil. literas.

Ter tria dant septem, septem sex, sex quoq; tres sunt:
Octo dant quatuor, quatuor faciunt tibi septem.
Hæc benè si numeres, facient tibi millia quinque.

Urina.

Dic mihi, quod flumen soleat conscendere montes;
Hoc mihi si solvas, Oedipus alter eris.

ÆQUIVOCATIO. Vide Differentiales.

Erroris mater fuit æquivocatio semper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adest.

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi.

Item:

Quando timor major, tunc Deus est propior.

Item:

Vidi salvatos, prius anxietate gravatos.

Item:

Ungere vult hominem, quem percussit, Deus, omnem

Deus quos amat, amat & castigat.

Hoc Homo torquetur, ut sic patiendo probetur,
Ut mens purgetur, ut præmia pluria lucretur,
Ne sublimetur, ut Christo gloria detur,
Et præservetur, ne perpetuo crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt:
Et cum quo certet, mens pia semper habet.

Item:

Qui modò torquetur, nescit quam magna lucretur:
Cum furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.

Item:

Visitat hos homines Christus, quos diligit, omnes.

Tribulatio homines ad Deum convertit.

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur.

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,
Et dolor & mœror magis inde sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Læditur Urbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcar proprium sit, equus tuus, ambulo multum.

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem:
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdavit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam Amaturus.

Tu caveas dici nimium laudator amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amavit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor gravius, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

Item:

Tempore fœlici non cognoscuntur amici:
Sorte patet misera, quæ sit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quam mea quærit.

Item:

Verus amor miserum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore fœlici, multi numerantur amici:
Cum foruna perit, nullus amicus erit.

Amici multi fœlicium.

Cui bene succedit, is amicos sæpe videbit.

Amici peccantes reprehendendi potius, quam imitandi.

Dilige sic homines, ut eorum crimina vites.

Amicos novos parans, ne obliviscaris veterum.

Antiquus gladius, verus atque fidelis amicus,
Credite, temporibus hæc valuêre suis.

Item:

Calles antiquos serves, veteres & amicos.

Item:

Non est antiquus per te damnandus amicus.

Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.

Prudens celabis, quòd amicis turpe putabis:
Ne culpent plures, quod ſolus pandere cures.

Modus remendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: ſi nil
Accipias, & pauca petas, & plurima dones,
Gratus eris populo, te mille ſequentur amici.
Si nihilum trades, citò eris privatus amico.
Plurima ſi quæres, multam patiere repulſam:
Si multa accipias, populus te dicet avarum.
Nil cape, pauca petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus noſtris quicunque placere laborat,
Det, capiat, quærat plurima, pauca, nihil.

Ne cuivis dextram injeceris.

Qui conſanguineus, mihi firmior extat amicus,
Stultus cunctorum ſit, quivis amicus eorum.

Neceſſarius eſt neceſſarius.

Audivi dici, quòd erant duo ſemper amici

Item:

Nemo ſibi ſatis eſt, eget omnis amicus amico.

Item:

Non ullus medicus melior quàm fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm nummis plena de quolibet ære crumena.

Item:

Rex eſt mendicus, cui non eſt ullus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quòd amicus debet amico.

Item:

Uſus amicorum bonus hic & ubique locorum.

Tuta frequenſque via eſt, per amici fallere nomen.

Non eſt verídicus ſubridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, ut noſtis ad cuncta domeſticus hoſtis.

Item:

Item :

Rebus in humanis tria ſunt pejora venenis :
Perverſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Vulgus amicitias utilitate probat.

Qui mea plus quærit, falſus amicus erit.

AMOR.

Abſentia debilitatur Amor.

Qui procul ex oculis, procul eſt à lumine cordis.

Amata relinquere durum eſt.

Eſt amor ingratus, cum non ſit amator amatus.

Item :

Eſt oculo gratum, ſpeculari ſemper amatum.

Item :

Heu dolor eſt, gratis abſcedere rebus amatis,

Item :

Illi pœna datur, qui ſemper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contrà verò augetur.

Cede, Venus cedit : ſi ſtas, Venus improba lædit :
Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item :

Ipſe bene poteris luxus frænare furorem ;
Si fugias ; potior potio nulla datur.

Item :

Qua ſpecie Martis venit victoria Parthis,
Hac Venerem fugito, qua fuga ſola fugit.

Item :

Uſu creſcit amor omnis, decreſcit abuſu.

Ex aſpectu naſcitur amor.

Non affectatur, oculis quod non ſpeculatur.

Item :

Virginis aſpectus penetrat ſine vulnere pectus.

Miſer eſt qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amarus,
Cujus odor ſapidus, inſipidúſque ſapor.

Item :

Neſcio quid ſit amor, nec amo, nec amor, nec amavi :
Sed ſcio, ſi quis amat, uritur igne gravi.

Item:

Non amor ut perhibent, Deus est: sed amator & error
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amantis?

Item:

Omnis amans, amens: amor est insania, sano
Insanit certò pectore, quisquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namq; hic color aptus amanti.

Item:

Pallida furtivum facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.
Nec modus & requies, nisi mors, reperitur amoris.
Cedit amor verus ab amantis pectore serus.

Item:

Unam semper amo, cujus non solvor ab hamo.
Scilicet insano nemo in amore videt.
Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamvis fædatur, cuivis placet id quòd amatur.

Item:

Quatuor ista timorque, odium, dilectio, census
Sæpe solent boni rectos pervertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:
Quisquis amat cervam, cervam putat esse Minervam:
Quisquis amat luscam, luscam putat esse venustam.

Item:

Urit amor cæcus, non est amor arbiter æquus:
Nam deforme pecus, judicat esse decus.

ANIMALIA. (*tibue.*

Animalia quædam hominem suis superant proprietatibus.
Nos aper audiu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viventia.

Quatuor

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & Salamandra.
Halec unda fovet, ignis pascit Salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque Chameleontem.

Animalium quorundam ætates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat.
Et per tres sepes sit tibi vita canis,
Et per tres canes sit tibi vita caballi.
Et per tres caballos vivere possit homo,
Et per tres homines asinus bene vivere possit,
Et per tres asinos aucam tu vivere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices corvus vivere habet,
Et per tres corvos vivere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem vivere dicas.

Auca.

Floribus arboreis fulva creatur avis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & gravidatur,
Conceptum rejicit, in aquam cadit, auca creatur.
Fit cibus egregius, nobilibúsque datur.
Hæc avis à coitu stat libera, virgo putatur.
Non nidos, non ova parit, nulli sociatur.
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene disce probando:
Est lingua medicus, dominoque fidelis amicus,
Ædes custodit, fures latrandoque prodit.

Castor.

Quæstio solvatur Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablativos dentes gerit in genitivos?
Illos dente ferit, quia sic evadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Utique vitares, & pelles non adamares.

Insectorum quorundam ortus

Bos dat apes, bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isidorus.

Monachus

Monachus piſcis.

Piſcis ubi monachus, ſeu forma monaſtica creſcit,
Fértque cucullatum per maris alta caput,
Calceus eſt illi conformis & ampla cuculla,
Tam bene diſpoſita, qua non foret aptior ulla,
Et quaſi vox hominis garrula lingua ſatis,
Frons, manus & vultus hominum, moderamine fulcus
Dum facit inſultus, reboátque movétque tumultus,
Mergere naviculas ſæpius arte parat.

Sus.

Os veteris durum porci, ſed non benè purum.
Sus male pingueſcit cum furfure, ſed cito creſcit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum ſibi ſervit amorem,
Amiſſóque pari, neſcit habere parem.

ARCANUM.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet ſcio, qua me calceus urget.

Item:

Res occultandæ tacitis ſunt participandæ.

Occultæ muſices nullus eſt reſpectus.

Condita decreſcit, vulgata ſcientia creſcit.

Item:

Infœlix qui multa ſapit, neſcítque docere:
Infœlix qui pauca ſapit, ſpernítque doceri:
Infœlix cujus prodeſt ſapientia nulli.

Tempus omnia revelat.

Nil adeò ſubtile, dies quin detegat ultrò:
Nil igitur facias, cur puduiſſe queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat, ſolis calor omne revelat.

ARROGANTIA,
Janctantiaque.

Deus ſuperbos reſiſtit.

Diſce ſupercilium deponere, diſce timere

Ante

Ante pedes foveam, quisquis sublimè minaris.

Item:

Est verum verbum, Frangit Deus omne superbum,

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur ex hoc ore superbo:
Vah Babylon, Babylon, proprio re robore servo,
Omnia regna rego, sum Deus orbis ego.
Cumque loquendo sedit Deus altiùs intonat æde,
Prorsus ab hac sede, tibi dico superbe, recede,
Ut pecus incede, gramina pronus ede:
Brutus es, in terris fœno vesceris & herbis,
Esto timor populis & pœna futura superbis,
Exemplaque regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos justa ruina gradus.

Extra periculum ferox.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nusquam jactares grandes procul ipse molares.

Item:

Sæpe minus faciunt homines qui magna minantur.

Felix se erigendo felicitatem amittit.

Dum petit elatis nimium sublimia pennis
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item:

Icare nate bibis? jam jam fine patre peribis?
Jam tibi dixi bis: Medio tutissimus ibis.
Icarii fati memores estote beati,

Item:

Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur,
Sola superbia destruit omnia, si comitetur.

Laus propria sordet.

Ne jactes, quia laus proprio sordescit in ore.

Item:

Qui sese laudat, laudis se munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de se bona prædicat, & qui

Non

Non habet, usurpat nomina magna sibi.

Item:

Sese vicinos jactans habet undique pravos.

Item:

Vincat opus verbum, minuit jactantia famam:
Nec sine re cupias tu nomen habere magistri.

Qui se putat aliquid scire, nondum scit quomodo oporteat scire.

Doctus ait se scire nihil, se plurima narrat
Scire sed indoctus: scit prior, iste putat.

Item:

Futilis omnis homo est, persuasa turgidus arte:
Scit sapiens doctus plurima, scitque nihil.

Item:

Omnis homo nihil est, aliquid qui se putat esse.
Est aliquid, quisquis se putat esse nihil.

Quid superbis terra & cinis?

Cum fæx, cum limus, cum res vilissima simus,
Unde superbimus? nescimus quando perimus.

Item:

Quid miser elato turgescis homuncule vultu?
Cras eris in vili putre cadaver humo.

Item:

Unde superbit homo, cujus conceptio culpa?
Nasci pœna: labor vita: necesse mori.

Superbia vitium est rebus solenne secundis.

Cum bene pugnabis, cum cuncta subacta putabis,
Quæ magis infestat, vincenda superbia restat.

Item:

Luxus opum, proles generosa, scientia, forma.
Bis duo sunt, quibus extollit, quis se sine norma.

Item:

Tu nimis extolli per prælia prospera noli:
Regi namque proli sunt omnia subdita soli.

Vino vendibili suspensa hedera nihil est opus.

Non figat signa; qui laude facit bene digna.

Item:

Rumiferet

Rumiferet de te tua non, sed vox aliena.

Item:

Verbis non jactate, sed facias bona facta.

ARS & DOCTRINA.

Ars natura defectum in multis supplet.

Ars compensabit, quod vis tibi parva negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram. loquitur. Dia. vera docet, Rhet. verba colorat,
Mus. canit, Ar. numerat, Geo. ponderat, Ast. colit (astra.

Aurora amica Musis.

Surgere non cesses, cum Phœbus surgit ab ortu:
Mane bonis studiis quilibet aptus erit.

Cur nescire prudens prava, quam discere, malo?

Non pudor est quæri, quæ nescis, sive doceri:
Qui scit, laudatur: qui nescit, vituperatur.

Doctrina à juventute amplectenda.

Artem scruteris, quamvis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, si vis vitare ruinam.

Item:

De studio, socie, redeuntem videro cum te,
Ecce, quid edisti, non quæram, quidve bibisti,
Aut quid fecisti? sed quæram, quid didicisti?

Item:

Disce bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quisquis amas Musas literulasque puer.
Tempus adhuc veniet post paucos forsitan annos,
Quo lusisse minus, plus didicisse velis.

Item:

Discere ne cesses, si doctor maximus esses:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Discere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne male tempus eat, vigilans attente labora.

Item:

Doctrinæ cultus spernit nemo nisi stultus.

Item:

Except

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Jure potest dici barbarus omnis homo.

Item:

In studio tria damna fuo, si non benè dico:
Nummos consumo, modicum scio, tempora perdo.

Item:

Mens sine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid sine doctrina vita est, nisi fœda latrina?

Item:

Scribere, cantare discas, Latinaque fari,
Si pauper fueris, posteà dives eris.

Item:

Si puer hoc sciret, quantum doctrina valeret,
Raro dormiret, sed nocte die que studeret.

Item:

Ut ver dat florem, flos fructum, fructus odorem:
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit urbes,
Arte cadunt turres, arte levatur onus.
Nam solet ars dominum sæpe juvare suum.

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo removere.

Ingenio, non libris insistendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noveris arte:
Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, raroque studere, parumque
Scire, nihil laudis, plus levitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte.
Tantalus in mediis stat sitibundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,
Nil tenet amissis forsitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo conjuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Discе bonas artes: alit omnis terra peritos:
Unquam nec fiet, qui benè discit, inops.

Item:

Hic duo, hic bis ter factores, nemo Magister.

Item:

Musas discе bonas, doctos fovet undique tellus:
Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet seipsum docet:

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Discere si quæris, doceas, sic ipse doceris:
Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens sua bona secum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui sequitur, rarò pauper reperitur.

Item:

Plus probo thesaurum docti, quam divitis aurum.

Item:

Portatur leviter ars, ergo discе libenter.

Item:

Res valet, ars præstat; res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert quærentibus eam.

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit; nam sic sapientia crescit,
Crescit & augetur, si temporis usus habetur:
Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Unus Dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo fit natus mox Rabbi jure vocatus.

Item:

Quis puer auditus, vel visus, in arte peritus?

ASSIDUITAS.

Assidua

Assidua stilla saxum excavat.

Ars certos, usus promptos, imitatio reddit
Artifices aptos, tria concurrentia summos.

Item:

Assiduum studiis se præbeat ille, Dearum
Aurea qui speret tecta subire novem.

Item:

Discere, quærere, sæpe resolvere sit tibi cura,
Hæc tria sunt via qua sapientia sit valitura.

Item:

Frangitur ad laticès nux, iterando vices.

Item:

Gutta cavat lapidem, non vi sed sæpe cadendo:
Sic homo fit doctus, non vi, sed sæpe legendo.

Item:

Lectio lecta semel, decies repetita placebit:
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria discipulum faciunt superare magistrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, sæpe relecta,
Sic omnes claves tibi dat sapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, disce vel ora,
Sic fac ut nulla fine fructu transeat hora:
Sic sit hora brevis, & labor ipse levis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpe dat una dies, quod totus denegat annus:

Successive fit motus.

Arbor per primum quævis non corruit ictum.

Item:

Est arbor dura decies ferienda cæsura.

Item:

Gutta pluit, sic unda fluit, sic flumina crescunt.
Pauca scis, si discere vis, sic multa patescunt.

Item.

Post.

Post hunc nunc ruit hic pilus, & calvus fit homo sic.

Item:

Qui nescit partes, in vanum tendit ad artes.

Item:

Singula captentur, sic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Astronomia non spernenda.

Astra cave spernas, vitam qui ducis ab astris.
Astra regunt homines, sed regit astra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Duodecim signa cœlestia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraq; Scorpius, Arciteneus, Caper, Amphora, Pisces.

ASTUTIA

Astu vincit homo cuncta creata solo.

AVARITIA.

Atticus moriens porrigit manum.

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscepit unam.

Item:

Quamvis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

Avari odiosi sunt omnes.

Erras si speres quòd plus te diliget hæres;
Sub terra positum, quàm tu te diligis ipsum.

Item:

Luxuriem fugito, simul & vitare memento
Crimen avaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Item:

Nunquam stat clarus, nec tutus dives avarus.

Avari timent assidue.

Ad cistam domina vadit sæpissimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona solus habere.

Item:

Qui bonus una lepores sectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque:

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repente subit.

Dives aut iniqua, aut iniqui hæres

Cum moritur dives, concurrunt tres ibi lites:
Dæmon vult animam, consanguineus quoq; gazam,
Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quisquis ditatur rapidos milvos imitatur.

Lari sacrificant avari.

Sic dat dona sua, sicut dat mella genista.

Nullus emptor difficilis bonum edit obsonium.

Caseus est carus, sic dixit præsul avarus,
Non inscindatur, sed pro festo teneatur.

Item:

Non obolus solus pingue parabit olus.

Semper avarus eget.

Æstimat esse parum sibi quicquid habet cor avarum.

Item:

Dives es ut Cræsus, sed vivis pauper ut Irus.

Item:

Dives marcescit, quanto plus copia crescit.

Item;

Dives semper hiat, pars major ut sibi fiat.

Item:

Non est in mundo dives qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla ditari ratione potestis avari:
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes thesauri nunquam satiant cor avari.

Item:

Omnia des cupido, sua non perit inde cupido.

Item;

Orco sive mari menti æquiparatur avari.

Item:

Item:

Perpetuo lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cum plenius accumulantur,
Non satiant mentem semper majora petentem.

Item:

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur, aquæ,

Item:

Tantalus in Stygiis nec aqua fruitur, neque pomo.
Sic in divitiis, aret avarus homo.

Item:

Vult oculus nequam prius impleri stomachus quam.

Tenax requirit prodigum.

Aurum, quod servas, & quicquid avarus acervas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item:

Injicies fisco, quicquid non vis dare Christo.

Item:

Non sibi, sed aliis, aries sua vellera portat:
Sic aliis cumulat dives avarus opes.

Item:

Prodigus est natus, de parco patre creatus.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

Item:

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & ejus amori.

AUDACIA.

Audentes fortuna juvat.

Qui plus exponit, plus lucri sæpe reponit.

Nihil supra vires audendum.

Displicet ille labor, sub cujus pondere labor.

Item:

Est durum clare contra flumen natitare.

Item:

Exiguas inde vires alietus habendo,
Exiguas volucres depascit diripiendo.

Item :

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item :

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.

Item :

Non tibi sume jugum, quod vis tua ferre recusat :
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item :

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item :

Si nescis jacere lapidem, demitte jacêre.

Item.

Tu vires metire tuas : si fortis es, aude
Grandia : si fragilis, humeris impone minora.

Item :

Ultra posse viri non vult Deus ulla requiri.

AULA.

Aulæ summopere vitandæ.

Retro sedet januam, non invitatus ad aulam.

Item :

Stabit post valvam, non invitatus ad aulam.
Commoda si quæris, ne principibus socieris.

Item :

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item :

Regum sollicita quicunque senescit in aula,
Aut fuit, aut semper postulat esse miser.

Exeat aula qui volet esse probus.

Non mihi sit servus, medicus, propheta, sacerdos.

Item :

Parens virtuti nescit modò regibus uti.

Item :

Vita palatina dura est, animæque ruina.

BAPTISMUS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.

Induimur Christo, qui baptizamur in ipso.

Item :

Insons esse volens, isto mundare lavacro,
Seu proprio premeris crimine, seu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis.

Est nulli certum, cui pugna velit dare sertum.

Item:

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.

Nulla fides pietasque viris qui bella sequuntur.

Non amat hic Iesum, qui fert ad prælia gesum.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Quid mihi cum bellis? servit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aspicere.

Dat pyra, dat poma qui non habet aurea dona.

Benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes.

Da cito, da gratis, da munera congrua cuique.
Cum dare non poteris munera, verba dabis.

Item:

Dans ut reddatur sibi, juste decipiatur.

Item:

Gratia nulla datur, si munere munus ematur.

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui cito dat.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Da tua dum tua sunt; post mortem tunc tua non sunt

Item:

Dandi tolle moras, dando cito munus honoras:
Munus dedecoras, inveniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: sed data raptim,
Munera plus laudis, plusque favoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, si cito detur:
Sed si tardetur, ingratum munus habetur.

Item:

Plus valet hoc tribuo, quam tribuenda duo.

Item:

Qui cito dat, bis dat: qui tradat munera, nil dat:
Par erit mutuo, qui dabit absque cito.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici,

Item:

Da quandoque tua, si vis habere mea.

Item:

Debes parva dare, si vis majora rogare.

Item:

Fac bene, servitium quia non perit undique gratum.

Item:

Officiis gratus sis, ut fias adamatus.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei
Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult aliis, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si des plorando, perdes tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult, facile quit homo succurrere cuique.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CÆCITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamvis variis sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

Neque cæcum ducem, neque amentem consulterem

consultorem adhibeas.

Cæcus agens secum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foveam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALUMNIA & INFAMIA.

A vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum scelera prodi solent.

Est patriot meus, mea scandala discere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item:

Qui se non noscat, vicini jurgia poscat.

Falsum verbum non præveniat ultra aures.

Si decus est morum, ne cures verba malorum,

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Non est remedium adversus Sycophantæ morsum.

Affligit tortor, gravis affligitque loquutor.

Item:

Cunctorum multis eget, implens ora farinis.

Item:

Dicitur absente me, quod non me præsidente.

Item:

Lingua cito lædit, sed læsio raro recedit.

Item:

Os hostis raro loquitur bona non sibi charo.

Item.

Qui mea post terga dicit mendacia verba,
Vollo ut linguam perderet ipse suam.

Item:

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,
Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, sabbatha pango,

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert uno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili emere studet.

Taxatur care quod venditur pretiose.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit nummo dum gobio crescit.

Care taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casta placent superis.

Despice fœtorem Veneris, sectare pudorem.

Item:

Dilige munditiem super omnia munera primam:
Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quam uri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte læsa pudicitia est.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, juventus.

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciva puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo cito perdit honorem.

Virginem vitiare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen.

CIBI & POTIONES.

Non bene prandebit potu quicunque carebit.

Non omne est salvum, temere quod mittis in alvum.

Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum,

Acetum, vide infra Cerevisia. Anguilla, vide infra Caseus. Animalium viscera.

Egeritur tarde cor, concoquitur quoque dure:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo est, cito labitur ipse:

Est

Eſt melius cerebrum gallinæ quam reliquorum.

Item:

Ilia porcorum bona ſunt, mala ſint reliquorum.

Aniſum.

Copia dulcoris, aniſi ſit melioris:
Emendat viſum, ſtomachum confortat aniſum.

Aqua.

Potus aquæ ſumptus comedenti incommoda præſtat,
Hinc friget ſtomachus, crudus & inde cibus.

Aves.

Nans avis eſt lente, verrens torrenda repente.

Item:

Sunt bona gallina & capo, turtur, ſturna, columba,
Quiſcula, phaſiades, merulæ, ſimul ortygometra,
Perdix, frigelluſque, otis, tremuluſque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, ſolvit ſine febre butyrum.

Item:

Mitem, nec mirum, dat ſenſum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior eſt caro, quæ magis oſſibus hæret ubique.

Porcinæ.

Carnes porcinæ cum cepis ſunt medicinæ.

Item:

Eſt caro porcina ſine vino pejor ovina:
Si tribuis vina, tunc eſt cibus & medecina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

Sunt nutritivæ multum carnes vitulinæ.

Caſeus.

Caſeus allatus convivis eſt male gratus,
Nam ſua natura non ſignat fercula plura.

Item:

Caſeus, anguilla mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item:

Caſeus

Caſeus eſt gelidus, ſtipans, craſſus, quoque durus.

Item:

Caſeus eſt nequam, quia digerit omnia, ſe quam.

Item:

Caſeus & cepæ veniunt ad prandia ſæpe.

Item:

Caſeus & panis ſunt optima fercula ſanis:
Si non ſunt ſani, tunc hunc non jungito pani.

Item:

Ignari Medici me dicunt eſſe nocivum:
Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.
Expertis reor eſſe ratum, quia commoditate
Languenti ſtomacho caſeus addit opem.
Caſeus ante cibum confert, ſi defluat alvus:
Si conſtipetur, terminet ille dapes.

Item:

Non Argus, Largus, non Matthuſalem, Magdalene.
Non Job, non Lazarus, caſeus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capellis,
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.

Item:

De cepis Medici non conſentire videntur,
Fellitis non eſſe bonas, ait ipſe Galenus:
Phlegmaticis vero multum putat eſſe ſalubris.
Non modicum ſanas Aſclepius adſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulchrumque creare colorem.

Ceraſa.

Si ceraſum comedas, ſibi confert grandia dona,
Expurgat ſtomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior toto corpore ſanguis ineſt.

Cervisia.

Craſſos humores nutrit cervisia, vires
Præſtat, & augmentat carnem, generatque cruorem,
Provocat urinam, ventrem quoque mollit & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus deſiccat acetum,
Frigidat, emaceratque, melanch. dat, ſperma minorat.

Siccos

Siccos infestat nervos, & pinguia siccat.

Item:

Non acidum sapiat cervisia, sit bene clara,
Ex granis sit cocta bonis satis, ac veterata:
De qua potetur, stomachus non inde gravetur.

Cibi bene nutrientes.

Nutrit triticum & impinguat, lac, caseus, infans,
Testiculi, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus gustu jucundior, ova
Sorbilia, & ficus maturæ, uvæque recentes.

Item:

Ova recentia, vina rubentia, pinguia jura,
Cum similia pura, naturæ sunt valitura.

Cibi infirmis noxii.

Persica poma, pyra, & lac, caseus, & caro salsa,
Et caro cervina, & leporina, bovina, caprina,
Atra hæc bile nocent, suntque infirmis inimica.

Condimentum.

Salvia, sal, vinum, piper, allia, petroselinum,
Ex his fac salsam, ne sit commixtio falsa.

Crocus.

Confortare crocum dixerunt exhilerando,
Artus defectos reficitque hepar reparatque.

Item.

Crocus assumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, pravum purgatque cruorem.

Fœniculum.

Semen fœniculi pellit spiracula culi.

Fungi.

Usu fungorum caveas ne decipiaris:
Nam sunt mortiferi, vitiorum suntque dativi.

Halec.

Halec assatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Lac.

Lac *phthificis* sanum caprinum, postque cameli,
Ac nutritivum plus omnibus est asininum,

Plus

Plus nutritivum vaccinum sit, quoque ovinum,
Adsit si febris, caput & doleat, fugiendum est.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum: febres fugat atq; venenum,
Et purgat stomachum, lumen quoque reddit acutum.

Mespila.

Multiplicant ictum, ventrem dant mespila strictum.
Mespila dura placent, sed mollia sunt meliora.

Muscatum.

Humorem pellit muscatum sæpe comestum,
Allevat pectus, cor, & præcordia pellit.

Mustum.

Impedit urinam mustum, solvit cito ventrem:
Hepatis *empbraxin*, splenis generat lapidemq;.

Item:

Provocat urinam mustum, cito solvit, & inflat.

Nuces.

Post pisces nux sit, post carnes caseus adsit.

Item:

Unica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.

Ova.

Post ovum molle, bonum haustum tibi tolle:
Post durum bibe bis sic longo tempore vivis.

Item:

Regula Presbyteri jubet hoc pro lege teneri,
Quod bona sint ova, candida, longa, nova.

Item:

Singula post ova pocula sume nova.

Item:

Si sumas ovum, molle sit atque novum.

Panis.

Panis non calidus, nec sit nimis inveteratus,
Sed fermentatusque, oculatusque, & bene coctus,
Et salsus modice & granis validis electus,
Non comedas crustam, choleram quia gignit adustam

Item:

Quando deest panis, tunc est cibus omnis inanis.

Persica.

Perſica.

Perſica cum muſto vobis datur ordine juſto
Sumere, ſic eſt mos nucibus ſociando racemos.

Piper.

Quod piper eſt nigrum, non eſt diſſolvere pigrum,
Phlegmata purgabit, concoctricemque juvabit:
Leucopiper ſtomacho prodeſt, tuſſique dolorique
Utile; præveniet motum febriſque rigorem.

Piſa.

Piſum laudandum nunc ſumpſimus ac reprobandum:
Et inflativum cum pellibus atque nocivum:
Pellibus ablatis, eſt bona piſa ſatis.

Piſces.

Sint cocti vino piſces cum petroſelino,
Si piſces molles ſunt, magno corpore tol jes:
Si piſces duri, parvi ſunt plus valituri.

Portum.

Reddit fœcundas maniſum perſæpe puellas,
Manantemque potes naris retinere cruorem,
Ungas ſi nares intus me dicamine tali.

Pruna.

Frigida ſunt, laxant, multum proſunt tibi pruna.

Pulmentum

Eſto pulmentum, quia non eſt læſio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux eſt medicina veneno.

Item:

Ægrotare potes, niſi vinum poſt pyra potes.

Item:

Cruda gravant ſtomachum, relevant pyra cocta gravatum.

Item:

Cum coquis antidotum pyra ſunt, ſed cruda venenum

Item:

Dum pyra manducas, pro conſuetudine ducas,
Ut citius potes quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra noſtra pyrus, ſine vino ſunt pyra virus:
Si pyra ſunt virus, ſit maledicta pyrus,

Item:

Poſt pyrum da potum, poſt pomum vade cacatum.

Rapa.

Rapa juvat ſtomachum; novit producere ventum,
Provocat urinam, præſtatque in dente ruinam:
Si male cocta datur, tibi torſio ſic generatur.

Sal.

Deſiccat humidum ſal, non ſapidumque ſaporat,
Subtilat groſſum, fœtorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, recte inſipidumque ſaporat,
Non ſapit eſca probe, quæ datur abſque ſale.

Item:

Urunt res ſalſæ viſum, ſemenque minorant,
Et generant ſcabiem, piuritum, ſive vigorem.

Serum.

Inciditque, lavat, penetrat, mundat, quoque ſerum.

Sinapi.

Eſt modicum granum, ſiccum calidumque ſinapi.
Dat lachrymas, purgatque caput, tollitque venenum.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat potum vinum tibi commoda plurima primum,
Corfortat cerebrum, ſtomachum reddit tibi lætum,
Fumos evacuat, & viſcera plena relaxat,
Acuit ingenium, viſum nutrit, levat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robuſtam.

Item:

Dum ſaltant atomi, patet excellentia vini.

Item:

Gignit & humores melius vinum meliores,
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis,
Fortia, formosa, & fragrantia, frigida, frisca.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,
Venter stipatur, vox limpida turbificatur.

Item:

Vinum lymphatum dulcescit, lædere nescit.

Item:

Vinum Rhenense decus est, & gloria mensæ.

Item:

Vinum fit clarumque, vetus, subtile, maturum,
Ac bene dilutum, saliens, moderamine sumptum.

Item:

Vina probantur odore, sapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Visum: quod minus est implet, minuit quod abundat.

Uvæ. Vide supra Persica.

Uvæ passæ.

Passula non spleni, tussi valet, est bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitiæ vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Mutua defensio tutissima.

Palmæ quando lavant mutuo, se mutuo mundant.

Item:

Utraque mundatur, dum palma palma lavatur.

Parvis dives concordia rebus.

Si concordemus, satis omnibus est quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confessio, nec referanda,

Qui peccatum fatetur est innocens.

Crimina ne celes, magna est medicina fateri.

CONJECTURA.

Nidus testatur, ibi qualis avis dominatur.

De fructu arbor cognoscitur.

Affectus mentis, operum patet experimentis.

Item.

Item:

Arbor ut ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item:

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoscitur avis.

Nequam per verba, per odorem noscitur herba.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ.

Curvum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item:

Urit mature quæ vult urtica manere.

Vultus proditor animi.

Calvo virtutes variæ sunt atque salutes:
Est sapiens, hilaris, plus verax & liberalis.

Item:

Cautus homo cavit, quotquot natura notavit.

Item:

Cernitur in caliga, cruris quo fractio facta.

Item.

Cernitur in facie omnis secreta voluntas:

Item:

Distortum vultum sequitur distortio morum.

Item:

Est facies testis, qualis intrinsecus estis.

Item:

Hirsutus fallax, irascens, prodigus, audax.

Item:

In rufa pelle, vix est animus sine felle.

Item:

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes:
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item:

Noscitur ad nasum mulier que vendit omasum.

Item:

Per rubram barbam debes cognoscere nequam.

Multi

Multi non rubram, sed habent cum crimine nigram.

Item:

Raro breves humiles vidi, longos sapientes,
Albos audaces, rufoque colore fideles.

Item:

Si non vis talli, fugias consortia calvi.

Item:

Si quæras socium, nunquam jungas tibi luscum:
Raro namque vident lumina lusca fidem.

Item:

Vultu sæpe tacens signa loquentis habet.

Item:

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conscientia mille testes.

Scandala me vere calidum rubrumque dedere.

Item:

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus aheneus esto, nil conscire sibi.

Qui sibi nil conscit, secura mente quiescit.

Nihil est miserius quam animus hominis conscius.

Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

Item:

Degeneres trepidant animi, pejoraque versant.

Item:

Heu miserum quid agam? porto sub pectore plagam,
Tanquam si portem sub eodem pectore mortem.

CONSENSUS.

Faciens & consentiens eidem pœnæ obnoxii.

Pœnam consimilem clavus fert atque foramen.

Item:

Si quis delinquit ut Paulus Apostolus inquit,
Qui consentit ei, sit reus ipse rei.

CONSILIUM.

Consilium post facta inutile.

Non ad præteritum consul valet, imo futurum.

Consilium senile Iuvenili præstat.

Utere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consilium capit.

Si breve consilium, dicitur esse bonum.

Multi pacifici sint tibi; & consiliarius unus de mille.

Auxilio multi sint, consilio tibi pauci.

Res sacra consultor.

Consilio factum non pœnitet esse peractum.

Item:

Utere consiliis, ut sæpius inde juveris.

CONSORTIUM.

Claudi vicinus subclaudicare discet.

Ad mala facta malus socius socium trahit, & sic
Fit malus & nequam, qui fuit ante bonus.

Item:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.

Item:

Elige sanctorum consortia, non reproborum:
Qui conversatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris qualem socium tibi quæris.

Item:

Illos devita quos infamat mala vita.

Item:

Per pravum socium vir venit in vitium.

Item:

Qui juxta claudos habitat, subclaudicat idem:
Admixtusque malis, dicitur esse malus.

Item:

Rebus in humanis tria sunt pejora venenis:
Perversus socius, mala fœmina, falsus amicus.

Item:

Si sanctos sequeris, sanctus sio efficiaris:
Sed perverteris, si perversis socieris.

Item:

Sordibus implicitos pravosque cavebis amicos:
Elige consortem, qui sanctam det tibi sortem.

Item:

Surgi

Surgit origo mali de turpi sæpe sodali.

Paulum fermenti totam fermentat massam.

Hoc scio pro certo, quando cum stercore certo,
Vinco seu vincor, semper ego maculor.

Item:

Læditur & stimulo quicunque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat pix calefacta.

Item:

Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum citò corrumpit sibi junctum.

Item:

Unica prava pecus inficit omne pecus.

Simile simili gaudet.

Cognitus in parte fit per socium vir aperte.

Item.

Noscitur ex comite qui non cognoscitur ex se.

Societas leonina. Vide Dominum.

Ludi stultorum, Dominorum, sive luporum,
Non bene luduntur, quia seria sæpe sequuntur.

Item:

Non bonus est socius qui comedit omnia solus.

CONSUETUDO.

Ab assuetis non fit passio.

Læditur in clune vir raro solens equitare.

Item:

Natis scintilla fabrorum non nocet ulla.

Difficile est assueta derelinquere.

Catus de caseo tarde depellitur eso.

Item:

Consuetudo potens natura fortior ipsa est.

Item:

Fallere qui didicit fallere semper amat.

Item:

Ire catenatus nescit canis inveteratus.

Item:

Qui pedit dum vult, pedit dum pedere non vult.

Item.

Quod nova testa capit, inveterata sapit.

Item:

Quod puer assuescit leviter demittere nescit.

Lex est & regio.

Fœmina casta, securis acuta, clienſque fidelis,
Hæc tria Parrhisiis nunquam vel raro videbis.

Item:

Garrulus est Suevus, malus Hæreticusque Hispanus,
Bavarus incestat, Francus per numina jurat.
Omnis hypocrisat Misnensis; Saxoque potat.
Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani possunt cunctos tolerare labores:
O utinam possent sic tolerare sitim.

Item:

Halec assatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item.

Parrhisius locus egregrius, mala gens, bona villa,
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item.

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item.

Si fueris Romæ, Romano vivito more:
Si fueris alibi, vivito sicut ibi.

Item.

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes,
Est fas & pietas dum longa supervenit ætas.

Item.

Terra ad quam pergis cape mores quos ibi cernis.

Item.

Te servare decet mores, illamque loquelam,
Ejus telluris, incola cujus eris.

Item:

Item:

Vita, genus, linguæ variæ, variant regiones:
Una nequit cunctos regula distinguere mores.

Item:

Westphalicus vir catholicus, nullius amicus,
Dum tibi dicit Ave, sicut ab hoste cave.

CONTEMPTUS & VILITAS.

Etiam capillus unus.

Nullus tam pravus saccus quin sit prece dignus.

Item:

Quamvis sint modica, prosunt tamen omnia lucra.

Ex granis acervus.

Multa juvant collecta simul: nam plurimus amnem
Rivulus existens gignit, scintillaque flammam.

Item:

Multa simul modica, magna faciunt cumulata.

Frustra nihil.

Nil est tam pravum, quod ad ullum non valet usum.

Item:

Tam male nil cusum quod nullum prosit ad usum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur tunc piscis captus habetur.

Item:

Non panis nullus, sed dimidius valet ullus.

Item:

Plus valet il quam nil: sit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego novi, plus testa pars valet ovi.

Merx ultronia putet.

Dicitur oblatum fore servitium male gratum.

Neminem præ te contemnas.

Prava necat morsu spatiosum vipera taurum,
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Item:

Tu qui summa potes, ne despice parva potentem:
Nam prodesse potest, si quis obesse nequit.

Non curat testudo muscas.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Item:

Si te contemnunt homines, & frivola dicunt,
Nil contra risus debes, quam dicere, Misus.

Qui parvum contemnit indignus est magno.

Carnibus est dignus qui bene mandit olus.

Item:

Dignus erit magno, qui parva capit jubilando.

Item:

Parvum servabis donec majora parabis.

Rusticanum oratorem ne contempseris.

Non contemnatur quisquis bene consiliatur.

Item:

Non sit neglecta servi sententia recta.

Item:

Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus:
Et celat nucleum arida testa bonum.

CONVIVIUM.

Consecratio mensæ.

In mensa residens, & panem non benedicens,
Ille sedet quasi sus, & surgit sicut asellus.
Alma Dei dextra benedicat prandia nostra.

Item:

Escas præsentes benedic Deus & comedentes,
Potum servorum benedic Deus alme tuorum,
Et reliquum munus benedicat trinus & unus.

Item:

Hic cibus & potus à Christo sit benedictus.

Item:

Nos convivantes benedic Deus & epulantes,
Ut laudem referant, & semper te benedicant.

Item:

Per te rex Christe benedictus sit cibus iste.

Gratiarum actio.

Gratia, laus & honor tibi sit Christe creator,
Qui nos pavisti potu, dapibus satiasti.

Mores mensæ.

Absint à mensa detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia sumatur potus & esca.

Item:

Absint offensæ cum sit celebratio mensæ.

Item:

Baltea laxabis ad mensam quando meabis,
Ne sedeas mœste, nec dissolvas inhoneste.

Item:

Dum cibus extat in ore tuo potare caveto.

Item:

In vasis affare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculosque fluentes.

Item:

Dum convivaris caveas ne multa loquaris.

Item:

Pocula dum sumis immerge labra modeste:
Qui prope fert nasum potum non sumit honeste.

Item:

Qua prandes hora cultrum male mittis in ora.

Item:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

Item:

Sal primo poni debet, primoque reponi:
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

CURA.

Cor ne edito.

A nimiis animum curis procul eximes, nutu
Fiunt & veniunt omnia namque Dei.

Item:

Cura facit canos quamvis homo non habet annos.

Item:

Mox erit antiquus curarum semper amicus.

Item:

Triste cor, ira frequens, mens raro gaudia volvens,
Hæc tria consumunt corpora fine brevi.

CURIOSITAS.

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex:
Unum sed melius volvere sæpe librum.

Item:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item:

Qui binos una lepores sectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque.

Nihil inanius quam multa scire.

Hic digitos maculat qui cuncta foramina tentat.

Nodum in scirpo quærere.

Si Cœlum caderet stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos nihil ad nos.

Ad secreta poli curas extendere noli.

Item:

Scire rudes quærunt quod docti non docuerunt.

CURSUS.

Currens lassatur quo præcurrens agitatur.

CUSTODIA.

Paxibi servatur custodia quo dominatur.

DAMNUM.

Vexatio dat Intellectum.

Nescit homo vere quod habet, nisi cesset habere.

Item:

Quæ pro parte nocent plurima sæpe docent.

DEBITUM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor huic præstat qui solvere debita curat.

Item:

Debita solve cito ne damnum detur amico:
Si cito non solvis, te sponte crimine volvis;
Solvere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item:

Expectans longe non vult dimittere quæque.

Item:

Mutua quæ debes ridendo solvere debes.

DEUS.

Creator

Creator per creaturas cognoscendus.

Emicat ex ipsis divina potentia rebus.
Et levis est cæspes qui probet esse Deum.

Item:

Floribus è mediis spirat divina potestas:
Qua pascente, levis pabula passer habet.

Item:

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item:

Vel mihi planta suis Numen demonstrat ab herbis,
Præsentemque refert una vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si Deus est, si cuncta tenet, si cuncta creavit,
Nec domibus claudi voluit, neque munus amavit:
Quærit adorari, non sibi dona dari.

Deus ubique est.

Enter, præsenter Deus Est, & ubique potenter.

Item:

Omnem habitum mundi totus Deus implet & ambit,
Quem templo cordis mens pia semper habet.

Item:

Stans Deus hic & ibi, regnat utrinque sibi.

Dei Prædestinatio.

Simpliciter Dominus electos semper amavit;
Odivit reprobos, nisi quantum sunt opus ejus.

Dei Providentia.

Nulla creatura fuerat, sed cuncta futura:
Omnia mente Dei poterant prius illa teneri,
Ejus & obsequiis quasi facta potenter haberi:
Quippe Deo præsens, tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Deitas, nec habet variari,
Crescere vel minui, majorve minorve putari,
Nec magis est locuples, plusve minusve potens.
Sed Deus ante fuit, quam res quæ tempora præstant,
Hinc igitur restat, quia temporibus prior extat,
Principium sine fine Deus, lux prima deorum,

Ejus

Ejus ad imperium ſæcula ſunt & erunt.

Deo nihil occultum.

Quam vetus eſt Luna ſcit cuncta creans Deus una.

Dominus dedit, Dominus abſtulit.

Dat Deus, & recipit ſæpe quod ipſe dedit.

Item.

Deſtruit & rodit ſors omnia quæ Deus odit.

Ex Deo omnia, & per illum & in illum.

Auro quid melius? Jaſpis: quid Jaſpide? virtus:
Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil:

Item:

Cuncta poteſt facere Deus omnipotens, ſcio vere.

Item:

Eſt ſuper omne Deus, Rex Dominuſque meus.

Item:

Factum factori ſummo præponere noli.

Item:

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Vtque carent numeris fulgentia ſydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta ſigna Dei.

Multa noris oportet quibus Deum fallas.

Fallere mortalem res eſt tenuiſſima viſum:
Lumina quis fallet ſemper aperta Dei?

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne ſuperbum:
Ah miſer, hunc qui ſe fallere poſſe putat.

Sero Jupiter diphteram inſpexit. Vide Peccatum.

Scit connivere Deus, ergo Deum reverere.

Si Deus nobiſcum, quis contra nos.

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus eſt, promiſſa fideliter implet:
Credite, deſertos non ſinit eſſe ſuos.

Sine ope divina nihil valemus.

Abſque Deo facta ſua qui diſponere curat,
Hujus amor vere non multo tempore durat.

Item:

Doctores

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item:

Ex ope cœlesti fit, si quid habetur honesti:
Et venit à superis ut agas bene vel mediteris.

Item:

Frustra conatur cui non Deus auxiliatur.

Item:

Providet & tribuit Deus & labor omnia nobis,
Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item:

Virtutum munus præstare potest Deus unus.

Timor Dei initium sapientiæ.

Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
Cur spectante Deo non magis ille rubet?

Item:

In studiis toto Dominum cole pectore Christum.
Is parvi merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis peragendis sive peractis,
Debet proponi, Deus humanæ rationi.

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratrisque salutem
Respice: de fructu viderit ipse Deus.

Ultro Deus suppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex piscibus quoque binis
Manus divina satiavit millia quina.

Item:

Nullus censetur pauper nec egenus habetur.
Quin cito ditetur Deus huic si propitietur.

CHRISTUS.

E templo gentes Christus percussit ementes.
Morbus, signa, cibus, blasphemia, dogma, fuere
Causæ cur Dominum turba secuta fuit.
Prima domus Christi fuit alvus virginis almæ:
Altera præsepe, crux tertia, quarta sepulchrum.

Christus est via, veritas & vita.

Est Christus lignum vitæ de virgine nascens,

Nos

Nos verbis, nos exemplis, nos nectare paſcens.

Item:

Filius ipſe Dei ſpes noſtræ progeniei,
Auctor honeſtatis, fons perpetuæ bonitatis.

Item.

Qui moritur Chriſto, vivit; qui vivus in illo eſt,
Non moritur; non eſt mors ubi Chriſtus adeſt.

Item.

Tu via, vita, ſalus, Jeſu: credamus (Jeſu)
Fac, quod tu nobis ſis via, vita, ſalus.

Item:

Vita labor noſtra eſt; relevas tu Chriſte laborem:
In te ſit noſter vita beata labor.

Chriſtus excitatus eſt propter juſtificationem noſtram.

Nobis ſurrexit qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Chriſte tuus, tua mors, ſunt omnia noſtræ:
Et noſtrum eſt, cœli templa quod alta ſubis.

Chriſtus mortuus morte ſua mortem abolevit.

Aſpice ſerve Dei ſi me poſuere Judæi:
Aſpice devote, quoniam ſic pendeo pro te:
Ut vivas, morior; non eſt dilectio major:
Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Eſt pugil fortis qui frangit vincula mortis.

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera ſævi;
Chriſtus enim victor ſceptra paterna tenet.

Item:

Mors tua, Chriſte, mihi vita eſt, victoria, regnum;
Labe mea morior, ſanguine vivo tuo.

Item:

Nihil Iſaac patitur, aries ſit victima Chriſto:
Nec Deitas patitur cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Chriſte tuliſti,

Tu

Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi salvamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum.
In quavis hora suscipit absque mora.

Item:

Nemo petit cœlum nisi per te, Christe, redemptus;
A te vera salus, non aliunde venit.

Item:

Nudus ut in mundum veni, sic nudus abibo,
Vulneribus Christus fit medicina meis.

Item:

Sola divina salvandus sum medicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit.
Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virtus sola Dei nos crimine purgat ab omni.

In Christo omnes thesauri sapientiæ reconditi.

Hoc est nescire sine Christo plurima scire.

Item:

Quæ pietate caret non est doctrina putanda:
Et Christum ignorans bellua totus homo est.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caspar fert Myrrham, Thus Melchior, Balthasar aurum.

Qui recipit vos, me recipit.

Charus legatus Christi, si Christus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Christum omnes vivificabuntur.

Adam primus homo damnavit secula pomo:
Abstulit at damnum Filius ipse Dei.

Item:

Arbore sub qua dictavit clericus A-
Quod primus A peccavit in arbore qua-
Sed postremus A natus de virgine qua-
Damna prioris A reparavit in arbore qua-
Si non primus A peccasset in arbore qua-
Non postremus A morsetur in arbore qua- dam.

Verbum caro factum est (ſtus.

Chriſtus homo, Deus eſt, idem Deus eſt homo Chri-
Si Deus eſt & homo, vult atque poteſt miſereri.
Quod velit, hoc homini confero; poſſe, Deo.

Item:

Chriſtus verus homo, verus Deus eſt crucifixus:
Sed caro non Deitas, hoſtia mortis erat.

Item:

Non pater, aut flatus, ſed filius eſt homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, jura refecit.

Item: (utrumq;

Sum quod eram, nec eram quod ſum, nunc dicor

SPIRITUS SANCTUS.

Corpus veſtrum templum eſt habitantis in nobis Spiritus Sancti.

Quam fœlix anima eſt, in qua ſibi ponere ſedem
Dignatur ſummi Spiritus ipſe Dei!

Item:

Qui nectit fraudes, æſtuque libidinis ardet.
Ille nequit templum Flaminis eſſe ſacri.

TRINITAS.

Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, unus Deus in tribus Perſonis.

Eſt Pater, eſt natus Deus, eſt & Spiritus almus,
Sol tibi ſplendorem ſemper parit atque calorem.
Sol, calor & ſplendor ſed ſimul eſſe ſolent:
Tres quoque perſonæ ſic ſunt Deitate ſub una.

Item:

Nix, glacies & aqua, tria nomina, res tamen una:
Sic in perſonis trinis Deus eſt tamen unus.

Item:

Omnia qui verbo motum ſpirante creavit,
Omnia nunc patrio ſervat amore Deus.

DIABOLUS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipſe crucem fugit, ut malus undique lucem.

Item.

Dæmon

Dæmon lucratur à quo Deus expoliatur.

Item:

Lucifer ipſe Deo ſimilis fieri meditatus,
Mox quaſi peccator pro crimine præcipitatus:
Quippe Deo ſimilis non erat eſſe datus.

Satanas transfiguratur in Angelum lucis.

Angelico lucet ſæpe colore Satan.

Item.

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum,
Nititur ut longum ſibi circumponat amictum.

Item.

Dæmon quo poterat nulla ratione venire,
Illuc legatos deſtinat ire ſuos.

Item;

Præco venit Satanæ, quo non valet ipſe venire.

DIFFERENTIALES.

Accuſo, Incuſo.

Incuſo Dominos, accuſo ſæpe minores.

Acies, acumen.

Eſt acies belli, ſed acumen tibi cultri.

Item:

Eſt acies oculi, ſæri, bellique caterva.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus us: Acus eris.

Puncta pungit acus, gallinis ſpargitur acus.

Adeps, arvina, pinguedo.

Intus adeps, arvina foris, pinguedoque quævis.

Æger, ægrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus,
Æger langueſcit, mentis vitium quia creſcit.

Æquor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, eſſe fretum; mare dicas cum ſit amœnum:
Pontus ponte caret; ſed ab æquo dicitur æquor.

Equus, Æquus.

Miles pungit equum, ſed judex judicat æquum.

Item:

Non

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, Confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur urbs Alba, vestitur Presbyter alba.

Ales, Volucris.

Si volat, volucris; ales, si gesserit alas.

Altercari, litigare.

Litem dant homines, altercanturque sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Alvus, venter, uterus.

Venter consumit, uterus parit, egerit alvus.

Amita, avunculus, matertera, patruus.

Sunt patrui, patris fratres; amitæq; sorores:
Frater avunculus est; soror est matertera matris.

Amurca, fax.

Fæx vini tibi sit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Est dubius anceps, volucrem sed decipit auceps.

Anus, us; anus, i

Forma senilis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge; Epenthesis, Syncope.

Syncope de medio tollit, quod Epenthesis auget:
Aufert Apocope finem, quem dat Paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam volucrem; ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx munit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:
Hæc amat, hic splendet, hic urit, & uritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitatur arundo.

Item:

Cantat

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirundo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, crescit arundo.

As.

As obolus, pondus, as est possessio tota.

Asilus, asylum

Turbat asilus apes, miseris succurrit asylum.

Assensus, consensus.

Assensum verbis consensum dic fore factis,

Avarus, parcus: largus prodigus.

Prodigus est, animi vitio retinenda profundens,
Largus, qui sumptus facit ex ratione libenter.
Parcus qui retinet quicquid non postulat usus,
Nam retinet cupide, quod res deposcit avarus.

Aura.

Aera, splendorem, ventum simul atque favorem,
Quatuor hæc aura significare solet.

Basium, osculum, suavium.

Basia conjugibus, sed oscula dantur amicis,
Suavia lascivis miscentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Militis est bellum, fortis pugnisque duellum,
Pugnaque virorum, sed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui sculpit, cælat; servans abscondita, celat.

Cæsaries, coma, crinis, juba.

Est coma quadrupedis, colubri juba sive leonis,
Cæsaries hominis, crinis proprie mulieris.

Calx.

Pars pedis est hic calx, combustus calculus hæc calx.

Camera, thalamus.

Sit thalamus sponsi, cameram dic esse scholaris.

Candeo.

Candida res candet, & terri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in astris.

Capistrum, frænum.

De ferro ſtœnum, conflat de fune capiſtrum.

Carbo, pruna.

Dum calet, eſt pruna; carbo, dum deficit ignis.

Caſsis, idis; caſsis, idis.

Fallit aves caſſis, munit caput ænea caſſis.

Item:

Hæc caſſis, galea; hic caſſis, rete vocatur:

Caulis, caula.

Dic caules olera, dicuntur ovilia caulæ.

Cerno, conſidero.

Corporis oculis cerno, conſidero mente.

Cetus, cœtus.

Eſt piſcis cetus, populi collectio cœtus:
Cetus, ti, piſcis; cœtus, tus, concio plebis.

Cingulæ, cingulum.

Cingula ſunt hominum, cingula ſtringit equum.

Claritas, claritudo.

Claritas ſplendoris, claritudo nobilitatis.

Clava, clavis, clavus.

Clava ferit, clavis aperit, clavus duo jungit,
Induo te clavo, rege clavi, percute clava.

Cochlea.

Dic cochleam, turris ſcalam, teſtamque limacis.

Cœno, jento.

Jentamus mane, cœnamus veſpere facto.

Cœpi, memini, novi, odi.

Bis duo ſunt, odi, novi, cœpi, memini[que],
Quæ retinent ſenſum præſentis præteritique.

Collega, comes, conſors, ſodalis, ſocius.

Conſortes conjungit amor, ſocios labor unus.
Miſſio collegas ad eundem copulat actum,
Aſt eadem comites unit via, menſa ſodales.

Colo.

Agros, rus, formam, ſuperos colit atque parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longe, sed cominus ad prope spectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit alvo.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium; locat accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor sponte, fateor mea facta coacte.

Consulo.

Consulo te, quærens; tibi consulo, consilium dans.

Consultor, consultus.

Consultor poscit, quod consultus bene noscit.

Consummo, consumo.

Consummare volo mea, sed consumere nolo.

Conventus, conventiculum.

Est monachorum conventus, vel monacharum,
Sed conventiculum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum.

Virginis est sertum, clericque corona, poetæ
Laurea, rex gestat diadema vel imperator.

Coruscо, micо, rădio.

Sol radiat, mucroque micat, fulgorque coruscat.

Creo, screo.

Jactans sputa screat, res Deus ipse creat.

Cruor, sanguis.

Sanguis alit corpus, cruor est a corpore fusus.

Crux.

Crux est tormentum, crux est mirabile signum.

Cubo cum compositis.

Accumbens dormit, discumbens fercula sumit.
Concumbens violat, procumbens numen adorat,
Occumbens moritur, victus succumbere fertur.
Qui cubat, ille jacet, vigil excubat, incubat ales?

Cubitum, cubatum.

Sanus eo cubitum, male sanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In sylvis cuculum, in claustris quære cucullum.

Decedo, discedo.

Decedit moriens, discedit ab urbe recedens.

Decoro, decŏro.

Quem veneror decoro; quem pulchrum reddo decŏro

Decorus, pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum, peccatum.

Sit tibi delictum si non facies facienda,
Sit tibi peccatum, facies si non facienda.

Dii, di.

Scribe dii, lege di, si vis urbanus haberi.

Dives, fœlix.

Vir dives proprie, cui res succedit abunde:
Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum munus; sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit, sed viro fœmina nubit.

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, sum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisque facetus.

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus sæpe mutatur.

Facultas.

Artes, divitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto sata, tondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax urit, faux quoque mandit.

Falx, fas, fax, faux.

Faux est, fasque licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis, fasces.

Pondera sunt fascis, fasces dicuntur honores.

Fistula.

Fistula.

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, fragro.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fœdus, i; fœdus, eris.

Sordidus est fœdus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, ceps ferri, pexque pilorum.

Item:

Forfice fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis.

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis sit.

Item;

Frons frontis caput est, frons frondis in arbore crescit.

Fruor, fungor, potior, vescor, utor.

Divinis fruimur, mundanis vescimur escis,
Vescimur & potu, fungimur officio,
Utimur utilibus, exoptatisque potimur.

Fugio, fugo.

Audacem fugio, sed timidumque fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gemma nitet, sydus fulget, candelaque lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur, furfur.

Fur simplex latro est, geminatum fit cibus apro.

Fur, latro.

Fur latet in furno, latro se fert obvius ultro.

Item:

Fur non est latro, quia tempore fur rapit atro,
Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro,

Galæa, galea.

Miles habet galeam, sed habet pirata galæam.

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pilcus est juvenum, peregrinantumque galerus,

Præſulum eſt mitra, ſit nobiliumque tiara.

Gallus.

Gallus avis, populus, fluvius, Bacchique ſacerdos.

Genero, gigno, pario.

Fœmina ſola parit, generat vir, gignit uterque.

Geſtio, geſto.

Geſtio, dum cupio; geſto, dum pondera porto.

Glans.

Funda jacit glandes, naſcuntur in arbore glandes.

Glis, ris; glis, ſis; glis, tis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia ſit Chriſto, grates referamus amico.

Hoſpes.

Eſt qui ſuſcipitur & qui me ſuſcipit hoſpes.

Hoſtia, victima.

Victima pro victis, datur hoſtia pro ſuperandis.

Humus, ſolum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram terit uſus aratri.
Eſtque ſolum ſolidum, tellus ſe tollit in altum.

Jacto.

Qui jacit hic jactat; qui laudat ſe, quoque jactat.

Jam.

Jam præſens, jam præteritum, dic jamque futurum.

Imber, nimbus, pluvia.

Dum pluit, eſt pluvia; nimbus dum nubibus hæret:
Dum tactu teram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit, intricat, nec non involvere ſignat.

Judex, ſequeſter.

Dicitur in cauſis judex, in lite ſequeſter.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, ſed labia ſunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo lac fugo; lacto lac præbeo nato.

Lar.

Lar caſa, lar domus, lar ignis, larque foramen:

Lar

Lar proprium nomen, genitivus ſit tibi Laris.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, libroſque
Clericus æquivoce ſingula quiſque legit.

Lens, dis: lens, tis.

Lens animal lendis: lens pro legumine lentis.

Item.

Lens lendis capiti, lens lentis convenit ori.

Item:

Lens mordet per *d*, mordetur ſi capiat *t*.

Lepus, lepor.

In ſylvis leporem, in verbis quære leporem:
Nam lepus eſt animal, lepor eſt facundia fandi.

Libens, libo, libum.

Liba libens libo, libando libentius ibo.

Liber, beri: liber, bri.

Liber eſt Bacchus, vel vir ſine compede natus:
Ac liber eſt codex, vel raptus ab arbore cortex.

Lira, lyra.

Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.

Littus, margo, ripa.

Margo tenet fontes, mare littus, ripa fluentes.

Lotium, urina

Urinas hominum, ſed lotia dic aſinorum.

Luo.

Ære luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.

Luſtrum.

Luſtra cubile feræ, quinque unia luſtra fuere,
Luſtrum circuitus ſpatium, purgatio, ſylva.

Luteus.

Vas luteum fragile, toga lutea tegmen herile.

Magiſter, miniſter.

A majore ſtatu nomen traxere magiſtri:
A minore ſtatu nomen traxere miniſtri.

Malus.

In rate triſte malum cum frangit navita malum.

Mamilla, mamma, uber.

Mamillas vir habet, pecus ubera, fœmina mammas.

Mansor, nothus, spurius.

Natus adulterio nothus, mansor meretrice,
De concubina spurius esse solet.

Mentiri, mugari.

Tunc homo mugatur cum falsa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, sibi discors cum reperitur.

Merces, merx.

Venduntur merces, operantibus est data merces.

Mola, moles.

Non levitate molæ, sed aquæ currit rota mole.

Mussо.

Mussat qui dubitat, mussat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, sed mutuor accipiendo.

Nervus.

Nervo torqueris in cippo quando teneris:
Membraque firmantur nervis, quibus ossa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinquens noxa vocatur.

Nunquam, nusquam.

Ad tempus nunquam, sed pertinet ad loca nusquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus est maculatus.

Opis, opes.

Quærit pauper opem, quærit avarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus est sine patre.

Os, ris: os, ssis.

Devorat os oris, quicquid lucratur os ossis.

Pabulum, pascuum.

Pabula sunt hominis, sed pascua dic animalis.

Palma.

Palma manus, palma est arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma notat laudem belli, victoria.

Palpo.

Palpo manu tractans, & palpo vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantavi, pepigi, dum fœdus inivi:
Dum quid conjunxi, possum bene dicere pegi.

Parens.

Non sum prole parens, non sum nisi pareo parens.

Pareo, pario, paro.

Pareo præceptis, paro mensam, pario prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic esse patentes.

Pater.

Est pater hic cura, pater est alius genitura,
Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies:

Pax adsit vivis, requies æterna sepultis.

Pecus.

Est pecus hoc quod arat, pecus hæc quæ non juga (portat.

Pendeo, pendo.

Pendeo suspensus, pendo dum sublevo pondus.

Item:

Pendere vult justus; non vult pendere malignus.

Pignus.

Pignus in *o* natum, sed pignus in *e* vadiatum.

Plaga.

Vulnera sunt plagæ, regio plaga, fit plaga rete.

Populus.

Populus est arbor, populus collectio plebis.

Posse, potestas.

Da potestatem Domino, sed posse cuivis.

Proceres, procerus.

Est procerum vere, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, ætatemque puella.

Quid, si, ut.

Scito quod ut modus est, Si conditio, Quia causa.

Radius.

Radium.

Dicas textoris radium, radium quoque ſolis.

Regia, regio.

Eſt regio terra: ſed regia manſio regum.

Regulus.

Regulus eſt ſerpens, avis, & rex parvulus omnis.

Robur.

Nemo poteſt longe robur ſine robore ferre.

Ruſticus, villicus.

Ruſticus à rure quoniam rus eſt ſibi curæ:
Villicus à villo, quia res diſponit in illo.

Sal.

Sal doctum reddit, ſal condit, ſal reprehendit.

Satio, ſaturo.

Uno me ſatio, ſaturant me fercula multa.

Securis, ſecurus.

Non ſunt ſecuri qui dant ſua colla ſecuri.

Sepio, vallo.

Vallamus proprie caſtrum, ſepimus ovile.

Sera, ſerus.

Fur obſtante ſera, non furta facit niſi ſerus.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic eſſe ſerenum.

Socer, ſocrus.

Eſt ſocer uxoris genitor, ſocruſque genitrix.

Tela, telum.

Eſt panni tela, dicuntur ſpicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, removet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tundo.

Tondemus barbas vel oves, ſed tundimus herbas.

Vas, dis: vas, ſis.

Vas vadis obſes, vas vaſis ſit tibi capſa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio ſine nummis.

Virtus, vis.

Corpus habet vires, animis eſt inſita virtus:

Vis

Vis in utroque viget, vis ratione caret.

Visito, vise.

Visitat infirmum, sed amicus visit amicum.

DISCORDIA.

Odium, & rixa.

Est longum bellum non non, est estque, duellum.

Amantium iræ amoris redintegratio est.

Chari rixantur, per se quoque pacificantur.

Item:

Ira perit subito, quam movit amicus amico.

Contentiones fugiendæ.

Certamen, lites, rixas & jurgia vites.

Item.

Laudo quod vites, fili charissime, lites.

Item.

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Item:

Lites præteritæ facile fiunt renovatæ.

Item:

Verba parant litem, lis prælia; prælia mortem,

Cum amico non certandum æmulatione,

Inter germanos major substantia lites
Sæpe movet, remanent tamen sine turbine mites.

Item:

Semper devites cum charo quærere lites.

De asini umbra rixari.

Pro modica chari nolite cani similiari.

Item:

Quisquis rixatur modico vilis reputatur.

Discordiæ dilabuntur res maximæ.

Gaudent prædones dum discordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis dum spargimus ipsum.

Qui odit fratrem suum homicida est.

Laudantur vetera plus debita quam vetus ira.

Item:

Nil odio pejus, fugit omne bonum locus ejus.

Item:

Item:

Quatuor ista, timorque, odium, dilectio, census
Sæpe solent boni rectos pervertere sensus.

Item:

Qui fratres odit, est homicida, suos.

DIVERSA STUDIA.

Ne Jupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non credo quod modo vivat.

Item:

Multum deliro, si cuique placere requiro:
Cuncta qui potuit, hac sine dote fuit.

Non omnia possumus omnes.

Aptetur reliquo qui non est aptus in uno.

Item:

Consilio pollet cui vim natura negavit:
Ingenio redimi corpora parva solent.

Item:

Diversis diversa valent medicamina morbis.

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus.

Item:

Prævalet in lingua qui non est fortis in armis.

Item:

Qui servit rostro, servire nequit bene castro.

Item:

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno,
Æger & athleta sunt dispare sæpe diæta.

Item.

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos,
Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis,
Nauta fretis, pugiles marte, poeta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras corvis, vanaque vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus otia, cultor agellum.

Item.

Mille docent hominem, prope callem qui struit ædem.

Item.

Non uno doctrina modo se mentibus infert;
His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium speciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem.
Bos ad præsepe conatur currere sæpe.

DIVITIÆ & PECUNIA.

Antiqua æris possessio Nobilitas. Vide Nobilitas.

Beatus dives qui non speravit in pecunia.

Est dives vere qui non ea gliscit habere.

Item:

O dives, dives, non omni tempore vives:
Hac bene dum vivis, post mortem vivere si vis.

Item:

Quis vere locuples? cui famulantur opes.

Divitiæ authoritatem conciliant.

Dum dives loquitur verbum Solomonis habetur:
Dum pauper loquitur tunc barbarus esse videtur.

Item:

Qui dives est nummis incedit ille cum summis:
Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potestis Deo servire & Mammonæ.

Divitis est raro sanctificata caro.

Item:

Divitiis uti res est adversa saluti.

Item.

Tempus adhuc veniet, quod dives qui modo gaudet,
Assidue flebit dum pauper in corde ridebit.

Nulla cœlum reparabile gaza.

Quid tunc thesauri, quid acervus proderit auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & excæcat animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Burſula calcatur dum grandis burſa parátur.

Item :

Diuitiæ mores mutant non in meliores.

Item :

Dum quis ditatur animoſior eſſe probatur.

Item :

Excæcat ſenſus diverſi copia cenſus.

Item :

Fermentat celebres numeroſa pecunia mores.

Item :

Mutantur mores cum comitantur opes.

Item :

Quatuor iſta, timorque, odium, dilectio, cenſus,
Sæpe ſolent rectos hominis pervertere ſenſus.

Item :

Sæpe ſolent ſenſus hominis pervertere ſenſus.

Pecunia obediunt omnia.

Burſa referta reos ſolvit, peccata relaxat :
Quæ non peccatis, evacuata ligat.

Item :

Copia nummorum trahit ad ſe corda virorum.

Item :

Cum moritur dives concurrunt undique cives.
Is ſonat, urbs plorat, vir humatur, presbyter orat.

Item :

Dum mea burſa ſonat hoſpes mihi fercula donat :
Dum mea burſa vacat hoſpes tunc oſtia monſtrat.

Item :

Eſt nihil & nihilum niſi certa pecunia totum.

Item :

In terra ſummus rex eſt hoc tempore nummus.

Item :

Laudatur nummus quaſi rex ſuper omnia ſummus.

Item :

Lenonem lena non diligit abſque crumena.

Item :

Nihil bene pauper egit ſed pro ratione tenetur

Quicquid

Quicquid agat dives seu bene sive male.

Item:

Non qualis sis tu, sed quantus quæritur es tu?

Item:

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item:

Nummus in exilio comes optimus est peregrino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, justitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & sumitis omnia gratis,
Vobis salvete duplicatur atque valete.

Plus est sollicitus, magis beatus.

Divitiæ trepidant, libertas libera res est.

Item:

Dormit nocte parum, possessor divitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat quem gaza superflua ditat.

Item:

O quantas curas, ô quanta pericula dives
Sustinet, & falsi portat honoris onus.

Item:

Quid facies dives? nusquam tutus bene vives.
Quo te convertes, quo cursum, perdite, vertes?
Quo vertes cursum? non tutus es hic neque sursum.
Si miser ascendis cœlos, vel ad infima tendis,
Nusquam tutus eris, sed ubique repertus haberis.

Item:

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Se male custodit quem dives copia prodit.

Qui nil cupit dives est.

Cui sat is est quod habet, satis illum constat habere:
Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere:

Ergo

Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:
Et non paupertas, sed mentis hiatus, egentem.

Item:

Non rerum cumulus, sed sufficientia mentis
Ditat: sufficiant pauca, dives eris.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret.
Dives sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Semper egenus eris si semper plus tibi quæris:
Cum contentus eris tunc dives efficieris.

Item:

Summa quies nil velle supra quam postulat usus.

DOMINIUM & POTENTIA.

Expectans longe dominus sit solus in orbe.

Jucundum est imperare.

O quam dulce foret hic in mundo dominari.
Si mors non posset dominantibus insidiari!

Item:

Servus testatur, quod felix qui dominatur.

Fu est in armis.

Scitis quod gravius præponderat undique pondus.

Magistratus bonum Dei donum est.

Gaudeat illa domus quando bonus est sibi promus.

Item:

Impietas sed non pietas reges dat egere:
Et pietas non impietas dat regna manere.

Majorem vitæ sinum. *Vide Aula.*

Brumales tenebræ, favor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ sunt in vertigine crebræ.

Item:

Gratia magnatum nescit habere statum.

Item:

Gratia multorum non constans est dominorum.

Item:

Gratia regalis non est res perpetualis.

Item:

Nescit

Nescit durare favor herilis, scio clare.

Item:

Ridenti domino, nec cœlo crede sereno:
Ex facili causa dominus mutatur & aura.

Persona publica privatam depone.

Dum tibi cuncta licent non quæras cuncta licere:
Nam quæ sæpe licent poterunt tentata nocere.

Potentium preces mandata.

Est orare ducum species violenta jubendi:
Et quasi nudato supplicat ense potens.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari; quæ Dei sunt, Deo.

Astra Deo nil majus habent, nil Cæsare terræ,
Sic Cæsar terras, ut Deus astra regit.

Item:

Cæsar in hoc mundo, celso Deus æthere regnat:
Cæsaribus fas est ferre Deoque sua.

Item:

Cum Deus in cœlis, Cæsar regat omnia terris.
Censum Cæsaribus solvite, vota Deo.

Item:

Dignus amore Deus, dignus quoq; Cæsar honore est;
Alter enim terras, alter at astra regit.

Item:

Inferiora regit Cæsar, Deus alta gubernat;
Cæsar honore suo dignus, amore Deus.

Item:

Principibus pare, vitam sine crimine dege,
Et famulus tristem fer patienter herum.

Item:

Regna gubernat humi Cæsar, Deus arduà cœli
Sydera: laus istis justa duobus eat.

Item:

Vota Deo, census debetur Cæsaris aulæ:
Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item:

Vota, preces, laudem, censum, vectigal honorem.

Mitis redde Deo, Principibusque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox;
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item:

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item:

Instabile est regnum quod non clementia firmat.

Item:

Parcere subjectis scit nobilis ira leonis.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Vide exempla.

Corige te citius si corripis acta tuorum;
Sic potes Imperium, sic retinere Thronum.

Item:

Quanto major eris moderatior esse teneris.

Societas Leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum.
Ossaque dant servis sine carnibus & sine nervis.

Item:

Cum domino cerasum res est mala mandere servum,
Tollit matura, tibi projicit omnia dura:
Consumptis illis, cupiet jactare lapillis.

EBRIETAS & VINUM.

Si nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu mane bibas iterum, & fuerit medicina.

Crapula sanitati plurimum obest.

Damna quot hinc sentis, quot nascuntur mala mentis?
Fit gressus nutans, & visio lumine mutans.

Item:

De plenis cyathis multos periisse sciatis.

Item:

Nullus homo credit quod tantum pectora lædit:
Immodice potum sapiet cito toxica totum.

Item:

Sicut sobrietas facit ut sit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ breviare diætas.

Item:

Item:

Strangulat in mensis plures gula quam necat ensis.

Item:

Vivere vis lætus vel sana mente quietus?
Dæmonis ut limum, sic mordax effuge vinum.

Ebrietas opes & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.
Nunquam qui sequitur hæc tria dives erit.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum;
Alea, vina, Venus, tribus his lum factus egenus.

Item:

O fili sperne delectamenta tabernæ;
Tali dulcore multi privantur honore.

Item:

Pisces, perdices, vinum, necnon meretrices,
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Fluit melius post pocula sermo.

Post sumptum vinum loquitur mea lingua Latinum:
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister.

Item:

Post vinum verba, post imbrem nascitur herba:
Post studia scire, post otia sæpe perire.
Post florem fructus sequitur, post gaudia luctus.

Item:

Qui bona vina bibunt vates bona carmina scribunt.

Quanto plus biberint tanto plus sitient Parthi.

Omnibus est notum quod valde diligo potum:
Si possem, vellem pro potu ponere pellem.

Item:

Primo quando bibo, cupio plus gutturis imo:
In cordis fundo jubilo dum bibo secundo:
Per ternum potum jam vinum fit mihi notum,
Me potus lætum quartus facit atque facetum,
Et potus quintus lætam mentem facit intus;
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister.
Potu septeno velut equus sum sine fræno.

Potus bis quartus ſenſus mihi tollit & artus,
In potu dono vini vix ſentio quo no,
In potu neno demens ſum gutture pleno.

Quod in corde ſobrii, id in lingua ebrii.

Ebrietas prodit quod amat cor, ſive quod odit.

Item:

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius, inſipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vinum obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores ſapientum.

Item:

Ebrietas frangit quicquid ſapientia tangit.

Item:

Ebrius & ſatur nunquam bene philoſophatur.

Item:

Ebrie, quid ſatis? vivis, vel morte gravaris?
Quid facias, neſcis; truncus ſine mente quieſcis.

Item:

Fœcundi calices raro faciunt ſapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum ruſticus ebrius orat,
Dum luſor jurat nihil hic devotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter fatoque ſepultum:
Flat tibi adhuc parce de cordis ſpiritus arce.

Item.

Potatum vinum jacere facit reſupinum:
Et vomere ut porcum qui ſaginatur ad orcum.

Item.

Quando venit potus ceſſat ſermo quaſi totus.

Item.

Reddunt delirum fœmina, vina, virum.

Item.

Si per vina labes, non vini, ſed tua labes.

Item.

Vino mutatur ſenſus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis.

Mortales

Mortales lætos vinum facit atque facetos.

Item.

Vinum dat festum, frigus convertit in æstum;
Lætificat mœstum, miserum quoq; reddit honestum.

Item.

Vinum subtile facit in sene cor juvenile;
Sed vinum vile reddit juvenile senile.

Item:

Vivat in æternum qui dat mihi dulce falernum;
Qui mihi dat villum mala passio torqueat illum.

Vinum varie afficit homines.

Ebrius atque satur his modis ecce vagatur;
Hic canit, hic plorat, hic est blasphemus, hic orat,
Hic est pacificus, hic est nullius amicus,
Hic saltat lætus, hic est sermone facetus,
Hic loqui nescit, hic cæspitat, ille pigrescit,
Hic est clamosus, hic est verbis vitiosus,
Disputat hic, ille currit per compita villæ,
Nunc servit Veneri, somno vult ipse teneri.
Nunc vomit, nunc vorat; sic Bacchi turba laborat.

Item:

Bis sex credatis, species sunt ebrietatis;
Est vilis primus, sapiens est alter opimus,
Ternus grande vorat, quartus sua crimina plorat,
Quintus luxuriat, sextus per omnia jurat,
Septimus attendit, octavus singula vendit,
Nonus nil celat, quod habet sub corde revelat,
Somnia denus amat, undenus turpia clamat.
Et cum sit plenus vomitum facit duodenus.

Vina parant animos Veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus mea domus orationis vocabitur.

Cum cito templa subis, recoles cur sis homo natus,
Aut lege, vel canta, vel Christo funde precatus.

Item:

Templo sacrato si quis sedet atque moratur,

Nil legat, aut cantet, aut audiat, egrediatur.

In ecclesia Dei omnia sancta.

Filia pulchra Sion sine ruga, labe carentem,
Exprimit Ecclesiam fidei candore nitentem;
Quam turbant hæreses & earum turba rebellis,
Quæ subjecta jacet mundanis sæpe procellis.

Primum quærite regnum Dei.

Non unctura rotam, nec tardat missa diætam.

Sacra celerius absolvenda.

Missa brevis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult usus habere.

Item.

Missam curtatam, longam farcimen & offam.
In carnisprivo concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat flamen, respondet clericus Amen.
Dum mare siccatur, dum dæmon ad astra levatur,
Tunc primo laicus clero fit fidus amicus.
Imber descendit, monachus dum pergere tendit.
Ludere cum talis non est res spiritualis:
Non canit in templo nisi quod scit presbyter amplo.
Non decet ut monachus vadat sine compare solus.
Ut valeas esse monachus, tibi crede necesse
Rostrum porcinum, dorsumque geras asininum,
Osque columbinum, cor ovinum, cruscque bovinum.

Taxatio morum Ecclesiæ.

Angarians clerum jacet in finibus mulierum,
Hic fuit electus non propterea quia rectus.
Ex meritis morum sit; sed quia canonicorum
Donis nummorum subvertit corda suorum:
Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,
Et neque baptisma gratis confert, neque chrisma;
Sed per numisma fidei parat undique schisma,
Devorat & portat natam cum conjuge dotat,
Pro grege non orat, pro vana laude laborat,
Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,
Militis arma gerit, quæ sunt sua, non tua, quærit.

Armiger

Armiger in castris non curat quid sit in astris:
Non mulcet flentem, non consolatur egentem,
Non vestit nudum, sed amat cum tessera ludum:
Quæ per cum detur eleemosyna nulla videtur:
Attendensque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vitæ pejores sunt qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus monachus vult esse secundus.

Item:

Quis Satanæ similis: presbyter haud humilis.

Avaritia

Cedit papa papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam dum drachmam suscipit unam.

Item:

Quamvis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit cum causam funeris audit.

Item:

Clericus in messe semper vult rusticus esse.

Item.

Curia Romana non quærit ovem sine lana,
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit; quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo:
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Stygias Pluto tentare, quod audet
Effrænis monachus, plenaque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciva puella,
Martius in flore caret horum finis honore.

Item:

Roma quid insanis toties? quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma jacent tu bella domestica tentas,
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes, & paris omne nefas;
Fas & jura negas, homines & numina fallis,
Nec Jovis imperium, nec Phlegethonta times;
Singula texentem convitia deserit ætas,
Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus.
Vivere qui sancte cupitis, discedite: Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc surgunt lente, Miserere canunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas cum pisces comedit Abbas:
Vere prodesset, Abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morem servant violando decorem.
Quam Christum passum, piscem quærunt magis assum.

Item:

O Monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus uxorem qui ducit perdit honorem,
Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum privaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Item:

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perodit te:

Quondam

Quondam presbyteri poterant uxoribus uti;
Hoc destruxisti, postquam tu Papa fuisti.

Item:

Offa, sacerdotum mulier communia totum.

Imperitia.

Clericus eductus semper non est sale coctus.

Item:

Mors est prælatis dare præbendas bene natis,
Aut bene nummatis, aut eorum sanguine natis.

Levitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
Non faciunt fructum, nisi sint bene cõbaculata.

Item:

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc quando sit esse necesse.

Item:

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
Sed cum convaluit, mansit ut ante fuit.

Simonia.

Crimen avaritiæ, dirumque nefas Simoniæ,
Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item:

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas;
Si bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas:
Si dederis marcas, & eis impleveris arcas,
Culpa solveris quacunque ligatus eris.

Item:

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Item:

Res nimis injusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, justitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & ubique sepultis,
Ut sint in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud.

Aliud.

Hic jacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud.

Quod sumus iste fuit: erimus quandoque quod hic est.

Aliud.

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui jacet intus.

Aliud.

Vivens pollebam, faciens quæ cunque volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere quam male currere.

Non errat totum faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinat ab illo.

EXCELLENTIA.

Majori cedendum.

Cedere majori non est pudor inferiori.

Item:

Ejicitur magno parvus veniente magistro.

EXEMPLA.

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura caveri.

Ne imiteris malum sed bonum.

Si vis salvari, semper studeas imitari
Vitam justorum, fugias exempla malorum,

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Ludendum licite talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem;
Ipseque lege carens populum dat lege carentem.

Item.

Item:

Qui pascis plebes, prudenter vivere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel cautior esse solet.

Item:

Quis credat sanctis nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

Experientia ad scientiam acquirendum maxime confert.

Consilium verum docet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama docet experientia cuncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitque eundo, igitur fallax.

Est medium nugæ quod ab auditu loquor ipse.

Item:

Ex minimo crescit, sed non cito fama quiescit.

Item.

Fama repleta malis velocibus evolat alis;
Fama boni lente volat invidia retinente.

Item:

Fama volat, transitque modum quocunque feratur.

Item:

Quod male mentitur audita loquens reperitur.

Non omnino tenere quod vulgo dicitant.

Sic dicunt gentes sequitur mala fama nocentes.

Item.

Signa prius vera, non sunt mendacia mera.

Item:

Tantum clamatur, quod Pascha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optimum condimentum.

Dulcem tem fabas facit esuries tibi crudas.

Item:

Esuriens stomachus fertur coquus optimus esse.

Nam

Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Item:

Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca:
Qui nunquam didicit quid foret ipsa fames.

Item:

Ori dulcescit faba frigida quando famescit.

Molestus interpellator venter.

Est sitis atque fames moderata bonum medicamen:
Cumque superfluitant, important sæpe gravamen.

Item.

Esuriens venter non vult studere libenter.

Item:

Lendes & pulices plus mordent esurientes.

Item:

Mentiri ventri nullus valet esurienti.

Item:

Multum mordentes muscæ sunt esurientes.

Item:

Pœnalis gladius est magna fames & acutus.

Item:

Quod lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens (dens.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus.
Quartum, cum mane surgunt pueri sine pane.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Luxuriat raro non bene pasta caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vir nonascendat asellum.

Festina lente.

Differ, habent parvæ commoda magna moræ.

Nimium properans serius absolvit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod cito fit cito perit.

Qui subito veniunt subito quandoque recedunt.

Item:

Quod cito lucratur, cito perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Servant

Servant sacratæ semel anno festa capellæ.

Ignavis semper feriæ

Qui vult servare sanctorum singula festa,
Non poterit clare cum Codice scire Digesta.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

Quod festo netur nihilari sæpe videtur.

FIDES & DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?

Item.

Qui violare finem solet, & violetur eidem.

Nemini fidas, nisi cum quo modium salis absumpseris.

Ni sit nota fides, ignoto non bene fides.

Item:

Qui leviter credit, deceptus sæpe recedit.

Nusquam tuta fides.

Heu quam parva fides reperitur nunc apud cives!
Jam frater fratrem, jam linquit filia matrem.

Item:

Quisnam pro socio qui velit solvere? nemo.

Oculis magis habenda fides quam auribus.

Visus certificat me plus quam quod Plato narrat.

Omne quod non est ex fide peccatum est.

Non holocausta Deus, sed corda fidelia quærit:
Hæc qui dona gerit lege beatus erit.

Item.

Præcipuum donum est, salvanti fidere Christo:
Quem penes hoc unum est, omnia solus habet.

Item:

Sola fides salvat, sola impetrat omnia recte,
Publica cum propriis exequiturque fides.

Probate spiritus an ex Deo sint.

Omni spiritui tu semper credere noli. (*tuam.*

Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constitu-

Ad majora subit, qui gessit rite minora:
Grandia nec, parvum qui male gessit, habet.

Item:

In minimis rebus qui deficit, ille putatur
In magnis nullam velle tenere fidem.

Item:

Præficitur magnis, minimis qui præfuit ante
Solerti studio legitimaque fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet unda.

Exitus acta probat.

A causa describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Contentum scitur saccus dum post aperitur.

Item:

Exitus ostendit quo mundi gloria tendit.

Item.

Finis portabit onus, & factum referabit.

Item:

Laus in fine sonat, virtus in fine coronat.

Item:

Non datur extemplo bona post primordia merces:
Congrua sed rectus præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum nisi sit cito vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent a fine laborum.
Ut Scriptura sonat, finis, non pugna coronat.

Item:

Principium lauda quod consequitur bona cauda,

Item.

Quando tumet venter prodiuntur facta latenter.

Item:

Qua suffocatur quisquam, mala mica putatur.

Item:

Si bonus est finis, bona cuncta fuisse feruntur:
In rebus finis sit bonus, ergo stude.

Item:

Si finis bonus est, totum laudabile tunc est.

Item:

Sub

Sub nive quod tegitur dum nix perit omne videtur.

Item:

Te modicum jacta quóniam probat exitus acta.

Item:

Totum laudatur si finis laude beatur.

FORMA & DEFORMITAS.

Esca sit insipida quam coxit fœmina pulchra.

Lis est cum forma magna pudicitiæ.

Esse solet raro pulchra pudica caro.

Item:

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem:
Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item:

Nitere, formose, formosa mente nitere.

Item:

Si bene barbatum faceret sua barba beatum;
Nullus in hoc circo queat esse beatior hirco.

Item:

Si faceret doctos mortales barba, quid obstat.
Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTUNA BONA ET MALA.

Alia vita, alia diæta.

Quilibet excessus mutant hominis cito gressus.

Amici multi fœlicium.

Qui remigat prosper socius sit postulo noster.

Arbore dejecta, quivis colligit ligna.

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misero, cum surgit in altum.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item:

Dum surgunt miseri nolunt miseris misereri.

Item:

Fiunt Nerones miseri facti locupletes.

Item:

Item:

Non vult scire socrus quod fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Huic puero panis datur, alter transit inanis.

Item:

Non est æqualis sors omnibus & generalis.

Item:

O bona Fortuna, cur non est omnibus una?
Dixit Fortuna, Si starem rota sub una,
Et non mutarer, tunc non Fortuna vocarer.

Fœlix se erigendo fœlicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Fœlicitas est voluptas, quam pœnitudo nulla sequitur.

Cui sors arridet bona, gaudens pectore ridet.

Item:

Omnes lætantur dum prosperitate beantur.

Fortuna fovet ignavos.

Optima pejori datur ascia nunc operanti.

Item:

Quo nequam pejor, tanto sors est sibi major.

Item:

Fortuna quem nimium fovet stultum facit.

Forma, favor populi, fervor juvenilis, opesque,
Subripuere tibi noscere quid sit homo.

Item:

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item:

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cras.

Fortuna vitrea est, cum splendet frangitur.

Rebus tranquillis metuas adversa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis sors est contraria stultis.

Item:

Noli fortunam semper reprehendere cæcam.

In proclivi mala.

Aures non claudit mala sors, velociter audit.

Nihil agere infœlici semper est optimum.

Pejor

Pejor equus glaciem primus frangit pede mollem.

Nil ex omni parte beatum.

Est homo vix natus ex omni parte beatus:
Non ergo sine væ, nunc vivit filius Evæ.

Omnium rerum vicissitudo est. Vide Gaudium.

Alterat humanos sors malefida status.

Item:

En, modo vadit equus, qui solet ire pedes.

Item:

Forma perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item:

Gaudia dat luctus, bonus est post tristia fructus.

Item:

Glorior elatus descendo mortificatus,
Infimus axe teror, rursus ad astra feror.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Insidias ponit semper sors aspera blande,
Anticipatque fugam melior fortuna repente.

Item.

Largitur quodcunque libet fortuna rapitque:
Est gracilis subito qui modo crassus erat.

Item:

Non sibi concordem spondent exordia finem.

Item:

Si bene successit, ne prima sed ultima spectes:
A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Speret qui servit, desperat qui dominatur:
Nam fortuna levat infima, summa premit.

Item:

Sub meliore statu semper pejora cave tu.

Item:

Tempora passiva fugiunt, redeuntque dativa.

Item:

Ut sol effectus proprios alternat in aura,

Sic fortuna suas solet variare vices: nam
Hos premit, hos elevat, hos dejicit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem descendere casus:
Regna dat & tollit, levat, opprimit atque resolvit.
Quos vocat, ejicit, erigit, obruit, omnia volvit.
Ergo time quisquis celsos ascendis honores,
Atque ruinoso stare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Crescit, decrescit, in eodem sistere nescit.

Plus est sollicitus magis beatus. Vide Divitiæ.

Commoda qui sentis, jungas onus emolumentis.

Item:

Ima petit levius quod surgit in ardua pondus.

Item:

Nil fœlicis habet qui fœlix esse putatur:
Prosperitas igitur est prosperitate carere,
Nam venit ex sola prosperitate dolor,
Sic qui summa petit cadit asperiore ruina,
Qui jacet inferius non habet unde cadat.

Item:

Sæpe natatores submerguntur meliores:
Sic & scansores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius qui scandere norunt.

Item:

Semper habet fortis morbos quasi jurgia mortis:

Item:

Si gradus est altus, gravior fiet tibi saltus.

Item:

Si mons sublimis profundior est tibi vallis.

Item:

Tutior in terris locus est quam sedibus altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus sicut fert omnia tempus.

Item:

Non quo propositum, sed quo sors ducit eundum.

Item:

Item:

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,
Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item:

Ut stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper fœliciter cadunt Jovis taxilli.

Fœlicis sponsæ greminm profunditur imbre.

Semper Ilio mala.

Naves pejores nant, portu stant meliores.

Item:

Pauper pejorem restis tenet undique partem.

Solamen est miseris socios habere pœnarum.

Mitior est pœna quanto communior ipsa.

Item:

Ut mala prudenter tua portes & sapienter,
Inspice majores aliorum sæpe dolores.

Sors omnia versat.

Quos vult sors ditat; quos non vult, sub pede tritat:
Incertaque via volvitur ipsa rota.

Item:

Vulgo narrante, bona sors est post velut ante.

Ubi non sis qui fueris, non est cur velis vivere.

Dulcius est miseris alienis vivere terris:

FRUGALITAS.

Sapientis est conservare rem familiarem.

Prudentum more teneas quæsita labore.

Item:

Si servas quod habes, commendant te sapientes.

Tecum habita & noris, quam sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Ultra quam vestes non extendas tua crura,
Ne nimis expendas si vivere vis sine cura.

FUGA.

Cum licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit justa tutius esse fuga.

Item :

Tutius est vere morsum fugiendo cavere,
Quam prope serpentem procumbere virus habentem.

FURTUM.

Aquæ furtivæ dulces.

Furtivus potus plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur non est latro, quia tempore fur rapit atro ;
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item :

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures reste puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item :

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item :

Histrio post victum nummos quærens & amictum,
Non est delictum si quis sibi porrigat ictum.

Item :

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Item :

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item :

Tunc fiunt paces cum pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupus.

Quod lupus est gratus, narratur, oves numeratas.

Occasio facit furem.

Fur male furatur si fur domui dominatur.

Item :

Hora, locus, faciunt quod fures non sua tollunt.

Item :

Si fur cessaret, nunquam canis ulla latraret.

Item :

Si videor, ludo ; si non, tunc furta recludo.

FUTURA.

Futura incerta.

Cursus fatorum nescit pars ulla virorum,

Solius

Solius est proprium scire futura Dei.

Item:

Præterit ista dies, nescitur origo secundi,
Sit labor, an requies, sic transit gloria mundi.

GARRULITAS.

Infræni oris finis aut vectigal calamitas,

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Item:

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

Item:

Non domus est pacis, ubi regnat lingua loquacis.

Item:

Os qui non claudit, quod non vult sæpius audit.

Item:

Sæpe sibi atque aliis garrula lingua nocet.

Item:

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem.

Item:

Si quis amat pacem, socium fugit ille loquacem.

Item:

Verbosi lites fili charissime, vites.

Non est ejusdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui qui vult urbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, stultissimus esse probatur.

Item:

Qui sapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Raro credatur homini qui plurima fatur.

Item:

Respice, multiloquax quod fit sæpissime mendax.

Item:

Sæpe loquens multa, loquitur mendacia multa.

Tacenda loqui laudabile non est.

Est puer ingratus, mala qui famare paratus.

Item:

Futile vas illud quod nulla receptio claudit:
Sic homo futilis est divulgans omne quod audit.

Item:

Pondus valde grave, verbosum vas sine clave.

Item:

Raro charus erit divulgans omnia quæ scit.

GAUDIUM.

Gaudii mœror est comes.

Exundans pluvia sequitur post gaudia sicca.

Item:

Fel latet in melle, nec mel bibitur sine felle.

Item:

Frigora post soles, post gaudia sæpe dolores.

Item:

Gaudia terrena non esse queunt sine pœna:
Gaudia divina semper sunt absque ruina.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Nulla fides rerum, sequitur post mella venenum:
Et claudit nox atra diem, nubilæque serenum.

Item:

Postquam gaudebis rursum post gaudia flebis.

Item.

Risus habet fletum, nectarque molestat acetum.

Jucunditas cordis est vita hominis.

Spiritus exultans facit ut tua floreat ætas:
Est cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodilus.

Cura plenus eris, si vis ut glorificeris.

GRATIA.

Gratia sit pluris quam tota scientia Juris.

GRATITUDO.

Beneficii accepti memor esto.

Arbor honoretur cujus nos umbra tuetur.

Item:

Item:

Palma quando datur, quid palmæ reſtituatur?

Item:

Pondus curarum facit qui dat mihi charum.

Item:

Sit cordis feſtum panem meminiſſe comeſtum.

HÆRETICI.

Sectarum authorem hominem fuge.

Hoſtes Eccleſiæ ſunt hi qui ſchiſmata fingunt,
Chriſticolaſque novos fraudis nigredine tingunt,
Qui cor ſimplicium ſermonis acumine tangunt.
Ac in eis veræ fidei munimina frangunt.

HERBÆ.

Chriſtus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis majorem gemmis, herbiſque minorem.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Braſsica.

Jus caulis ſolvit, cujus ſubſtantia ſtringit:
Utraque quando datur, venter laxare paratur.

Chærefolium.

Appoſitum cancris tritum cum melle medetur:
Cum vino potum, lateris ſedare dolorem
Sæpe ſolet: tritam ſi nectis deſuper herbam,
Sæpe ſolet vomitum ventremque tenere ſolutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius ut ſcripſit) Quamvis ſint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia ſana:
Cum ſucco rutæ ſuccus ſi ſumitur ejus,
Affirmant ruptis quod proſit potio talis.

Hyſſopus.

Hyſſopus purgans herba eſt è pectore phlegma.
Ad pulmonis opus cum melle coquenda jugata.
Vultibus eximium fertur præſtare decorum.

Malva.

Dixerunt malvam veteres quod molliat alvum:
Hujus radices rasæ solvunt tibi fæces,
Vulvam moverunt, & fluxum sæpe dederunt.

Mentha.

Mentitur mentha si sit depellere lenta
Ventris lumbricos, stomachi vermesque nocivos.

Nasturtium.

Illius succus crines retinere fluentes:
Illius asseritur, dentisque levare dolorem:
Lichenas succus purgat cum melle perunctus.

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appositam veterem dicunt sedare podagram.

Ruta.

Nobilitas rutæ hæc, quod lumina reddit acuta.
Auxilio rutæ vir quippe videbis acute.
Cruda comesta recens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem, mulieribus addit.
Ruta facit castum, dat lumen, & ingerit astum.
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infusus vermes succus necat ejus:
Cortex verucas in aceto cocta resolvit.
Hujus flos sumptus in aqua frigescere cogit
Instinctus Veneris cunctos acres stimulantes,
Et sic desiccat ut nulla creatio fiat.

Salvia.

Cur moriatur homo, cui salvia crescit in horto?
Contra vim mortis non est medicamen in hortis.
Salvia confortat nervos, manumque tremorem
Tollit, & ejus ope febris acuta fugit.
Salvia, castoriumque, lavendula, primula veris,
Nasturt. Athanas. hæc sanant paralytica membra.
Salvia salvatrix, naturæ consiliatrix.

Viola purpurea.

Crapula discuntur, capitis dolor, atque gravedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Vrtica.

Vrtica.

Ægris dat somnum, vomitum quoque tollit, & usum
Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussin veterem curat si sæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit ventrisque tumorem,
Omnibus & morbis ea subvenit articulorum.

HOMO.

Homo ex animo & corpore compositus est.

Menetm de cœlo corpus trahit ex elementis,
Ut terras habitet corpore mente polum.
Mens, corpus, diversa licet, junguntur ad unum,
Ut sacra complacitum nexio reddat opus.
Divus erit, terrenus erit, curabit utrumque,
Consilij mundum, relligione Deum.
Naturis poterit sic respondere duabus,
Et sic principiis congruus esse suis.
Cum superis commune bonum rationis habebit.
Distrahet à superis linea parva hominem.
Cuncta suos ortus repetunt matremque requirunt,
Et redit in nihilum quod fuit ante nihil.

Hominis formatio.

Sex in lacte dies ter sunt in sanguine trini,
Bis seni carnem, ter seni membra figurant.

Item:

Susceptum semen sex primis credo diebus
Est quasi lac, reliquisque novem fit sanguis, ab inde
Consolidat duodena dies, bis nona deinceps
Efficiat totum, tempusque sequens oriundum.

Hominis partes.

Cor sapit, ac pulmo loquitur, fel commovet iram,
Splen ridere facit, cogit amare jecur.

Item:

Dat cerebrum sensum, cor vitam, hepar nutrimentum.

Item:

Gustus & olfactus, auditus, visio, tactus,
Sunt sensus quinque quorum peccata relinque.

Item:

Nasus

Naſus fœtores naſus diſcernit honores.

Item:

Oſſibus ex denis bis centeniſque novenis
Conſtat homo, dens bis dentibus & duo denis,
Ex ter centenis decies ſex quinqueque venis.

Hominis vita militia.

Eſt homo ſpiritibus commiſſus quiſque duobus.
Unus cuſtodit, alter pervertere quærit.

Hominum complectiones.

Quatuor humores in humano corpore conſtant:
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis, aqua confertur pituitæ,
Aer ſanguineis, ignea vis choleræ.
Hi ſunt humores, qui præſtant cuique colores:
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera rixatur, ſanguis potu dominatur.

Sanguinea.

Natura pingues iſti ſunt atque jocantes,
Rumoreſque novos cupiunt audire frequenter:
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, riſus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:
Omnibus in ſtudiis habiles ſunt, & magis apti:
Qualibet & cauſa non hos facile extat ira.
Largus, amans, hilaris, ridens, rubrique coloris,
Cantans, carnoſus, ſatis audax atque benignus.

Item:

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus,
Inflantur genæ, corpus nimiumque gravatur,
Eſt pulſuque frequens, plenus, mollis, dolor ingens.
Imprimis frontis, fit conſtipatio ventris.
Siccaque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcor adeſt ſumpti, ſunt acria dulcia quæque.

Cholerica.

Eſt humor choleræ, qui competit impetuoſis,
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis,

Hi

Hi leviter discunt, multum comedunt, cito crescunt,
Inde & magnanimi sunt, largi, summa petentes:
Hirsutus, fallax, irascens, prodigus, audax,
Astutus, gracilis, siccus, croceique coloris.

Item:

Accusat choleram dextræ dolor, aspera lingua,
Tinnitus, vomitusque frequens, vigilantia multa.
Multa sitis, pinguisque egestio, tormina ventris:
Nausea fit, morsus cordis, languescit orexis:
Pulsus adest gracilis, durus, veloxque, calescens:
Aret, emarescitque, incendia somnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latosque breveque
Phlegma facit pingues, sanguis reddit mediocres,
Otia non studio tradunt, sed corpora somno
Sensus hebes, tardus motus, nigritia, somnus;
Hic somnolentus, piger, & sputamine plenus:
Est huic sensus hebes, pinguis facie color albus.

Item:

Phlegma supergrediens proprias in corpore leges,
Os facit insipidum, fastidia crebra salivas,
Costarum, stomachi, simul occipitisque dolores.
Pulsus adest rarus, tardus, mollis, quoque inanis,
Præcedit fallax phantasmata somnus aquosa.

Melancholica.

Restat adhuc tristis choleræ substantia nigræ,
Quæ reddit pravos, pertristes, pauca loquentes.
Hi vigilant studiis, nec mens est dedita somno,
Servant propositum, sibi nil reputant fore tutum:
Invidus & tristis, cupidus, dextræque minacis,
Non expers fraudis, timidus, luteique coloris.

Item:

Humorum pleno dum fæx in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pulsus, tenuisque ruina,
Sollicitudo, timor, tristitia, somnia tetra,
Coacescunt ructus, sapor & sputaminis ambo.
Lævaque præcipue tinnit vel sibilat auris.

Hominum

Hominum ingenia diversa. Vide Diversa studia.

Omni animali facilius est imperare, quam homini.

Sus se sorde levat, saltem dum colligit escas:
Cur nunquam surgit sorde volutus homo?
Omnia quippe suæ naturæ debita solvunt,
Præter eum qui plus his rationis habet,

Pulvis & umbra sumus. Vide Vita.

Carnis vita, labor; carnis conceptio, tabes
Menstrua; putredo, finis; origo, lutum.

Item:

Cum fæx, cum limus, cum res viliſſima simus,
Unde superbimus? ad terram terra redimus.

Item:

Cur caro lætatur quæ vermibus esca paratur.

Item:

Cur non prava finis? pulvis es atque cinis.

Item:

Est caro nostra cinis; modo principium, modo finis.

Item:

Est caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum
Aridulum, fragilis glebula, saccus olens.

Item:

Est homo fragilis, & durans tempore parvo;
Est igitur similis flori, qui crescit in arvo.

Item:

Est hominum status per florem significatus:
Ut flos cito perit, sic homo pulvis erit.

Item:

Factus, non natus, stat Adam tellure creatus;
Nos quoque terra sumus, nam caro fiet humus.

Item:

O homo si scires quidnam esses, unde venires,
Nunquam gauderes, sed in omni tempore fleres.

Item:

Omnes terra sumus; hæc vita fugit quasi fumus.

Item:

Pulvis & umbra ſumus, pulvis nil eſt niſi fumus;
Sed nihil eſt fumus; nos nihil ergo ſumus.

Item:

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item:

Quid ſis, quid fueris, quid eris, ſemper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis ſubjicieris.

Item:

Sperma prius, modo ſaccus olens, poſt vermibus eſca.

Item:

Terra caro facta, quinis ſit ſenſibus apta;
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIUM.

Qui odit fratrem ſuum homicida eſt.

Exemplum, mens, lingua, manus, ſubtractio, victus,
Corporis ac animæ dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde ſtat inflato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores homines cum dantur honores.

Item:

Sæpe ſuos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor eſt dulcis, ſed magnum pondus honoris.

Opinio bona tutior eſt pecunia

Semper ametur honor, ſit denariis quoque major.

HOSPES.

Aſſideat valvæ, non invitatus honeſte.
Regula burſalis ſit omni tempore talis;
Fercula fer tecum ſi vis comedere mecum.

Hoſpitales eſtote invicem ſine murmuratione.

Hoſpes honorem, & honor ſempes ſibi detur.

Item:

Hoſpite ne careas hoſte carere volens.

Item:

Hoſpitii rector ſemper ſit lætus ut Hector,

Ut Job sit patiens, atque Sybilla sciens.

Piscis nequam nisi recens.

Post tres sæpe dies piscis vilescit & hospes,
Ni sale conditus sit, aut specialis amicus.

HUMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia redde,
Verba solent, odium lingua fidemque parit.

Item:

Frangitur ira gravis cum sit responsio suavis;
Et lis accrescit ubi stultus credere nescit.

Item:

Gratum qui dat ave, responsum ferto suave.

Item.

Iras sustollis si sit responsio mollis.

Item:

Mollificat diram responsum mollius iram:

Item:

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes.

HUMILITAS.

Bene qui latuit bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili claudere fine dies.

Item:

Si sapis, ergo late; bona res est vivere pace.

Calcat jacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua pronior esse putatur.

Item:

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur:
Qui nimis est humilis, hic pro stulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris major, cunctis te crede minorem.

Item:

Spernere se mundum spernere nullum, spernere sese,
Spernere sperni, quatuor ista beant.

JEJUNIUM.

Hic bene jejunat qui se de crimine nudat.

IGNAVIA & OTIUM. Vide Labor.

Fortuna fovet ignavos.

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignavis semper feriæ.

Desidia pressus erit in studio cito fessus.

Ignavos premit fortuna.

Dum stertit cattus nunquam sibi currit in os mus.

Item:

Factus non multus sit, ager si non bene cultus.

Item:

Qui cupit in lecto lucem videre diei,
Honor & divitiæ raro dabuntur ei,

Item:

Rus nolens colere, fructu solet ille carere.

Item:

Segnis asellus, homo, velut est ingratus; honesti
Cui quicquam sapiens credere nemo cupit.

Item:

Si dormit lupula, non currit in os ovis ulla.

Otium malorum mater.

Est animæ cultura labor; caro nuda labore
Fit sterilis, spinis obsita, mentis inops.

Item:

Hastula nulla cadit dum sector ad otia vadit.

Item:

Non sunt pellifices, creata veste carentes.

Item:

Otia devita, si vis bona sit tibi vita.
Otia qui stupide multas producit in horas,
Formicam quærat, consiliumque dabit.

Item.

Otia si quis amat, væ, væ mihi postea clamat.

Item.

Piscículos capere plus approbo quam residere.

Item:

Præterriti nullus revocabit temporis horas:
Desidia quicquam fœdius esse potest?

Otia

Otia dant vitia.

Miles amat bellum, Venus otia, cultor agellum.

Item:

Ne noceat, carnem compesce labore; labora,
Langueſcit vitium; nil age, morbus adeſt.

Item:

Otia dant vitia; fugias ergo procul illa.

Item:

Otia qui ſequitur, ſine crimine vix reperitur. (*ſeret?*
Qui domi ſuæ cum pluitur hujus ne Deum quidem mi-
Eſt piger agnellus qui non geſtat bene vellus.

Qui non laborat non mauducet.

Cattus edet piſcem, ſed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Æque pars ligni curvi at recti valet igni.
Ex fiſſis lignis componitur optimus ignis;
Fervidior locus eſt cui propior focus eſt.

IGNORANTIA.

In nihil ſapiendo jucundiſſima vita.

Ludere qui neſcit, ludum ſpectando quieſcit.

Præteritæ veniam dabit ignorantia culpæ.

Ignorans facinus, peccat ſciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum facit ipſum ſternere ſecum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere ſecum,
In foveam ductor cadit, atque deinde ſecutor.

Corpus ſine pectore.

Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus.

Item:

Nil ſapit & nil ſcit, quid dicet quando procus ſit)

Imperitus niſi quod ipſe facit nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro ſcio quantum.

Item:

Multi ſunt qui ſcire volunt, & diſcere nolunt:
De numero non ſunt qui ſapienter agunt.

Item:

Item :

Nemo placet stultis, nisi dicat quod libet illis.
Infatuat sciolos littera sola suos.

Verbis pugnare, non re.

Indocti dictis non certant, sed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non possunt simul fieri.

Haud facile est animum multis inflectere rebus,
Ut res oppositas meris ferat una duas :
Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor unum,
Vanus amor mundi, verus amorque dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

Nolo pilos trahere cum toto crine carente.

Item :

Nudum privare grave sit, vel re spoliare.

IMPOSTURA. Vide Simulatio.

Dolus omnis absit à Christianis.

Est nimis impia res si dives fallit egentes.

Item :

Est scelus immensum si dives fallit egenum.

Dolosi ut vulpes fugiendi.

Cui dolus est gratus sit Rabbi in fraude vocatus.

Item :

Ex improviso fallitur omnis homo.

Item :

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item :

Inveni saccum non plenum sæpe ligatum.

Item :

Respice quæso bene, non sunt cervisia spumæ.

Item :

Sub specie veri nos fallunt sæpe severi.

Fallentem fallere licet.

Astutus nequam per causam fallitur æquam.

Item :

Qui fallit mille, a solo fallitur ille.

Mele litus gladius.

Decipiuntur aures per cantus sæpe suaves.

Item:

Dulcia præfatur, qui fallere præmeditatur.

Item:

Hi sunt fallentes, plus justo blanda loquentes.

Item:

Non bene creduntur nimium qui blanda loquuntur.

Item:

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item:

Sunt tibi vitandi sermones undique blandi.

INCERTA.

Currens per prata non est lepus esca parata.
Firmiter ad dubium scit nemo legare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne sis.

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla bona spes.

Item:

In luctu rides, intra convivia luges,
Urbem rure cupis, laudas bona ruris in urbe.

Item:

In tota vita discors tibi vivere vita.

INGRATITUDO.

Gratia pluma levior est.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item:

Verna fit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homine terra pejus non creat.

Dedecus est semper sumere, nilque dare.

Item:

Est gallina mala quæ vicinis parit ova.

Item:

Hic malus est hospes per quem depellitur hospes.

Item:

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia jura,

Damnant

Damnant ingratum, inderent illum quoque natum.

Item:

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,
Non est laudari dignus, nec dignus amari.

Qui canem alit externum, huic præter fumum nihil sit reliqui.

Ingrato quod agis hoc semper & undique perdis.

Item:

Littus aro, lateremque lavo, dum servio pravo.

Item:

Quod facis ingrato, certo perit undique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hostis si multiplicatur.

Inimicum quamvis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item:

Plus canis appeterem plausum quam forte furorem.

Item:

Quamvis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INJURIA & VIOLENTIA.

Pulvere qui lædit, sed læsus marmore scribit.

Jus est in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & cito perit.

Item:

Tunc jus calcatur violentia dum dominatur.

Satius injuriam pati quam facere.

Iras injustas Dominus non sinit inultas.

Item:

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item:

Non desit baculus si vult mordere catellus.

JUSTITIA. vide munera.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Iratia sit pluris quam tota scientia Juris.

Item:

Irritit muscas, transmittit aranea vespas.

Item:

Lances dissimiles faciunt oculos mihi tristes.

Item:

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Male parta male dilabuntur.

Congeries lapidum, variis constructa rapinis,
Corruit, aut alter raptor habebit eam.

Item:

Qui male lucratur, male perdit & annihilatur.

Item:

Quod male lucratur nunquam bene fructificatur,
Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item:

Usuratorum, prædonum, presbyterorum,
Castigatorum, minorum, canonicorum
Natam vel viduam ne ducas: his quia dantur
Res male quæsitæ, quæ justius annihilantur.

Item:

Vult male finiri sordida præda viri.

INSIDIÆ.

Astu subtili lupus insidiatur ovili.

Item:

Dat lupus intuitum reliquis spretis super agnum.
Dic mihi, sub cauda quis te percussit alauda?

INVIDIA & ÆMULATIO.

Edentulus vescentium dentibus invidet.

Uni quando cani coquus il dat, displicet alt'ri.

Fertilior seges est alieno semper in arvo.

Est tua plus cralla pinguedine quam mea massa.

Figulus figulo invidet.

Ante fores stantem fastidit egenus egentem.

Invidia ulcus est animæ.

Invidus invidia comburitur intus & extra.

Item:

Nil aliud nisi se valet ardens Ætna cremare:
Sic se, non alios, invidus ipse cremat.

Quadrupes non alit duos canes.

Dum canis os rodit, socium quem diligit, odit.

Item:

Sæpe gerunt bella juvenes pro virgine bella.

Item:

Væ sibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INUTILIA.

Inutilia spernenda.

Laus sordet vadii domino quo non licet uti.

Item:

Non laudo florem qui nullum præbet odorem.

Item:

Nullius pretii fons est aqua si datur illi.

Item:

Qui sitis ardorem non pellit non probo fontem.

Item:

Raro laudatur fons in quem lympha feratur.

Oleum & operam perdere.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Item:

Computo cur stricte, si tu vis solvere ficte?

Item:

Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item:

Quid pectunt illi quibus absunt fronte capilli?

Item:

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem,
Si via longa fuit, rediens tristatur hic idem.

Item:

Qui volucrem nutrit, pro numere stercus habebit.

Item:

Si buculus sit equus, tunc sentiet undique væ crus.

Item:

Surdo nemo duas præsumit psallere missas.

LOCUS.

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Dum jocus est verus, malus est jocus atque severus,

Item:

Ludicra per verba res sæpe notatur acerba:
Ludo sive joco, vir vera refert aliquando.

Item:

Læta decet lætis pascere corda joeis.

IRA.

Amantium iræ. Vide Discordia.

Iræ furor brevis est.

Cesset vindicta donec pertranseat ira.

Item:

Fit cito commotus cui sors contraria totus.

Item:

Impedit ira animum ne possit cernere verum.

Item;

In mundo mira faciunt duo, munus & ira;
Mollificant dura, pervertunt omnia jura.

Item:

Iratus rerum nescit discernere verum.

Item;

Multa facit dira si non compescitur ira.

Item:

Res loquitur diras, cum quis ferveſcit ob iras,

Ira non sit diuturna.

Dilue ferventes, quas fel tibi commovet iras.
Nam præceps quemvis dedecet ira virum.

Item:

Ira brevis melior magnis damnis, ut opinor.

Omnis homo tardus sit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet fomenta dolori:
Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item:

Iratum sine re cor nullus debet habere.

Item:

Multum deliras si cuivis porrigis iras.

Item;

Item:

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes;
Sic non mordebunt, nec acuta dente nocebunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira gravis cum fit responsio suavis.

Item:

Iras sustollis si sit responsio mollis.

Item:

Sermo levat mollis, sed durus suscitat iram,
Sermo nocet durus, mollis ubique juvat.

JUDICIUM EXTREMUM.

In die Judicii Dominus illustrabit occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium; dabitque unicuique secundum opera sua.

Judicis in lite brevis est vox, Ite, Venite,
Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt:
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari
Gaudia justorum, nec non tormenta malorum.

Item:

Judicium veniet, & flebilis ultio fiet,
Cum gens justorum gemmis stellata nitebit,
Et reprobata cohors ardens in sulphure flebit.

Item:

Pœna malos, sed vita bonos æterna capescet.
Pœna malis, sed vita bonis per secula crescet.
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item:

Plurima quæ fugiunt modo nos, in fine patebunt,
Cum veniet mane quod sine fine manet.

Item:

Quod sibi quisque feret præsentis tempore vitæ,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur, Ite, Venite.

Item:

Tempus judicii vitam pandet peregrini.
Hujus terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo se noscendum plene Deus atque videndum

Justus præbebit, secreti nilque latebit,
Quod non cernatur, ac in Deitate sciatur:
In qua gaudebunt, qui pura mente nitebunt,
Et bene gaudebunt: quia gaudia fine carebunt.

DAMNATIO ÆTERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Acrius est felle pœnam sentire gehennæ;
Sunt ibi serpentes flammas ex ore vomentes,
De flatu quorum pereunt animæ miserorum:
Sunt ibi tortores, serpentibus horridiores,
Deformes, nigri, sed non ad verbera pigri,
Ad mala ferventes sunt, ad pœnasque recentes.
Semper inardescunt, nec cessant, nec requiescunt.

Item:

Charorum tristis discessus, tristior istis,
Corporis & animæ, tristissimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obscurabit avernum:
Est ibi densarum mala congeries tenebrarum.
Nec Sol, nec luna, nec Stella videbitur una:
Sunt ibi pro lignis hominis miseri cibus ignis:
Hic reprobi cuncti quasi fasciculi sibi juncti,
Esuriunt, sitiunt, deformes corpore fiunt:
Sævi tortores, omni gladio graviores:
Hic dolor atque metus, per omnia sæcula fletus,
Sæcula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis non est spes ulla salutis.
Nec venit ad metas mortis miserabilis ætas,
Talia lucra ferit qui mundi sordibus hæret.

Item:

Væ vano mundo, veneris cum Christe secundo.

VITA ÆTERNA.

Justi fulgebunt ut sol in regno patris sui.

Est iter angustum quod ducit ad æthera sursum.

Item:

Omne bonum, summumq; bonum, mercesq; bono-

Est Deus, hoc confert visio sola Dei.

Item :

Quantum gaudebunt quos gaudia summa replebunt,
Quos illustrabit, quos semper lætificabit
Visio sancta Dei, splendorque suæ faciei.
Mens tua pascetur, si jugiter hæc meditetur.

Item :

Regnum cœlorum requies est plena bonorum,
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, splendor, honestas,
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis,
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis.
Hic non algores, nebulæ, nox atra, calores :
Hic viget æternum tempus sine turbine rerum :
Hic omnes justi juvenes formaque venusti.
Ut sol fulgebunt, Domino similesque manebunt.
Nil ibi decrescit, nil languet, nilque senescit,
Nil deformatur, nil transit, nil variatur.
Cuncta manent vere, sunt omnia plena quiete ;
Est ibi solennis, jucunda, diesque perennis :
Unanimes cuncti, velut uno corpore juncti.
Omnia cernentes sunt, & sua corda videntes.
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc gressus urge, mundi de stercore surge.
Mundo ne credas : quia nescis quando recedas.

JURAMENTUM.

Non juretis omnino.

Qui leviter jurat Christum crucifigere curat.

Item :

Qui nunquam jurat nunquam perjurus habetur.

JUS.

Summum jus, Summa injuria.

Expedit interdum sancita remittere legum,
Ne pereat veritate mala clementia regum.

Item :

Serva dulcorem, juris mod erando rigorem.

Item :

Ut confortetur jus sæpe necesse videtur.

JURISTÆ & CAUSIDICI.

Stercus & urina medicorum fercula prima.
Sunt medicis signa, Juristis fercula digna.

Causidicorum avaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia sæpe caballos,
Dum genus & species cogitur ire pedes.

Item:

Nulli causidico reor esse fidem neque dico.
Hosti pro modico sit amicus, & hostis amico.

Item:

Væ tibi Causidice, quia linguam venditis ære:
Vos vocat infernus, vos destruit ordo supernus.

JUSTITIA.

Boni honoribus, mali pœnis afficiendi.

Detur terra malis, ubi nullus honor specialis.

Justitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude qui cuncta facit sine fraude.

Stateram ne transgrediaris.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua.

Item:

Judicis est recti nec munere nec prece flecti.

JUVENTUS & PUERITIA.

Hic juvenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.
Nati prudentes sunt, qui novere parentes.

Doctrina in tenera ætate acquisita indelebilis.

Qui non assuescit virtuti dum juvenescit,
A vitiis nescit desuescere quando senescit.

Item:

Quod nova testa capit, inveterata sapit.

Juvenilis ætas non est inutiliter terenda.

Bis duo notavi quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, juventus.

Item:

Cum juvenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia sitis?

Item:

Discepuer, dum tempus adest, ævo juvenili:

Ut quo te recrees, habeas ætate senilis.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior ut membris forma subinde venit.

Item:

Nocte dieque cave, tempus consumere pravè.
Ut flos vel ventus transibit nostra juventus.

Item:

Per pisces & aves multi periere scholares.

Item:

Quando puer crescit, & non metuenda pavescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si studuisse velis, tria cauta mente tenebis:
Sis humilis, castus, parvoque cibamine pastus.

Item:

Transit fine brevi juvenilis floscŭlus ævi.
Lætitia juvenem, frons decet tristis senem.
Gaudia semper amat, & ludicra verba juventus.

Item:

Mente quidem læta decoratur florida vita.
Noli subtrahere à puero disciplinam.
Currere cogit equum sub milite calcar acutum:
Sicque facit pueros aspera virga bonos.

Item:

Ni castigetur, petulans mox clunis habetur,
Verberibus tactus probus est, virgaque coactus.

Item:

Non amat hic pueros, qui raro corrigit illos.

Item:

Qui parcit virgæ, puerum non diligit ille;
Nam virgæ tactus pravos exterminat actus.

Item:

Quod fleat est melius puer unus quam vir adultus.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis diligit ipsum,
Pueri puerilia tractant.

Pupas

Pupas fer tecum si tu vis ludere mecum.

Item:

Sunt pueri pueri, vivunt puerliter illi.

Item:

Velle valet pueri nihil, & sic debet haberi.

Pueris nulla secreta committenda.

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens pueri dicunt tibi verum.

Puerilia semper amabilis.

Dum se non noscunt vituli se lambere poscunt.

Item:

Oscula nutrici pueri dant ejus amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Ut quisque filium suum vult esse ita est.

Curvetur truncus cito qui tibi post erit uncus.

Item:

Dum curvare potes, & curvam reddere virgam,
Faxis ut ad libitum stet tua planta tuum.

Item:

Mollia sunt juvenum cunctorum rostra volucrum.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR & INDUSTRIA.

Vide Ignavia.

Dum caput infestat labor omnia membra molestat.

Dii bona vendunt laboribus.

Absque labore gravi non possum magna lucrari.

Item:

Esto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item:

Extendenda manus fuerit, curisque vacandum:
Non tibi per ventos assa columba venit.

Item:

Frange nucis tegmen, si cupis esse nucem:

Item:

Ignavi valeant: virtus labore paratur.

Et

Et sua divendunt dona labore Dii.

Item:

Ipse laborato, nec dicas Dat Deus aurum:
Dat Deus omne bonum, sed non per corbua tantum.

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli sine magno fama labore,
Et vaga sudorem gloria semper habet.

Item:

Non præsepe bovem, sed bos præsepe requirit.

Item:

Non volat in buccas assa columba tuas.

Item:

Per caudam propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Quando fatigatur equitis pes rectificatur.

Item:

Res bene quisque gerens lucra sit inde ferens.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Jucundi acti labores.

Charius est charum si prægustatur amarum.

Item:

Dulcia non meruit qui non gustavit amara;
Estque serena dies post longos gratior imbres,
Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius hæresunt humano mella palato:
Si malus hoc ipsum mordeat ante sapor.
Fitque mali gustu dulcius omne bonum.

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades:
Gaudia quæ multo patta labore placent.

Item:

Non te pœniteat juvenis toleraſſe labores.
Depósito magis est pondere grata quies.

Labor

Labor inanis. Vide humilia.

Labor omnia vincit improbus.

Vide assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore.

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quod edat hoc jus est quando laborat.

Item:

Si tibi servierit aliquis, tua præmia tecum
Ne retinere diu cures, si diligis æquum.

LAUS.

Famam incontaminatam servans dives sat est.

Dulcius est ære pretiosum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur tibi quisque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui non sit laudis avarus.

Non laudibus alienis, sed propriæ conscientiæ credendum.

Falso, fraude, nolo, non tibi plaudat homo:
Si laus vana perit, gloria risus erit.

Item:

Laudat adulator, sed non est verus amator.

Item:

Noli laudari cum possis vituperari.

Item:

Plus laudatori quam tu tibi, credere noli.

Principibus laudari viris laus maxima.

Opto placere bonis, pravis odiosus haberi
Queis nisi sit pravus nemo placere potest.

LEGES

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, poscunt quæ plurima, pauca
Nos facimus: mitis sis Deus, oro, tuis.

Item:

Unum crede Deum, nec vane jura per ipsum.

Sabbata

Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes.
Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus,
Alterius nuptam nec rem cupias alienam.
Inde datæ leges, ne fortior omnia posset.
Ut pax servetur, legis moderamen habetur.
Legibus parendum.
Exlex qui vivit merito sine lege peribit.
Item:
Nemo est exemptus & legibus undique demptus.

LIBERTAS.

In cavea minus bene canit luscinia.
Alterius non sit qui suus esse potest.
Item:
Ditior est liber mendicus divite servo.
Item:
Est proprius panis super omnia mella suavis.
Item:
Libertas animi cibus est & vera voluptas,
Qua qui dives erit ditior esse nequit.
Item:
Libertas perdulce bonum bona cætera condit.
Qua nisi conditur nil sapit esca mihi.
Item:
Malo macer liber, quam pinguis servus haberi.
Item:
Non bene pro cuncto libertas venditur auro.
Item:
Nolo velle meum pro turpi vendere lucro:
Has qui vendit opes, hoc agit ut sit inops.
Item:
Venditur arbitrium dum vivitur ex alieno
Sumptu; pane tuo vescere, liber eris.
Sapiens, sibique imperiosus, liber est.
Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

LUCRUM.

Malum lucrum æquale dispendio.
Non est lucratum totum lucrum reputatum.

Perunion

Pecuniam in loco negligere interdum maximum eſt lucrum.

Hic as laudatur qui libram ſæpe lucratur.

LUDUS.

Ludere ſi quæres, nummos opponere debes.

Ludere cum potentioribus periculoſum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item:

Dum ludit ſortis, trudit me cuſpide mortis.

Item;

Ludi ſtultorum, dominorum, ſive luporum
Non bene luduntur quia ſeria ſæpe ſequuntur.

Ludus multorum malorum cauſa eſt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.
Nunquam qui ſequitur hæc tria dives erit.

Item;

Dives eram dudum me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus; tribus his ſum factus egenus.

Item:

Fœmina dum plorat, dum ruſticus ebrius erat,
Dum luſor jurat, nil hic devotio durat.

Item:

Ludens taxillis, bene reſpice quid ſit in illis.
Res tua, ſpes tua, ſors tua, mors tua, pendet in illis.

Item:

Ludo falluntur ludum qui ſæpe ſequuntur.

Item;

Raro doctus erit qui ſemper ludere quærit.

Item:

Sum nudus ut paſſer, facit hoc mihi teſſera & aſſer.

LUX.

Lux depellit tenebras.

Prævia lux ſcire dat eunti quo valet ire.

Item:

Ut melius cernam porto de nocte lucernam.

MALUM.

In proclivi mala.

Non cito decrescit mala planta, sed usque viresc it.

Item:

Ollæ contritæ satis inveniuntur ubique.

Item:

Prava quidem cito fructificant, at fertilis arbor
Tardius: urtica crescere semper habet.

Malum bene conditum non movendum.

Irritare canem noli dormire volentem,
Nec moveas iram post tempora longa latentem.

Item:

Litis præteriti noli maledicta referre.

Item:

Res satis est nota, plus fœtent stercora mota.

Malorum duorum minus est eligendum.

Est melius bellum pro collo, sive duellum.

Item:

Luscus præfertur cæco, sic undique fertur.

Item:

Quo crus salvus erit, ocrea sæpe perit.

MARIA.

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & sua mater, quos homo laudet.

Item:

Inclyta, pura, pia, sanctissima virgo Maria,
Esto salutata semper cum prole beata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, partus symptomata nescit:
Nam quasi non pariens integra virgo manet.

Item:

Ut Sol non lædit vitrum per quod tamen intrat;
Sic de prole pia manet inviolata Maria.

MARTYRIA.

Apostolorum Martyria.

Decumbit sursum pedibus, manibusque deorsum,
In cruce portensus Petrus; Paulum necat ensis,

Andreas ſtratus eſt in cruce funeligatus,
Criſti cognatus Jacobus ſit enſe necatus,
Non oleum læſit Johannem, in pace quievit,
Sed procumbente Thomas occiditur enſe,
Concors cum Chriſto datur in cruce pœna Philippo.
Occumbit pravè Jacobus ſub vulnere clavæ,
Fit cute privatus veluti bos Bartholomæus,
Virga plagatus ergo ſit & enſe Matthæus.
Nulla parte reus occiditur enſe Thaddæus,
Chriſto conſortem Simon patitur cruce mortem,
Matthiæ mortis pœnam dat ipſa bipennis.
Pœnis indignis Pauli comitem necat ignis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere ţactus.

Qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inveniet eam.

Occubuere viri ſancti pro nomine Chriſti.

MEDICINA.

Fingunt ſe medicos, omnes, idiota, ſacerdos,
Judæus, monachus, hiſtrio, raſor, anus,
Miles, mercator, cerdo, nutrix & arator.
Stercus & urina medicorum fercula prima:
Sunt medicis ſigna, juriſtis fercula digna.

Honora medicum.

Cum fueris fœlix, medicorum quære ſalutes:
Ut tibi ſuccurrant, quando ſalute cares.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recedente.

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli,
Sanat languorem, faciens medicina dolorem.

Medicina maximos requirit ſumptus.

Empta ſolet carè multum medicina juvare:
Cúmque datur gratis, nil conſert utilitatis.

Item:

Eſt medicinalis medicorum regula talis,

Ut dicant Da, da, cum dicit languidus Ah, ah.

MEDICAMENTA. *Vide Cibi.*

Morbi & Sanitas.

Allia, ruta, pyra & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum,
Scropha, tumor, grandes ficus, cataplasmata cedunt
Junge papaver ei, contracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine mediis ad summa vix pervenitur.

Cernitur uberior prope fontem quælibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venans capit undique mures.

Item:

Est similis stulto, qui mandere vult sine cultro.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir inermis, & absque libellis
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item:

Si manus est vacua non accipitrem capit illa.

Item:

Ut vulgus fatur, male eos sitiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fusum.

Memoriam quæ labefactent.

Ebrietas, somnus, tempus, dementia, morbus,
Tollunt de cista mentis, quæ noverit ista.

MENDACIUM.

Cur non nugatur licet os mendacia fatur.

Sæpe susurrantes mendacia sunt cumulantes.

Mendacii pater diabolus.

Improbus est ille qui scit mendacia mille.

Item

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ vere Solomoni displicuere:
Os mendax, fatuusque senex, pauperque superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpe loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest nova fari.

MERCATIO.

Non bene mercatur qui nulla merce lucratur.
Non est mercator pretii nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non prosunt nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Meretrix bellua impudica.

Omnis revera meretrix est dicta Chimæra,
Parte leo prima, media capra, anguis in ima:
Si careas donis, pars prima dicta leonis:
Non te delectet media capra, quia fœtet:
Anguis & extremum, quia porrigit omne venenum.

Item:

Scurræ vel scorta veniunt bene non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc quando sit esse necesse.

Meretrices fugiendæ, quoniam bona quaque ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam qui sequitur hæc tria dives erit.

Item:

Clerice sis fortis, ne des tua munera scortis.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Evitare picem debes, simul & meretricem:

Nam

Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Pisces, perdices, vinum, nec non meretrices,
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Item:

Scribatur portis, meretrix est janua mortis.

Meretrices insatiabiles sunt.

Cum cessas dare, meretrix te cessat amare.

Item:

Mos meretricis erit quod semper munera quærit.

Item:

Scorto nemo placet nisi dextram munere pacet.

METEORA.

Cœlum rubens.

Nocte rubens cœlum cras indicat esse serenum:
Atque rubens mane tempus signat pluviale.

Cometa.

Flat, siccat, cometa necat, & tempora curat.

Luna.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba serenat.

Nubilum.

Non stillant omnes quas cernis in aere nubes.

Ventus.

Raro venit ventus, nisi cum pluvia, violentus.

MIMI.

Scurrilitas vitanda.

Muscæ, canes, mimi, sunt ad convivia primi,
Non invitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui sua dat mimis, fallitur ipse nimis.

Item:

Scurræ vel scorta veniunt bene non vocitata.

Item:

Stultior est fictus fatuus quam non ita dictus.

MINÆ. *Cœlum territare.*

Det se terribilem qui vult inferre timorem.

Item:

Horrida voce sonet si quis dæmonia terret.

Minæ sperneudæ.

Non stillant omnes, quas cernis in aere, nubes.

Item:

Si moriere minis, asini tumulabere bombis:

Item:

Si non morderis cane quid latrante vereris?

MISERICORDIA.

Estote misericordes.

Dura justitia gratior est venia.

MODUS & NIMIUM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item:

Illum nullus amat, qui semper Da mihi clamat.

Item:

Immodicis brevis est ætas & rara senectus.
Deteriorque solet finis ad illa sequi.

Item:

Ludus sæpe bonus esse potest nimius.

Item:

Multoties dictum mox displicet auribus unum.

Item:

Omne nocet nimium; mediocriter omne gerendum.

Item:

Omne quod est nimium, cerebrum sordescit ob usum.

Item:

Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos gressus homo fortis fit cito fessus.

Item:

Quod leve, valde grave fit onus, dum porto remote.

Item:

Quod nimium est fugito, medio gaudere memento.

Item:

Sæpe fit ingratus qui quærere sæpe paratus.

Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.

Eſt mihi vix grata res quæ non eſt moderata,

Item:

Eſt vibex teſtis quod percuſſi ſatis eſtis.

Item:

Eſſe nimis juſtus, prudens nimis eſſe cavebis,
Omnia ſumma nocent, ſed moderata juvant.

Item:

Juſſa paterna pati medium tenuêre beati.

Item:

Laudandi parcus, culpandi parcior eſto;
Peccatur ſi non adſit uterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti conſulo reſte.

Item:

Prævalet in cunctis diſcreta modeſtia punctis.

Item:

Serva menſuram ſemper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod eſt menſuram ponere prodeſt;
Sic ſine menſura deperit omne quod eſt.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus eſt ſervandus ubique.

Tuo te metire pede.

Sic tibi ſint uſus ne rerum fiat abuſus.

Item:

Ultra quam veſtes non extendas tua crura:
Nec nimis expendas, ſi vivere vis ſine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla eſt curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius invalidi vivunt ſæpiſſime catti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum poſt valiturum.

Auditus, gravitas.

Et mox poſt eſcam dormire, nimiſque moveri,
Iſta gravare ſolent auditus, ebrietaſque.

Aurium Tinnitus.

Motus, longa fames, ſonitus, percuſſio, caſus,
Ebrietas, frigus, tinnitum cauſat in aure.

Capitis dolores.

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item:

Si capitis dolor eſt ex potu, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur,
Si vertex capitis, vel frons æſtu tribulentur,
Tempora, frónſque ſimul moderate ſæpe fricentur,
Morcella cocta nec non calidaque laventur:
Iſtud enim credunt capitis prodeſſe dolori.

Dentium dolor.

Sic dentes ſerva porrorum collige grana.
Ure cum hyoſcyamo, adjuncto quoq; thure, decenter.
Per ſicchonion, & fumum cape dente remotum.

Fiſtula.

Auripigmentum, ſulphur miſcere memento,
His decet opponi calcem, conjunge ſaponi:
Quatuor hæc miſce, commixtis quatuor iſtis
Fiſtula curatur, quater ex his ſi repleatur.

Oculorum hebetatio.

Balnea, vina, venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cæpis, faba, lens, fletuſque, ſinapi,
Iſta nocent oculis, ſed vigilare magis.

Rheuma.

Jejuna vigila, caleas dape, tumque labora.
Inſpira calidum, modicum bibe, comprime flatum,
Hæc bene tu ſerva ſi vis depellere rheuma.

Item:

Jejuna, vigila, ſi vis depellere rheuma.

Item:

Jejunes, vigiles, ſitiesque, & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus: dicatur rheuma catarrhus.
Si ad fauces branchos; ſi ad nares eſto coryza.

Sanguinis profluvia.

Cum

Cum fluxum pateris, hæc ni caveas, morieris ;
Concubitum, potum, nimium cum frigore motum.

Item :

Si cruor emanat, ſpodium ſumptum cito ſanat.

Scabies.

Dum cutis prurit, quanto plus ſcalpitur urit.

Item :

Vir quem tormentat ſcabies perſæpe cruentat.

Vocis raucedo.

Nux, oleum, frigus capitiſque, anguillaque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS. *Vide Vita.*

In malis rebus morte nihil eſt melius.

Morte mori melius quam vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra miſceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus ſimul, & ſepelitur.

Memorare noviſsima tua. Vide Mundus.

Cerne quid es, quid eris, humilis ſic efficieris :
Vile cadaver eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item :

Diſce quid es, quid eris ; memor eſto quod morieris.

Item :

Eſto memor mortis, quo vivis tempore fortis.

Item :

Fœlix ut hora ſit ultima, perpetuo ora.

Item :

Non melius poterit hominis caro viva domari,
Mortua qualis erit quam ſemper præmeditari.
Non igitur ceſſes ea quæ bona ſunt operari,
Nam mors non ceſſat tibi nocte dieque minari.

Item :

Pauper & exiguus exibis nudus ad umbras,
Quamvis perpicuus auro gemmiſque niteſcas.

Item :

Peccatum, tua mors, mors Chriſti, pœna gehennæ,
Judicium, vita, tibi ſunt hæc ſex memoranda.

Item

Penſa.

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, levius bona facta sequêris.

Item:

Pervigili cura semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora.
Sed cumules ubi suprema statueris in hora.

Item:

Regia majestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum,
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bone frater, quod morieris:
Si memor es mortis, fœlicis eris cito sortis.

Item:

Tu modica fossa clauderis pellis & ossa.
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum servo, mors sceptra ligonibus æquat,
Dissimiles simili conditione trahens.

Item:

Mors est ventura, transitus ad altera jura:
Est nostræ sortis transire per ostia mortis:
Est grave transire, quia transitus absque redire.

Item:

Mors juvenes rapit, atque senes, nulli miseretur.
Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe move-

Item: (tur.

Mors minus est nequam quia nulli parcit, & æquam
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.

Item:

Mors resecat, mors omne necat quod carne creatur.
Magnificos premit & medicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullumque veretur.

Tam

Tam ducibus quam principibus communis habetur.

Item:

Ne metuas mortem, communem despice sortem.
Communis sors est quod cunctis debita mors est.

Item:

Nemo vitare mortem valet aut superare;
Nam clausis portis, intrat loca singula fortis.

Item:

Nullus tam fortis cui parcant vincula mortis.

Item:

Occidit injustus, nec non sine crimine justus,

Item:

Omne quod exoritur terra fit & moritur.

Item:

Omnes majores mors occupat atque minores,
Æqua falce secat, humilem majoribus æquat.

Item:

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt, sic ibimus, ibitis, ibunt.

Item:

Ortus cuncta suos repetunt matremque requirunt.
Et redit ad nihilum quod fuit ante nihil.

Item:

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum.

Item:

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcit,
Non evadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item:

Ultimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors solvit amorem.

Post mortis morsum vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta.

Ah homo si sciret quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna sitiret.

Item:

Atropos

Atropos ante fores astat, reliquæque sorores.

Item:

Non tibi confidas, quod multo tempore vivas;
Nam quo quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item:

Nunquam promittas tibi longæ tempora vitæ;
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur.

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto:
Nemo potest scire quis primo debet abire:
Nam venit absque mora mors, qua non credimus hora.

Item:

Scis ô mortalis quod mors levibus volat alis,
Quæ subito absque mora te tristi supprimit hora.

Item:

Vermis adhuc spiro, moriturus forte sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum neminem vidi fore lætum.

Item:

Me piget intrare feretrum, dico tibi quare;
Qui jacet in feretro vix valet ova duo:

Item:

O mors, quam dura, quam tristia sunt tua jura?
Si mors non esset, quam lætus quilibet esset?

Mortem optare malum, timere pejus.

Linque metum lethi; nam stultum est tempore in omni.

Item:

Mortis linque metus, si tu vis vivere lætus.

Item:

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi sit durum quod novi me moriturum;
Nec mortem flebo, quia tecum Christe manebo.

Item:

Non tibi sit caræ mortis formido futuræ.

Nec Dii quidem à morte liberant.

Contra

Contra vim mortis non est medicamen in hortis.

Item:

Mors properat, fuga nulla potest mortale tributum
Solvere, naturæ lege tenetur homo.

Item:

Nullus homo lachrymis unquam revocatur ab um-(bris.

Item:

Per nullam sortem poteris depellere mortem.

Item: (quam.

Quis redimit, cum mors perimit? pia fœdera nun-
Nec pretium, nec servitium, mors recipit unquam.

Nil refert ubi, modo bene moriaris.

Quo moriare loco nil refert; ad Jovis aulam
A terra spatium semper habetis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores mensæ. Vide Convivium.

Si steteris coram dominis, hæc quinque tenebis:
Junge manus, compone pedes, caput erige, visum
Non dispergas, nisi justus, pauca loquaris.

MULIER & CONJUGIUM.

Portantes dominæ claves, sunt undique multæ.

Æqualem tibi quære uxorem.

Fœmina vult juvenem thalamo, spernique senilem.

Item:

Rustice callose cunctis populis odiose,
Cur te formosæ vis sociare Rosæ?

Item:

Vir nimis antiquus non est mulieris amicus.

A muliere initium factum est peccati.

Dante creatore dum sic homo fulget honore,
Surgit ab uxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina, quæ clausit, portam vitæ reseravit.

Item:

Prima virum primum mulier dejecit ad imum.

Fœmina nihil pestilentius.

A fumo, stillante domo, & nequam muliere,

Te remove: quia sunt quæ possunt valde nocere.

Item:

Bestia crudelis est cor pravæ mulieris.

Item:

Fœmina, corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,
Destruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Item:

Fœmina dæmonio tribus assibus est mala pejor.

Item:

Fœmina fax Satanæ, rosa fœtens, dulce venenum,
Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ, mala fera, non bona mane.

Item:

Fœmina quem superat, nunquam vivit sine pœna,
Libertate caret, turpi constrictus habena.
Fœlices illi, quos non capit illa sagena;
Heu, nisi mors facit, vix rumpitur illa catena.

Item:

Hunc fatuum fateor quem calceus urget & uxor.

Item:

Mentiri, nere, lachrymari, nilque tacere,
Decipere, hæ vere dotes sunt in muliere.

Item:

Rebus in humanis tria sunt pejora venenis:
Perversus socius, mala Fœmina, falsus amicus.

Item:

Sunt tria gaudia; pax, sapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria destruit ars mulierum.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum mane surgunt pueri sine pane.

Item:

Væ tibi Fœmineo quisquis es apte jugo.

Malum est videre mulierem; pejus alloqui; pessimum tangere.

Colloquium, risus, contactus, oscula, visus;

Hæc

Hæc faciunt vere concumbere cum muliere.

Item:

O mulier, verte te de me, ne lædar à te;
Nam tua formositas est mea calamitas.

Item:

Post visum risum, post risum venis ad tactum;
Post tactum factum, post factum venis ad usum;
Ergo cave tactum, ne factum ducat in actum.

Item:

Sit tibi consultum mulieris spernere vultum,
Est vere venenum, nobisque videtur amænum;
Attrahit ut viscus, interficit ut Basiliscus.

Mobilior ventis fœmina.

Brumales tenebræ, favor aulæ cum muliere:
Sicut vertebræ, sunt in vertigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit post partum quæ bene sensit.

Item:

Fœmina nulla bona; sed si bona, digna corona;
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pluma est levius? flamen, quid flamine? ventus.
Quid vento? mulier, quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis brevis est animus mulieris.

Mulier turture loquacior.

Crescunt sermones ubi conveniunt mulieres.

Item:

Est quasi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viscus est illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe ut violentius urat,
Et violer violis, ô violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit donec virum superabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,
Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieris,
Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum,
Præbens sub mellis dulcedine pocula fellis:
Nam decor illarum laqueus fallax animarum,
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis,
Illaqueat stultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad lachrymas sunt proclives.

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nihil hæc devotio durat.

Item:

Fœmina dum plorat, virum superare laborat.

Mulieres dolis plenæ sunt.

A muliere cave quamvis sit religiosa,
Quanto plus simplex tanto plus luxuriosa.

Item:

Adam, Sampsonem, Loth, Davidem, Salomonem,
Fœmina decepit; quis modo tutus erit?

Item:

Fœmina dum jurat, errat qui credere curat.

Item:

Fœmina res ficta, res subdola, res maledicta.

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallitque ridendo.

Item:

Fœmina fallere, falsaque dicere quando cavebit,
Sequana piscibus ac mare fluctibus ante carebit.

Item:

Ille lavat laterem qui custodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine quem decipit ars Catharinæ.

Item:

Tu caveas, quod subeas caveas mulierum,
Si caveas ut non habeas dispendia rerum.

Item:

Vincit

Vincit sæpe virum fœmellæ astutia dirum.

Mulierum avaritia.

Dum habes dare, solent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, sed cuncta rogabit.

Item:

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item:

Post casum rerum cessabit amor mulierum.

Qui non litigat calebs est.

Linque malam Græcam, vitam capiesque quietam.

Item:

Qui capit uxorem, capit absque quiete laborem,
Longum languorem, lachrimas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret uxore, lite caret atque dolore.

Item:

Uxorem duxi sed septem postea luxi.

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier si pauca loquatur.

Uxor bona optima possessio.

Dulcius est melle, jungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil est mala pejus.
Omnibus ista bonis præstat & illa malis.

Item.

Rusticus est vere, qui turpia de muliere.
Dicit: nam vere sumus omnes de muliere.

MULTITUDO.

Multæ manus onus levius reddunt.

Si fuerit multus bene tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Cariam perdidit.

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti turba franguntur fortia castra.

MUNDUS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,
In quibus est operans ille creator adhuc.
Lux septena diem venturum denotat in quo
Sol sine nube micat & sine nocte dies.
Hæc tunc una dies multorum millia vincens,
Luce micans, nubis nescia, fine carens.
Istam mire diem benedictio sancta venustat,
Quam stabilem reddit, fine carere facit.
Tunc sol fulgoris septemplicis igne nitescet,
Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena. / requies removetur amœna. / Sanctorum mens aliena.

De re terrena { Non sit tibi gloria vana. / non sit tibi plena crumena. / tua mens non fiat amœna.

In re terrena { labor eminet atque catena. / nec lex, nec juris habena. / nihil est aliud nisi pœna.

Item:

Ambitiosus honos, & opes, & fœda voluptas;
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli sperare caducis,
Sed cupiet tua mens æternæ gaudia lucis.

Item:

Desere festinus, mundum transi peregrinus,
Curras absque mora, cito transit nec redit hora:
Ad patriam sospes veniet qui transit ut hospes.

Item:

Dic homo quid speres qui mundo totus adhæres?

Tecum

Tecum nulla feres, licet omnia ſolus haberes.

Item:

Dum tumulum cernis, cur non mortalia ſpernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles, Chriſti fortiſſime miles,
Effuge jucundi laqueos, & retia mundi.

Item:

Errat homo vere, qui cum bona poſſet habere,
Sponte ſubit pœnas, infernaleſque catenas.

Item:

Eſſe, fuiſſe, fore, tria ſunt florida ſine flore:
Nam ſimul omne perit quod fuit, eſt & erit.

Item:

Forma, genus, mores, ſapientia, res & honores,
Morte cadent ſubita: ſola manent merita.

Item:

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non eſſe queant ſine pœna:
Gaudia divina ſemper ſunt abſque ruina.

Item:

Gaudia vera petas quæ nunquam terminat ætas,
Ut careas pœna, læteris in æde ſuprema.

Item:

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ;
Nam miſer eſt & erit qui mundi proſpera quærit:
At dives vere qui non ea curat habere.

Item:

Gloria mundana non eſt niſi viſio vana.

Item:

Heu ſtolidæ mentes pereunt peritura ſequentes:
Sed ſapiens ſpernit quicquid mutabile cernit.

Item:

Luctum depone pro rerum perditione.

Item:

Mundus non mundat, ſed mundus polluit; ergo

Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?

Item:

Nil solidi mundus, nil omni possidet ævo:
Omnia prætereunt præter amare Deum.

Item:

Non cœlum quæret qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item:

Non est ridendum, sed in isto tempore flendum;
Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit.
Æterno luctu lugebit tunc sine fructu.

Item:

Nonne vides mundum miserum nimis & furibundum
Sub gladio diræ mortis languendo perire.

Item:

O genus humanum, tibi consule mente fideli,
Linque quod est vanum, ne amittas gaudia cœli.

Item:

Omne bonum velox, fugitivaque gaudia mundi,
Monstratur terris, & cito lapsa ruunt.

Item:

Omnia sunt mundi vaga, fluxa, caduca, rotundi;
In pratis ut flos, sic perit omnis honos.

Item:

Pervigili cura pete gaudia non peritura.

Item:

Plus amat exilium miseri miser orbis amator,
Quam patriam, semperque cupit vagus esse viator.

Item:

Prædia terrarum, possessio divitiarum,
Fabrica murorum grandis structura domorum,
Gloria mensarum, cum deliciis epularum,
Resplendens vestis, quæ moribus obstat honestis,
Grex armentorum, spatiosus cultus agrorum,
Fertile vinetum, diversa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec posthac invenientur.

Item:

Item:

Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipsum se fallit, & se dæmonibus addit.

Item:

Quicquid formosum mundus gerit aut pretiosum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:

Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet,
Aut modo dum loqueris, desinet esse tuum.

Item:

Quicquid vita dedit, tollit, cum vita recedit.
Nec tecum tolles plenos rubigine folles.

Item:

Quid genus, aut species, quid opes, quid fama valebit,
Quando nil dives, sed totum pauper habebit?

Item: (phus,

Quid valet hic mundus, quid gloria, quidve trium-
Post miserum funus, pulvis & umbra sumus.

Item:

Quod breviter durat, quis prudens quærere curat?
Vive Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Christum, mundus non diligit istum,
Æstimat obscœnum, quod mundus credit amænum,
Totum vilescit, quicquid in orbe nitescit.

Item:

Sunt modica puncta mundana negotia cuncta.

Item:

Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,
Sufficit in mundo; plus tamen ista placent.

Item:

Tempora transibunt, & gaudia vana peribunt.
Et parient fructum, tristem per sæcula luctum.

Item:

Tu quoque frater ita carnis contagia vita,
Ut placeas Christo mundo dum vivis in isto,
Nec tibi sint curæ, res ad nihilum redituræ.

Quæ cito labuntur, magnoque labore petuntur.

Item:

Vir bone, quid curas res viles, res perituras,
Nil profuturas, damno quaudoque fnturas?
Nemo diu manſit in culmine, ſed cito tranſit:
Eſt brevis atque levis in mundo gloria quævis;
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus

MUNERA. *Vide* Beneficentia.

Aurum expugnat omnia.

Accuſativus ſi venerit ante Tribual,
Atque vocativus, quamvis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, ſi venerit abſque dativo.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,
Mollificant dura, pervertunt omnia jura.

Item:

Lex eſt defuncta, quia judicis eſt manus uncta,
Propter id unguentum jus eſt in carcere tentum.

Item:

Munera laſcivas corrumpunt ſæpe puellas:
Quaſque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt undique mentes.

Item:

Qui ſpernat munus non eſt in millibus unus.

Item:

Si dare multa potes, quicquid avebis habes.

Nil recuſandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere non ſolet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non ſe facit eſſe ligatum.

MUSICA.

Ad ſonitum muſæ ducuntur ſæpe choreæ,
Maxima luxuries, longa ætas, & brevis ira,

Hæc

Hæc tria ſunt madidis ſemper cantoribus apta;
Muſæ quando ſonant, ſonitum bene tympana donant.

MUTUUM.

Mutuo dans aut amicum aut rem perdit. (los.

Cum rogo quem nummos, ſine pignore non habet ul-

Qui ſuis infenſus det mutuo.

Uxor, equus, veſtis, & calceamenta, inhoneſtis
Dum conceduntur, cum damno reſtituuntur.

NATURA.

Natura paucis contenta eſt.

Parva manus pueri modico ſolet eſſe repleri.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Dives ſic eſſet, quia res ſibi nulla deeſſet.

Item:

Vir unus more veteri ſolo cibat ore?

Naturæ propagatio. Vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine piſces.

Item:

Nomen abeſt picæ, niſi quid varii tenet in ſe.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata,
Obſequiis Domini ſtat, ſtatione data.

Item:

Si quæris quorſum verrit gallina? retrorſum.

Naturam expellas furca, tamen uſque redibit. Vide diverſa ſtudia.

Balnea cornici non proſunt, nec meretrici,
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Item:

Duc prope vel longe taurum, taurus redit ipſe.

Item:

It lupus ad caulam citius quam regis ad aulam.

Item:

Licet per multos cuculus cantaverit annos,
Pſallere neſcit adhuc alium cantum niſi Gug, gug.

Item:

Non comedit lardum sic cattus ut æstimat ipsum.

Item:

Pinguis amore leves lambunt candelabra feles.

Item:

Rana petit saltum quamvis ponatur in altum.

Item:

Rustica natura semper sequitur sua jura.

Item:

Rusticus ad villas habitare triumphat & ollas.

Item:

Sus magis in cœno gaudet quam fonte sereno.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Protinus apparet quæ planetæ frugiferæ futuræ.
Vide conjectura.

Tu nihil invita dices faciesve Minerva.

Cantat avis quævis sicut collum sibi crevit.

Item:

Quod natura negat nemo fœliciter audet.

NECESSITAS & COACTUS.

Sunt quasi non facta Domino juranda coacta.

Valde coactus homo qui bombum servat in agro.

Faxis ut libeat quod est necesse.

Est indulgendum quod non aliter faciendum.

Ficta cito recidunt in naturam suam.

Decrescit fastus color ac amor ipse coactus.

Item:

Non durant actus homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingeniosum facit.

Quæritat in cinere scintillas qui caret igne.

Necessitas moras recusat.

Fundo stans nuda, jacitur de nave profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Si bovem non habes, asinum agas.

Assabis nudum si non inveneris ovum.

NIHIL.

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, ſummus Philoſophus inquit.

Item:

Ex ovis pullus non natis quando ſit ullus?

Item:

Panem Juſtina non conficit abſque farina.

NOBILITAS & OBSCURITAS.

Antiqua æris poſſeſſio nobilitas.

Auri nobilitas luteam ſi veſtiat ollam,
Non ideo ſequitur hanc minus eſſe lutum.

Item:

Nobilis eſt ille quem nobilitant bona villæ.

Nobiles naturaliter ſunt omnes, nulluſque degener, niſi vitiis qui deditus eſt.

Adam fodiente, quis nobilior Eva nente.

Item:

Poſtquam degeneres cœperunt nobilitari,
Nobilitas cœpit in multis degenerare.

Nobilitas ſola eſt atque unica virtus. Vide Virtus.

NOVITAS.

Eſt quoque cunctarum novitas gratiſſima rerum.

Dum clypeus ſplendet, ſub alta fornice pendet:
Sed cum vileſcit, ſub ſcamno ſæpe quieſcit.

Item:

Omne novum charum vileſcit quotidianum.

Item:

Sunt nova grata tria; Medicus, meretrix, melodia.

NOX & TENEBRÆ.

Si tibi lumen abeſt, manibus res tangere prodeſt.

Tenebrarum opera mala ſunt.

Dæmon ipſe crucem fugit, ut malus undique lucem,

Item:

Nocte laboratum non eſt opus undique gratum.

NUNTIUS.

Parva revelare ſi vis, noli properare.

OBEDIENTIA

Obedientia

Obedientia fælicitatis mater.

Audit carnificem, ſpernens audire parentem.

Item:

Doctori pare, ſunt artes ſi tibi curæ.

OCCASIO.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica fit ovis cibus undique cauſa.

Ex minimis grandia. Vide Origo.

Occaſio facit furem,

Fur, obſtante ſera, non furta facit niſi ſera.

Item:

Hora, locus faciunt quod fures non ſua tollunt.

Occaſio non omittenda.

Dum ſatis eſt calidum debemus cudere ferrum.

Item:

Dum ſus præbetur, tunc ſaccus promptificetur.

Item:

Eſt citus ille cocus cum calet igne focus.

Item:

Ferrum quando calet, cudere quiſque valet.

Item:

Fronte capillata, poſt eſt occaſio calva.

Item:

Remigo ſub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occaſio.

Ardet de facili ſtramen cum jungitur igni.

Item:

Cultum comburit qui fervida balnea quærit.

Item:

Fervidior locus eſt qui propior focus eſt.

Item:

Filo captus eris ancillis ſi ſocieris.

Item:

Non affectatur oculus quod non ſpeculatur.

Item:

Non intret molam qui vult vitare farinam.

Item:

Perpetuo

Perpetuo lignis creſcit creſcentibus ignis.

Item:

Tutius eſt vere, morſum fugiendo cavere.
Quam prope ſerpentem procumbere virus habentem.

Item:

Ut ceſſent lites illudentem tibi vites.

OFFICIUM.

Spartam quam nactus bene orna.

Alterius noli in meſſem tu ponere falcem.

Item:

Linque coax ranis, cras corvis, vanaque vanis.

Item:

Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:

Quod non es, non eſſe velis; quod es, eſſe fatere.

Item:

Tu ſupplex ora, tu protege, tuque labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoſcitur, Vide Conjectura.

Non ex operibus ſalvamur, ſed Dei dono.

Nil Deus in nobis, præter ſua dona coronat.

Item:

Qui vult ſancte mori, cœleſti fidet amori.
Quos vero ſolantur opera non juſtificantur.

Sex opera miſericordiæ corporalia, & ſeptem ſpiritualia.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, rumpo:
Cortipe, ſuade, doce, dimitte, ſolare, fer, ora.

ORIGO.

Eſquilla non naſcitur roſa.

Arbor naturam dat fructibus atque figuram.

Item:

Arbor quæque bona producit dulcia poma.
A radice mala naſcuntur peſſima mala.

Item:

Cattorum nati ſunt mures prendere nati.

Item;

Dat pullus tales qualis dignoſcitur ales.

Item:

Ex pravo pullus bonus ovo non venit ullus.

Item:

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item:

Filia mœchatur quæ mœcha matre creatur.

Item:

Filius ut patri ſimilis, ſic filia matri.

Item:

Naturam vitis ſequitur vinum, bene ſcitis.

Item:

Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe patris.

Item:

Si genetrix caſte, caſte quoque filia vivet:
Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Ante fuit vitulus qui jam fert cornua taurus.

Item:

De rebus minimis ſit ſæpe moleſtia grandis.

Item:

Ex nuce fit corylus, ex glande ſit ardua quercus.
Ex parvo puero ſæpe peritus homo.

Item:

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item:

Sila ſcintilla perit hæc domus, & ruit illa.

PÆDAGOGIA.

Docens utilia deſiſtere non debet.

Honor eſt magiſtro bonos habere ſcholares,
Cæcos & claudos non imitare duces.

Item:

In ſterili ſteriles aratrum facit aggere ſulcos;
Et labor in miſeris eſt ſine fruge ſcholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum & matrem tuam.

Audit carnificem ſpernens audire parentem.

Item:

Item :

Esto pius vere super his qui te genuere.

Item :

Ut vaccam vitulus comitetur res jubet & jus.

Liberorum pietas delectat parentes.

Gaudet uterque parens dum filius est bene parens.

Item :

Lætitiam patri generat sapientia nati.

Item :

Ut bona sit nata sua vult mater violata.

Mali corvi malum ovum. Vide Origo.

Parentum est nutrire liberos.

Cattus habens plures pullos, capit undique mures.

Item :

Est puer alendus à patre, simulque tuendus,

PATIENTIA.

Feras, non culpes, quod mutari non potest.

Fer patienter onus ferri quodcunque necesse est :
Vincere nam poteris non meliore via.

Furor fit læsa sæpius sapientia.

Ranula calcatur tantum quod vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Non animo tristi fer pœnam quam meruisti.

Item :

Quam pateris digne, patiare pœnam benigne:

Item :

Quod pateris merito patienter ferre memento.

Sustine & abstine.

Audi, cerne, tace, si cum vis vivere pace.

Item

Disce pati si vis victorum tu fore civis.

Item :

Nobile vincendi genus est patientia ; vincit
Qui patitur ; si vis vincere, disce pati.

Item :

Tempore si mœsto vexaris, fortior esto.
Nam post adversa Deus bona dat vice versa.

Item :

Item:

Tripliciter morior; adversa ferens patienter,
Compatiens passus, meliora volens inimicis.

PATRIA

Nemo propheta acceptus est in patria sua.

In patria natus non est propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta sua magnus erit patria.

Patriæ fumus alieno igne est luculentior.

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant manibus tumulata suorum.

Item:

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo.

PAUPERTAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens dives volo dici.

Achrematia *docet parsimoniam.*

Bursa carens ære vetat inter vina sedere.

Item:

Esurit atque sitit pauper qui lauta requirit.

Item:

Expensas fugere solet omnis qui caret ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item:

Pauper tu, spernas semper intrare tabernas;
Fons ubi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis tenui plus farre carentis,

Item:

Si tibi deficit æs, miser es, perpinguia non es.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Vide Fortuna.

Paupere ditato nil acrius esse putato.

Fœneratur Domino qui miseretur pauperis.

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum

Cum ſis in menſa, primum de paupere penſa.

Item :

Oſtia cur claudis, ſi vocem pauperis audis ?
Fac quæ Chriſtus amat, dum pauper ad oſtia clamat,

Item :

Pauperis in cauſa non auris ſit tibi clauſa.

Item :

Pauperis in ſpecie dum Chriſtus venerit ad te,
Impertire ſibi quod dedit ipſe tibi.

Item :

Per miſeros quique ſancti ditantur ubique.

Item :

Qui dat pauperibus, theſauros colligit aſtris,
In Quos nil fures juris habere queunt.

Item :

Si ſum ſemper egens, non debet ſpernere me gens,
Chriſtus pauper erat, qui nunc ſuper omnia regnat.

Item :

Sylvis gaudere, ſemper miſeris miſerere.

Item :

Spernit cœlorum regem ſpretor miſerorum.

Item :

Tunc bene prandetur cum Chriſtus adeſſe videtur :
Si des, ipſe dabit ; ſi non des, ipſe negabit.

Item :

Vivas prudenter, gazas habeas ſapienter :
Non abſcondendo, ſed egenis diſtribuendo.

Haud facile emergunt pauperes.

Infortunatus ad tres obolos generatus ;
Nunquam nummorum dominus ſit ille duorum.

Item :

Pauper homo raro vivit cum nomine claro.

Item :

Pauper pauperiem per totum ſuſtinet orbem.

Item :

Pauper pejorem reſtis tenet undique partem.

Item :

Pauper

Pauper ubique jacet dum ſua burſa tacet.

Item:

Pauperis in capite pereunt bona dogmata ſæpe.

Item:

Profectum faciunt rarum quos debita ſtringunt.

Item:

Sint nova vel vetera, pauper ſua calceamenta
Rumpit palpando citius quam dives eundo.

Mendico ne parentes amici.

Cum moritur pauper, ſequitur vix unus & alter.

Item:

Dum pauper clamat janua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda eſt.

Exiguo pulchram ducit ſolertia vitam:
Pauperis in ſpecie nam ſæpe Deus latet ipſe.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miſer eſt hic mas cujus in ſæpe coquina
Mucidus eſt panis, caro raucida, pendula vina.

Item:

O bona pauperies, niſi te Deus ipſe tuliſſet,
Tunc tua durities multis ingrata fuiſſet.

Item:

Pauperior cenſus non ſit turbatio ſenſus.

Item:

Tempus adhuc veniet quod dives qui modo gaudet,
Aſſidue flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum dives loquitur, verbum Solomonis habetur.
Dum pauper loquitur, tunc barbarus eſſe videtur.

Item:

Multa licet ſapias, re ſine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur, miſer & vilis reputatur.

Item:

Pauper & abſque pilis eſt ſponſa nimis mihi vilis.

Item:

Item:

Si careas ære, cupiet te nemo videre.

Item:

Utilis & ſapiens vix toleratur inops.

Paupertas ſapientiam ſortita eſt.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit ubique vias.

Proſperitas eſt, proſperitate carere.

Abs re qui vadit, res ſibi nulla cadit.

Item:

Dives nil audit, paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Eſt ubi res nulla, ſcio quod non res cadit ulla.

Item:

Illico ſternetur, ubi nil niſi ſaccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem ſolet hoc generare.

Item:

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item:

Si brevis eſt baculus, brevior fiet tibi ſaltus.

Item:

Si tibi pauca res, eſt tibi magna quies.

Item:

Vivit ſecurus, paupertas, eſt ſibi murus.

Rebus ſemper pudor abſit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item:

Juſtus laudatur quod inops Cunrad vocitatur.

Satius eſt non fuiſſe divitem, quam pauperari.

Poſt zephyros plus lædit hyems, poſt gaudia luctus:
Unde nihil melius: quam nil habuiſſe ſecundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæſus melius, quam verbere cæſus.

Item:

Dum cutis est plena, fiet dormitio sana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax summa laboris,
Pax belli exacti precium est preciumq; pericli.

Item:

Præcedens pactum; bellandi disjicit actum.

Item:

Si dat oluscula mensa minuscula pace quieta.
Non pete gaudia lautaq; prandia fæce repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIA.

Canis reversus ad vomitum.

Quando languebat; monachus bonus esse volebat,
Sed cum convaluit, mansit ut ante fuit.

Item:

Scandala sæpe nova peccata movent veterata.

Compendiaria res improbitas, virtus longa,

Labitur ex mente cito res bona, sed mala lente.

Etiam mali quandoque bene agunt.

Declinans navis relevatur in æquore pravis.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Ex transgressione Adam omnia mala.

Adam primus homo damnavit sæcula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo; mala contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo malo, processit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla petenda tui est.

Dupliciter peccat, qui se de crimine jactat.

In malitia perseverantes pereunt.

Fine mali claudi, mala vita meretur iniqui.

Item:

Pejus currendo vitium fit, quam residendo.

Item:

Qui

Qui nunquam cecidit, hunc nullus surgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut secura sedens, est tamen æquivalens.

Mali ad nocendum assidue proni sunt.

Nequam nequitiam monstrat ubiq; suam.

Item:

Semper iniquorum scelus impedit acta bonorum.

Mali sunt homines qui bonis dicunt male.

Autumat hoc in me, quod novit perfidus in se.

Item:

Mos est stultorum, reprendere facta bonorum.

Malis bene est.

Gaudia stultorum cumulat augumenta dolorum.

Item:

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam pejor, tanto sors est sibi major.

Item:

Sæpe mali florent, ut post ea gaudia plorent.

Nullus est quem non pudeat peccasse.

Clauditur os hujus, sunt publica crimina cujus.

Omnis malus, servus est, etiamsi rex sit.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium stat.

Causidicis, Erebo, fisco, fas vivere rapto:
Militibus, medico, tortori, occidere ludo:
Mentiri astrologis, pictoribus atq; poetis.

Item:

Ecclesias Domini quas fundavere parentes.
Perdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus est Judex, fraus est mercator in urbe.
Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas sacras ædes pietas construxit avorum,

Has nunc hæredes devastant more luporum.

Item :

Virtus, justitia, clerus, mammon, symonia.
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia prætendimus quam malitiam nostram.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare.

Item :

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item :

Quod puer est cæsus, loquitur, non cur ita læsus.

Peccati gravitas ex circumstantiis æstimanda.

Aggravat ordo, locus, mos, causa, scientia, tempus,
Lucta pusilla, modus, culpa, genus, status altus,
Conditio, nnmerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio resecanda sunt.

Nemo nimis propere didicit nociva cavere.

Item :

Prorsus & absque mora, vitium removere labora.

Peccatores odit Dominus.

Degeneri vita vitam corrumpere vita.
Ne vita merita demerearis ita.

Item :

Nunquam cœlesti Domino placuere scelesti.

Item :

Omnis homo vere debet peccata timere :
Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt.

Qui semel malus semper.

Infamis vere debet væ semper habere.

Item :

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item :

Vili parcatur, ne villior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus. Vide Proprium.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Unicuique dedit vitium natura creata.

Jam vix sunt visi, qui caruere vitis.

Item ;

Item :

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,
Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item :

Nullus in Ecclesia vivit sine sorde viator :
Sed fuit absq; nota solus mundi Dominator.

Item :

Omne bonum quod habes, contaminat unica labes.

Item :

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano.
Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

Item :

Quis sine peccato ? credite, nullus homo.

Item :

Qui sunt absq; nisi, non sunt homines mihi visi.

Item :

Si nisi non esset, perfectus quilibet esset.

Voluntatem Domini sciens, nec faciens, plagis vapulabit multis ; & contra.

Ignorans facinus, pecco sciente minus :
Tu quia scis quid agis, est tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adsit regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas.

Ad facinus duplex non sufficit ultio simplex.

Ægypti decem plagæ.

Prima rubens unda, ranarum plaga secunda.
Inde culex tristis, post musca nocentior istis.
Quinta pecus stravit, vesicas sexta creavit ;
Inde subit grando, post bruchus dente nefando,
Nona tegit solem, primam necat ultima prolem.

Item :

Sanguis, rana, culex, muscæ, pecus, ulcera, grando,
Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando.

Canis peccatum sus pependit.

Quod sus peccavit, sicula sæpe luit.

Mali puniendi.

Justi vexantur, nisi pravi corripiantur.

Item :

Ultio tarda fovet crimina, damna movet,
Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eveniunt.

Bestia dicetur, qui te non Christe veretur :
Quiq; malignus erit, mox sine fruge perit.

Sero Iupiter diphterum inspexit.

Ad mala patrata, sunt rata theatra parata.

Item :

Ad vada tot vadit urna, quod ipsa cadit.

Item :

Ante Dei vultum nihil unquam restat inultum.

Item :

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis :
Compensat longas sed gravitate moras.

Item :

Pœna venit sero, veniens à judice vero.

Item :

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes :
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item :

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis :
Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item :

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum :
Ultio justa Dei digna refundit ei.

PEREGRINUS.

Delinquit citius ignotus, non bene visus.

PEREGRINATIO.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

Duc prope vel longe taurum, taurus redit ipse.

Item :

Parrhisios stolidum si quis transmittat asellum.
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item :

Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.

Item :

Trans

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.

Regredi præstat quam male currere.

Circumiens valida non dicetur via curva.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit festinet ab illo.

Virtus fida peregrinantis custos.

Osque manusque serva, nec non genitalia membra,
Sic transire loca poteris quæcunque remota.

PERICULUM.

Addiscens alte suspendi, strangulor alte.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Non stat securus qui protinus est ruiturus.

Ovem lupo committere.

Non est consultum super ova ponere stultum.

Item:

Nunc est municipi commissus caseus ipsi.

Item:

Stultior est stulto fatuum ponens super ova:
Namque superpositus frangere quæq; solet.

PERSEVERANTIA.

Qui perseveraverit ad finem, salvus erit.

Insta, ne cesses, aderunt post semina messes;
Post lachrymas risus, post exilium paradisus.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum;
Ut Scriptura sonat, finis non pugna coronat.

Proximus sum egomet mihi.

PHILAUTIA.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum divisor particularum,
Hanc discas artem, majorem sumito partem.

Item:

Te primo benedic, nam presbyter ipse facit sic.

Suum cuique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes,
Et vanis inflat corda superba notis.

Tunica pallio propior.

Mittimus interdum, quo nolumus ire, catellum.

PICTURA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum.

Corde Deum toto cole, dilige; consule fratri;
Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item:

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis
Nolueris? contra teq; Deumq; facis.

Item:

Dilige sic alios, ut te quoque Christus amavit,
Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac desiderii Deus est pietate colendus,
Justitiæ ut merces tota sit ipse Deus.

Item:

Hic est legis apex, hæc vatum dogmata; charus
Primum sit Dominus, proximus inde tibi.

Item:

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item:

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum
Dilige: in hoc coeunt omnia jussa Dei.

Item:

Ipse Deus primas sibi vendicat, ipse secundas,
Proximus; id vates summaque Legis habent.

Item:

Jussa Dei sunt hæc; Benefac, malefacta relinque;
Sic facias aliis sicut fieri cupis in te.

Item:

Item:

Nunquam peccares Dominum si semper amares.

Item:

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fratri cura secunda vacet:
Primus amor Domino, fratri sed congruit alter;
Sic lex, sic omnis namque Propheta jubet.

Item:

Quod sibi quis nolit fieri, non inferat ulli;
Quin aliis faciat ceu cupit ipse sibi.

Item:

Quid tibi vis fieri, mihi fac; quod non tibi noli;
Sic potes in terris vivere jure poli.

Item:

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri;
Idque chorus Vatum, Lexque verenda docent.

Pietas ad omnia utilis est.

Atria sunt cœli menti patefacta fideli.

Item:

Christo junguntur sua qui mandata sequuntur.

Item:

Crimina devita, nam famam dat bona vita.

Item:

Fle, si solari; jejuna, si saturari;
Da, si ditari; servi, si vis dominari.

Item:

Mente Deum gerere, peccata futura cavere,
Mundum despicere, cœlestia corda tenere;
Hæc est sinceræ mentis sapientia vera.

Item:

O quam ditantur qui cœlica regna lucrantur;
Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt.
Ergo sine pura te Christo subdere cura.
Auxilio cujus fugies mala temporis hujus.

Item:

Pro paucis justis, multis parcetur iniquis.

Item:

Semper

Semper gaudebit Domini qui juſſa tenebit.

Item:

Si quis ſalvari vult, perpetuoque beari,
Chriſto devotum ſtudeat ſe tradere totum.

Item:

Vivo tibi, moriorque tibi dulciſſime Jeſu;
Mortuus ac vivus ſum, maneoque tuus.

Item:

Vive Deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pacatus, ſemper tranſire paratus.

Item:

Vive Deo ſoli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Vive Diu, ſed vive Deo; nam vivere mundo,
Mortis opus: vera eſt vivere vita Deo.

Item:

Vivere coneris bene, nam bene ſic morieris;
Vix bene viventem vidi prave morientem.

Item:

Utilis eſt pietas plus quam terrena poteſtas.
Nemo poteſtate ſalvatur, ſed pietate.

Probitas laudatur & alget.

Multos audivi ſapientia verba movere,
Stultorum vere mores actuſque tenere.

PENITENTIA.

Pœniteat vos erroris, ut deleantur peccata veſtra.

Cor compungatur, os dicat, opuſque ſequatur.

Item:

Fle pro peccatis, in cœlum ſcandere ſi vis.

Item:

Nemo dolet vere, cauſas fugiat niſi culpæ.

Item:

Nunc locus eſt flendi, nunc eſt peccata dolendi;
Poſtea gaudebunt qui nunc ſua crimina flebunt.

Item:

Nunc tempus eſt flendi, locus, & peccata luendi.

Poſtea

Postea gaudebunt qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum vere faciat te sæpe dolere.

Item:

Plange, dole, pia corda leva, veniamque precare;
Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item:

Si male feciſti, tunc respice vulnera Christi,
Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum, dic miserere:
Per miserere mei tollitur ira Dei.

Pœnitentia sera. Vide Prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA.

Forsan currit aqua, quo quondam currere visa.

PRÆSENTIA.

Domini oculus sagittat equum.

Ex visu Domini fit pulchritudo caballi.

Item:

Quæ tua sunt cerne, pigris committere sperne.

Item:

Visus heri pulchrum facit ornatumque caballum.

PRÆCATIO & VOTUM.

Crede quòd optantes sunt divitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles.

A macula sordis munda precor intima sordis.

Item:

Casta Deus mens est, casta vult mente vocari;
Et castas juſſit pondus habere preces.

Item:

Christus rex regum, qui non dormitat in ævum,
Protegat hanc ædem, nec non sine crimine plebem.

Item:

Dignus

Dignus adorari non est Moyses nec Helias.
Hæc salvatori gloria sola datur.

Item:

Langueo amore tui, Jesu, dulcissime Jesu,
Tu mihi cor recrea: langueo amore tui.

Item:

Mane precare Deum, quod læta dies tibi plaudat:
Vesper, quod tutus tempora noctis egas.

Item:

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano;
Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item:

Qui prius implorat Christum, fœliciter orat.

Item:

Quisque roget Christum, veniens ut liberet ipsum.

Item:

Sancta Columba super requiescis vertice Christi,
Sancta Columba etiam me requiesce super.

Item:

Te precor omnipotens, ut me tua gratia gratum
Ad finem ducat, navigantem per mare latum.

Item:

Ut contra Stygium pugnemus fortiter hostem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quidvis continget quod optaris.

Cœlos non penetrat oratio quam canis orat.

Item:

Fert ut plebs fatur, saccus, quod quisque precatur.

Item:

Tu petis, & rogito, saccus tamen est quasi virgo.

Orabo spiritu, sed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidaque precatio mente,
Ardua perruptis nubibus astra subit.

Item:

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item:

Non vox, sed votum; non musica carmina, sed cor:

Non

Non clamor, ſed amor, pſallit in aure Dei.

Item:

Ut ſit grata Deo, penetretque oratio cœlum,
Corde ſit ex puro, ſit brevis atque frequens.

Petitio juſta faciliſque eſſe debet.

Exige rem juſtam, ſi non cupis inde repulſam.

Item:

Illum nullus amat, qui ſemper Da mihi clamat.

PRINCIPIUM.

Boni principii bonus finis.

Gratia principiis ſemper reſpondet honeſtis.

Principium dimidium totius.

Dimidium facti, qui bene cœpit habet.

Satius eſt initiis mederi, quam fine.

Principiis obſta, ſero medicina paratur.
Cum mala per longas convaluere moras.

PROCERES.

Eſt procerum vere procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Bona procraſtinando non ſunt.

Cras do, non hodie; ſic nego quotidie.

Item:

Eſſe bonus propera, nunquam nimium properabis.
Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Noli per cras, cras, longas tibi ponere metas.
Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Per multum cras, cras, ſemper dilabitur ætas.

Item:

Quando dies unus differtur ſæpe fit annus.

Item:

Tunc moritur mannus, dum gramina protrahit annus.

PROFUSIO.

Cui largior eſt copia rei cujuſdam, ea profuſius licebit uti.

Copia cui piperis, hoc veſcitur ipſe polentis.

Facilius

Facilius est prodigere quam colligere.

Perditur exiguo quæsitum tempore longo.

Item:

Res quæsita mora, parva consumitur hora.

Prodigalitatem sequitur indigentia.

Expendens plura quam lucri det sibi cura,
Non est delictum, si talis perdit amictum.

Item:

Parca manus, labor assiduus, designat habere;
Larga manus, labor insolitus desistit habere.

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item:

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea rependit.

Item:

Qui plus expendit quam rerum summa rependit,
Non admiretur, si paupertate gravetur.

Item:

Qui sua demergit mendicus ad ostia pergit.

Item: (tum.

Quisque coquens multum solet hic consumere mul-

PROMISSIO.

Chartis pollicitationes.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis dives quilibet esse potest.

Item:

Promittit large qui certo jam caret ære.

Promissis standum.

Bis non spondebis quod mox præstare valebis,

Item:

Fas est implere promissa decentia vere.

Item:

Res mala, res stulta, dare mi, promittere multa.

Spondo, inopia adest.

Rem

Rem tibi promiſſam nulli promiſeris unquam.

PROPRIUM.

Dum me titillo, rideo quando volo.

Bis vicit, qui ſe vincit.

Fortior eſt qui ſe, quam qui fortiſſima vincit
Oppida: quique poteſt cor domuiſſe ſuum.

Item:

Linguam frænare, plus eſt quam caſtra domare.

Item:

Qui ſcit frænare linguam, ſenſuſque domare,
Fortior eſt illo qui frangit viribus urbes.

Item: (dum.

Vincere cor proprium, plus eſt quam vincere mun-

Conſilium malum conſultori peſſimum.

Inſontem ſontes conantur pendere; verum,
Pœna retorquenda eſt in caput ipſa ſuum.

Item:

Sæpe ſuum proprium facit puer ipſe flagellum.

Propria domus omnium optima.

Eſt quaſi, qui proprius, aureus ipſe focus.

Propria vineta cadere.

Unus non alium verus annus non docet annum.

Qui ſibi malus, nemini bonus.

Eſt avis ingrata quæ deſœdat ſua ſtrata.

Item:

Non bonus eſt ulli qui malus ipſe ſibi.

Item:

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunica pallio proprior.

Nunquam privatis alienos anteferatis.
Nam privata ſedent, aliena caſibus hærent.

Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum.

Caſtigans alios, te caſtiga prius ipſum,
Ut caſtigatus ſis caſtigare paratus.

Item:

Exemplum detis, alios quicunque docetis;
Si non ſervatis quæ præcipitis, taceatis.

Item

Item:

Me male castigat proprio qui crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem;
De proprio citius eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cavebis.

Item:

Si quis damnavit quod primitus esse probavit;
Talis laudator levitans & habetur amator.

Item:

Tunc alios culpa cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intrasti, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRUDENTIA. SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura:
Tu primo cura, cujus mora plus nocitura.

Item:

Effundens escas, raro bene colligit illas.

Item:

Est tarde nimium post bombum claudere culum.

Item:

Fœmineus vere dolor est post facta dolere.

Item:

Investigetur res quæ suspecta videtur.
Nam solet vere res indiscussa nocere.

Item:

Nescit prodesse qui nescit gravidus esse.

Item:

Nil cito mutabis donec meliora videbis.

Item:

Non plus mactabis quam tu condire valebis.

Item:

Item:

Palmas prævisas habeas tu quando chorisas.

Item:

Prævigili cura semper meditare futura.

Item:

Prævius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primo sternatur equus, qui tardus habetur.

Item:

Quicquid agas sapienter agas, & respice finem.

Item:

Res quæ sparguntur, totæ non sæpe leguntur.

Ingenium vires superat.

Magis consiliis, quam armis, bella geruntur.
Illa quidem faciunt justa, sed ista jubent.

Mus non uni fidit antro.

Mus miser est, antro qui tantum clauditur uno.

Omnia probate, quod bonum est tenete.

Nidificans caveas vult passet visere multas.

Item:

Omne, licet charum tibi quod fore putas marum,
Ejice nec retine, ne sit tibi causa ruinæ.

Item:

Qui videt utilius, & simile deteriora,
Absit ei radius luminis absque mora.

Prudentia est, de iis quæ ad bene beateq; vivendum conducunt, bene consultare posse.

Corrige præteritum, præsens rege, cerne futurum,
Hoc enim sapiens vir tenuisse solet.

Item:

Doctor erit, semper qui vivere scit sapienter.

Item:

Principium finemque simul solertia spectat.

Item: (quare.

Quis, quid, ubi, quando, cui, quantum, quomodo,
Ista notanda diu respice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne sequentem.

Sapiens non eget.

Providus est plenus, improvidus extat egenus.

Tela prævisa nocent levius.

Improvisa magis Vulnera sæpe nocent.

Item:

Non de ponte cadit qui cum sapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum sentit qui providet ictum.

Item:

Tela nocent levius, visa volare prius.

PUDOR.

Ubi pudor, ibi honor.

Dum cernit quasi flens, veniam petit ipse rubescens.

Item:

Jure coronetur, quicunque pudore repletur.

Item:

Virtutum florem perdes perdendo ruborem.

PARITAS.

Rarum, charum.

Fit, quod contemptis, peto nigrum, panibus albis.

Item:

Omne boni pretium nimio vilescit in usu.

Item:

Omne rarum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Qui pectit raro, cum pectine pectit avaro.

Item:

Quod procul affertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQUIES.

Quod caret alterna requie durabile non est

Ictibus assiduis fiet hebes quæque securis.

Item:

In matutinis quicunq; cupit vigil esse.

Is cum gallinis habet ire cubare neceſſe.

Item :

Stare diu neſcit, qui non aliquando quieſcit.

RISUS.

Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam.

Hunc homo deridet, qui multum vel cito ridet.

Item :

Per riſum multum debes cognoſcere ſtultum.

RUSTICI.

Ruſticus rogatus intumeſcit.

Collum curvatur villano quando rogatur.

Item :

Ruſticus inflatur nimium ſi ſæpe rogatur.

Item :

Villicus elatus ſolet eſſe nimis rogatus.

SANITAS.

Sanitatis tuendæ remedia quædam generalia.

Lote cale, ſta parce, vel I, frigeſce minute.

Item :

Mingere cum bombis eſt res ſaniſſima lumbis.

Item :

Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant
Hæc tria ; mens hilaris, requies, moderata diæta.

Item :

Si vis incolumem, ſi vis te reddere ſanum,
Curas tolle graves, iraſci crede profanum,
Parce mero, cœtaro parum, non ſit tibi vanum
Surgere poſt epulas, ſomnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum :
Hæc bene ſi ſerves, tu longo tempore vives.

Aer.

Ludicrus ac mundus ſit ritu habitabilis aer,
Infectus neque ſit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus proſunt, ſed viſibus obſunt.

Item :

Balnea ſunt grata, ſed potio ſit moderata.

Atque novellarum fuge potum cerevisiarum.

Item:

Post ferrum frigus, post balnea quære calorem,
Post ferrum vigila, post balnea quære soporem.

Item:

Quantumcunque potes, medicum post balnea potes.

Item:

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnera febris,
Impletus venter, hæc septem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina mane, manus surgens gelida lavet unda,
Hac illac modicum pergat, modicum sua membra
Extendat, crines pectat, dentes fricet, ista,
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atque bibendi ratio.

Abstineas pransus potu, quoniam calefactus.
Frigescit stomachus, si sit potu madefactus.
A primis annis istud quicunque tenebit,
Non erit hydropicus, nec non mala multa cavebit.

Item:

Ex magna cœna, stomacho fit maxima pœna;
Ut sis nocte levis, sit tibi cœna brevis.

Item:

Inter prandendum sit sæpe parumque bibendum:
Ut minus ægrotes, non inter fercula potes.
Ut vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus assuetam jubeo servare diætam.
Approbo sic esse, ni sit mutare necesse.
Hippocrates testis, quoniam sequitur mala pestis,
Fortior hæc meta medicinæ est, certa diæta,
Quam si non curas, fatue regis, & male curas.

Item:

Quale, quid & quando, quantum, quoties, ubi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne male conveniens ingrediatur iter.

Item:

Quantum

Quantumcunque potes inter tua prandia potes,
Et non ægrotes, si mea dicta notes.

Item:

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde rosæ florem, minuuntque potenter amorem.

Item:

Tu nunquam comedas, stomachum ni noveris esse
Purgatum, vacuumque cibo quem sumpseris ante.
Ex desiderio id poteris cognoscere certo:
Hæc sunt signa tibi subtilis in ore diætæ.

Flatuum retentio.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento: (ipsa.
Spasmus, hydrops, collica & vertigo, hoc res probat

Lotio manuum.

Lotio post mensam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas, & lumina reddit acuta.

Item:

Si fore vis sanus, ablue sæpe manus.

Nausea marina.

Nausea non poterit quicquam vexare, marinam
Undam cum vino mixtam qui sumpserit ante.

Phlebotomia.

Denus septenus vix phlebotomon petit annus.
Spiritus uberiorque exit phlebotomiam.
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorumque cibo damnum lente reparatur.
Lumina clarificat, sincerat phlebotomia.
Mentes & cerebrum, calidas facit esse medullas.
Viscera purgabit, stomachum ventremque coercet,
Puros dat sensus, dat somnum, tædia tollit,
Auditus, vocem, vires producit & auget.

Item:

Exhilerat tristes, iratos placat, amantes
Ne sint amentes phlebotomia facit.

Item:

Ex salvatella tibi plurima dona minuta,
Splenem, hepar, pectus, vocem, præcordia purgat,

Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item :

Fac plagam largam mediocriter, ut cito fumus
Exeat uberius, liberiusque cruor.

Item :

Frigida natura, & frigens regio, dolor ingens.
Balnea post coitum, minor ætas atque senilis,
Morbus prolixus, repletio potus & escæ,
Si fragilis, vel subtilis sensus stomachi sit,
Et fastiditi non tunc sunt phlebotomandi.

Item :

Hæc facienda tibi quando vis phlebotomari,
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Unctio, sive lavacrum, & potus, fascia, motus.
Debent non fragili tibi singula mente teneri.

Item :

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item :

Martini, Basili, Philippi, Bartholomæi,
His festis minuas, ut longo tempore vivas :
Philip. Barth. dextras, Martin. Basilique sinistras.

Item :

Omnia de lacte vitabis rite minutus ;
Et vitet potum phlebotomatus homo.
Frigida vitabit, quia sunt inimica minutis :
Interdictus eritque minutis nubibus aer,
Spiritus exultatque minuti luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus sæpe nocivus.

Item:

Principio minuas in acutis per peracutis.
Ætatis mediæ multum de sanguine tolle.
Sit puer atque senex, tollet uterque parum.
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi simplum.

Item :

Qui scindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item :

Sanguine substracto, sex horis est vigilandum,

Ne

Nec somni fumus lædat tibi sensile corpus;
Ne nervum lædas, non sit tibi plaga profunda;
Sanguine purgatus, ne carpas protinus escas.

Item:

Tres insunt istis, Maius, September, Aprilis.
Et sunt Lunares, sunt velut Hydra dies:
Prima dies primi, postremaque posteriorum,
Nec sanguis minui, nec carnibus anseris uti.
Sit senium atque juventa licet, si sanguis abundat,
Omni mense probe confert incisio venæ.
Hi sunt tres menses, Maius, September, Aprilis,
In quibus eminuas, ut longo tempore vivas.

Item:

Ver, æstas, dextras; autumnus, hyemsque sinistras,
Quatuor hæc membra, hepar, pes, copha, cpr, vacua da
Æstas hepar habet, ver cor, sicq; ordo sequetur;

Quatuor anni tempora.

Temporis æstivi jejunia corpora siccant:
Quolibet in mense & confert, vomitus quoq; purgat
Humores nocuos, stomachus quos continet intus.
Ver, autumnus, hyems, æstas, dominantur in anno,
Tempore vernali caliduſq; aer madiduſque,
Et nullum tempus melius est phlebotomiæ.
Usus tunc homini Veneris confert moderatus,
Corporis & motus, ventrisque solutio, sudor,
Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas:
Æstas more calet sicca, & noscatur in illa.
Tunc quoque præcipue choleram rubram dominari:
Humida, frigida fercula dentur, sit venus extra,
Balnea non prosunt, sint raræ phlebotomiæ,
Utilis est requies, sit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere juberis,
Sed calor æstatis dapibus nocet immoderatis.
Autumni fructus caveas ne sint tibi luctus,
De mensa sume quantum vis tempore brumæ.

Somnus.

Sanat, sanctificat, ditat, te surgere mane.

Item:

Sit brevis aut nullus tibi somnus meridianus.
Febris, pigrities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proveniunt ex somno meridiano.

Item:

Surgere mane cito spatium peragrareque sero,
Hoc faciet pulchros homines, sanosque, jucundos.

Sudor.

Sub qua veste sudas caveas hanc ferre frequenter.

Usus, recreatio.

Fœniculus, verbena, rosa & chelidonia, ruta,
Subveniunt oculis dira caligine pressis:
Nam ex istis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

Item:

Frons, speculum, gramen, hæc dant oculis relevamen,
Mane igitur montes, sub serum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi fervore vigent tres, salsus, amarus, acutus;
Alget acetosus, sic stipans, ponticus atque,
Unctus & insipidus, dulcis dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in sacco quando repletur.

Item:

Cattus sæpe satur cum capto mure jocatur.

Item:

Dum satur est venter, gaudet caput inde libenter.

Item:

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Item:

Non vult scire satur quod jejunus patiatur.

Item:

Repletus venter non vult sudare libenter.

Item:

Tunc caput est lætum dape corpus quando repletum.

Satietas nauseam facit.

Mus

Mus ſatur inſipidam dijudicat eſſe farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando ſaturat.

SCRIPTURA SACRA.

Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Æquor, humus, cœlum, vacuas labentur in auras:
Vox autem Domini vivida ſemper erit.

Item:

Æquora, terra, polus, pariter reſoluta liqueſcent;
Syderei verbum durat at uſque patris.

Item:

Æther, campus, aquæ, reſident diſcrimine eodem;
Per ſeclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arva, ſolum, ſtellæ, caſu ſolventur eodem;
Verba tamen ſtabunt tempus in omne Dei.

Item:

Aſtra, ſolum, pelagus fugiunt; divina per ævum
Perpetuum vivæ dicta ſalutis erunt.

Item:

Cum rebus tranſit mundi fugitiva figura.
Sed per cuncta Dei ſecula ſermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cœlis, æquore, terra;
Sed ſermo tempus vivit in omne Dei.

Item:

Omnia ſunt hominum ſubito fluitantia motu,
Tempus in æternum vox viret una Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, ſimili ratione peribunt;
At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patiuntur eandem;
Sed Domini ſemper viva ſtatuta manent.

Item:

Terra, polus, pontus pereunt; cœleſtia ſolum

Verba

Verba per æternos sunt bene summa dies.

Ex verbo Dei ratio vivendi petenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Evangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Joannes avis, leo Marcus,
Atque homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis Exo. Levit. Numerorum, Deuteronomi,
Post Josue, Judicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,
Tobias, Judith, Hester, Job, Davidicusque,
Verba dat Eccles. Cantat. Sapit. Ecclesiastic.
Esaias, Jeremi, Baruch, Ezech. Danielque,
Oze, Joel, Amos, Abdi, Jonas, Miche, Naum, Aba,
Sophon, Aggæus, Zacha. Malachias, Machabæus,
Matthæus, Marcus, Lucas, Postremo Joannes.
Roma. Corint. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,
Thessal. Timothæus, Titus, Philæmon, Hebræus.
Et Actus, Jacob. Petrus, Joan. & Judas, Apoc.

SECURITAS.

Dum manet in nemore lupus, est plebs absq; timore.

Securitas gignit lasciviam.

Bella gerunt mures, ubi cattus non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

Mus salit in stratum cum scit abesse catum.

SENECTUS.

Ætate prudentiores reddimur.

Amplior in senibus est experientia sensus.

Item:

Prudens consilio vetus est vir, tardus eundo.

Item:

Sunt tria quæ vere Salomoni displicuere;
Os mendax, fatuusque senex, pauperque superbus.

Item:

Ut nequeas lædi, majori semper obedi.

Item:

Utere

Utere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante senex juvenem merito captabit honorem.

Item:

Vis ut honoreris? semper canos venereris.

Senectus ipsa morbus est.

Cornix sæpe lupum non effugit inveteratum.

Item:

Cum se curat anus, retro male sibilat anus.

Item:

Forte manet juvenum quis, sed nullus seniorum.

Item:

Indiget arvina sæpe senex ocrea.

Item:

Optamus senium, dum venerit est male ventum.
Hoc est gibbosum, surdum, cæcumque morosum.

Senectus loquax est.

Bursa vetus more veteri patet ac hiat ore.

Item:

Ex veteri more, vas est vetus absque liquore.

Item:

Utribus antiquis noli committere vina.
Nec senibus sensum quem retinere vilis.

Senes communiter avari sunt.

Quando senex fueris tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quam facere.

Disce bona fari, bona si nequeas operari.

Item:

Omnibus est nomen, sed non est omnibus omen.

Item:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis majorem, gemmis, herbisque minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Item:

Lingua facundi, ſectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum diſſolvuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit oſſo carnes.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Grata brevitas.

Eſt Domino gratum verbum, verum breviatum.

Item:

Eſt ſermo tanto melior, brevior ſcio quanto.

Leviſsima res oratio.

Bis duo notavi quæ non poſſunt revocari,
Virginitas, tempus, dictum verbumque, juventus.

Item:

Vox audita perit, ſed litera ſcripta manebit;
Et ſemel emiſſum non eſt revocabile verbum.

Qui moderatur labia ſua, prudentiſsimus eſt.

Nec nimium taceas, nec verba ſuperflua dicas.
Affectes medium, ſi tutus habeberis uſque.

Item:

Non ſis verboſus, neq; in omni famine mutus.

Item:

Nunc eſt dicendum, nunc eſt ratione ſilendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua ſede moratur,
Provideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item:

Os unum natura, duas formavit & aures,
Ut plus audiret quam loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, ſua verba coqui vult providus, ô qui
Talia conſueſcit, ſemper cum laude ſeneſcit.

Item:

Principium verbi, finem quoque reſpice verbi,
Ut melius poſſis præmeditata loqui.

Item:

Item:

Qui bene vult fari, bene debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus est, decus & scire tacere:
Hæc duo si poteris scire, peritus eris.

Item:

Si sapiens fore vis, sex serva quæ tibi mando,
Quid loqueris, & ubi, de quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

SERVITUS.

Dominis duobus servire nemo potest.

Deficit ambobus, qui vult servire duobus.

Item:

Non vult verna probus Dominis servire duobus.

Item:

Vix placet ambobus, qui vult servire duobus.

Mendacitas, superbia & pigritia in servis maxime detestanda.

Non habeas servum mendacem sive superbum.

Item:

Non retine servum quem noveris esse protervum.

Item:

Sæpe prophetizat servus quicunque pigrizat.

Item:

Servi plebani sunt omni tempore tardi:
Dum comedunt, sudant; frigescunt quando laborant.

Servi Dominis parent, fidem ostendentes bonam.

Servi servite Dominis vestris sine lite,
Ne dicant rite vobis, Nunc nunc procul ite.

Item:

Si fueris verna, probitate sis undique verna.

SIMILITUDO.

Æque pars ligni curvi ac recti valet igni.

Æqualitas non parit bellum.

Æqualis nullum disrumpit sarcina collum.

Item:

Disparibus

Disparibus bobus raro trahitur bene currus.

Item:

Dividit inique nolens partem dare cuique.

Malo modo malus cuneus

Asperior sanat graviores potio morbos.

Nauta nautæ.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba solent, odium lingua fidemque parit.

Item:

Durior immanem succendit sermo furorem.

Item:

Est mirum bellum, quod asellus culpat asellum.

Pondera succorum nam portat quilibet horum.

Par præmium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item:

Si modicum valet æs, missæ sunt pauca valentes.

Sævis inter se convenit ursis.

Quando lupum lupula vorat, esurit undique sylva.

Item:

Quando lupus est lupulum, nunquam prius est mihi visum.

Item:

Sunt bene concordes iterum, Pilatus, Herodes.

Simile simili gaudet.

Cœtus iniquorum gaudet semper acta malorum.

Item:

Consonus esto lupis cum quibus esse cupis.

Item:

Dum similis simili sociatur, pax datur illi.

Item:

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Item:

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item:

Ni mihi sis ut ego, non eris alter ego.

Item:

Prudens prudenti, ſtultus placet inſipienti,
Ridens ridenti, flens flenti, pauper egenti.

Item:

Quale forum fuerit, vectigal tale requirit.

Item:

Sæpius eſt hoſpes talis, qualis ſuus hoſpes.

Item:

Semper adeſt ſimilis ſimili, licet undique vilis.

Item:

Se quærunt & amant ſimiles, ſimul undiq; clamant.

Item:

Sic fuit, eſt, & erit, ſimilis ſimilem ſibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile eſt vulpi ſociam decipere vulpem.

Item:

Fur male furatur ſi fur domui dominatur.

Item:

Hoc eſt difficile, vulpem comprendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari ſit tibi durum.

Item:

Res miranda, nova picæ fur abſtulit ova.

SIMPLICITAS.

Eſtote prudentes veluti ſerpentes, & ſimplices ſicuti columbæ

Eſt bona ſimplicitas, eſt mala ſimplicitas.

Simplicibus facile imponitur.

Eſt facilis falli mens falli neſcia, falli
Simplicitas facili credulitate ſolet.

Item:

Fallitur ex facili qui caret arte doli.

SIMULATIO, DISSIMULATIO.

Ficta cito recidunt in naturam ſuam.

Empta fides, radice carens, eſt neſcia ſtare.
Sed perſtat verum, rumor & ipſe cadit.

Melle litus gladium.

Mel potas ore; ſed fel latitat tibi corde.

Item:

Item:

Pelle sub agnina latitat mens sæpe lupina.

Item:

Simplex apparet, simplicitate caret.

Item:

Simplicitas extra est, residet sub pectore vulpes:
Non omnes qui habent citharam sunt citharœdi.
Auri natura non sunt splendentia plura.

Item:

Fac tibi devites sub falso nomine mites,
Nec credas undam placidam non esse profundam.

Item:

Flos in pictura non est sine sola figura.

Item:

Nasa stertentes interdum sunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo nec virgo probatur.
Dependente coma, non clericus ampla corona.

Item:

Non est in speculo res quæ speculatur in illo.

Item:

Non infirmatur quisquis, væ, væ, tibi fatur.

Item:

Non omnes discunt qui scholas undique quærunt.
Sed plures veniunt, ut videantur ibi.

Item:

Non omnes sancti qui calcant limina templi.

Item:

Non orat semper stans intra templa frequenter:
Sed quoque lascivas interdum quærit amicas.

Item:

Noli tenere aurum totum quod splendet ut aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.

Item:

Omne quod est rubeum nomen non impetrat auri:
Omne quod est nitidum non imitatur ebur.

Item:

Quisque

Quisque coronatus non presbyter est vocitatus.

Qui nescit dissimulare nescit imperare.

Nescit regnare qui nescit dissimulare.

SOLUTIO.

Dum male computo sicq; recedo, tunc bene solvo,
Solve libens vina, vel non dic vina propina.

SOMNIUM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoq; refe-
Ad tribulos asinus semper sua somnia vertit. *runt.*

Item:

Somnia de siliquis sus cernit quando quiescit.

Somnia falsa veris miscent.

Deludunt multos nunc somnia, quod vetus est mos.

Item:

Interdum veram prætendunt somnia causam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNUS.

Somnus modum non excedat.

Est sanum plane de lecto surgere mane.

Item:

Longa quies somni vitio sit fomes in omni.

Item:

Sanat, vivificat, ditat quoque surgere mane.

SPES.

Dominus protector & adjutor est sperantium in se.

Cum pascat corvos Deus, & non deseret orbos.

Item:

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In solo sperare Deo, tutissima res est:
Spem fidam nunquam non jubet esse talem.

Item:

Spes confisa Deo nunquam resusa recedet:
Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum spiro spero.

Impositis galeis tractantur fœdera pacis.

Item:

Mane ſub aurora res vertitur ad meliora,
Lumine participat, qui modo cæcus erat.

Item:

Multum delirat, non ſperans dummodo ſpirat.

Item:

Rebus in adverſis melius ſperare ſuperſis.

Spes pretio emenda non eſt.

Plus valet in manibus paſſer, quam ſub dubio grus.

Spes ſervat afflictos, ſed & multos decipit.

Cum ſpes fruſtratur, non ſpes, ſed pœna vocatur.

Item:

Eſt ſpes in dubiis ſemper comes optima rebus.

Item:

Qui furnum ſuperat hiando, diu puer hiſcet.

Item:

Spes reficit, Dominum fallit & ipſa ſuum.

Item:

Spes ſervare ſolet, ſublata ſorte ſecunda,
Spe ſola ſolor, ſpes ſupereſſe ſinit.

STULTITIA.

Ob res portendas aſini vocitantur ad aulas.

Dulce eſt deſipere in loco.

Eſſe loco ſtultum, eſt ſæpius utile multum.

Inſipientia eſt quæ abundat in malo.

Linguam cum manibus neſcit compeſcere ſtultus.

Item:

Fac male, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.

In ore fatuorum cor illorum.

Inſipiens fatur ſubito quicquid meditatur.

Item:

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius, inſipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat, quod habet ſub corde revelat.

Stultus neſcit uti fœlicitate.

Cujus mens ſtulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Item:

Stultus habens pura, vorat hæc vivens sine cura.

Stulto homine nihil intractabilius.

Argue consultum, te diliget; argue stultum,
Avertet vultum, nec te dimittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite jocari.

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item:

Mori morantur quocunque sub axe morantur.

Item:

Offendit multum qui corrigit ad bona stultum.

Item:

Quo plus superstat fatuus, eo stultior extat.

Item:

Unus blax multos faciet per secula stultos.

Stulti facile lætantur & tristantur.

Lætatur stultus, dum sermo datur sibi cultus.

Item:

Lætificat stultum dives promissio multum.

Item:

Stultus quando videt quod pulchra puellula ridet,
Mox fatuus credit se quod amare velit.

Item:

Stultus ridere solet, & pro gramine flere.

Stulti improvidi sunt.

Insipiens curam male gestat corde futuram.

Item:

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Stulti magis ex sermone quam aspectu cognoscuntur.

Æstimo quod multi sunt irrisi quasi stulti.

Item:

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

Item:

Irrisos multos invenimus undique stultos.

Item:

Multi sunt asini nunquam saccis onerati.

Item:

Sunt asini multi solum bino pede sulti.

TACITURNITAS.

Non semper silendum. Vide Sermo.

Qui tacet ut mutus raro sit munere tutus.

Qui tacet annuere videtur

Non contradicens dicitur esse sequens.

Silentia tutissimum præsidium.

Nil melius vere quam cum ratione tacere.

Item:

Sæpe carent multa responsis verbula stulta.

Item:

Ut mala vitentur aliquando verba tacentur.

Tacere qui nescit, nescit loqui.

Perdo silere bonum dum loquor ipse malum.

Item:

Qui modicum fatur sapiens hic esse probatur.

TARDITAS.

Sat cito si sat bene.

Est multum factum si sit bene quodque peractum.

Tarde venientes, male sedentes.

Post teneat sedem qui post me construit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & fercula sumere quærit,
Aut male prandebit, aut sedis honore carebit.

Item:

Sæpe domum propriam vir reperit undiq; clausam.

TEMPERANTIA. *Vide Ebrietas.*

Nos qui sumus Dei sobrii sumus.

Non ut edas, vivas; sed edas ut vivere possis.

Item:

Visne coronari? vis deliciis saturari?
Istud tibi præsto dictum breve, sobrius esto.

Item:

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter cibat hunc tractatque decenter.

Item:

Esse

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus.

Item:

Gulæ pone metas, ut sit tibi longior ætas.

Item:

Non tibi sit venter Dominus, sed vive decenter,
Ut medicus fatur, parcus de morte levatur.

Item:

Parcito sæpe cibis, & sic annosior ibis.

Item:

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item:

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Item:

Sanior esse potes, si cum moderamine potes.

Item:

Si vitare velis morbos, & vivere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satiatus.

Item:

Sume cibum modice, modico natura fovetur:
Crapula vitetur, ne corpus mensque gravetur.

Item:

Vix erit intercus tibi, si scis mandere parcus.

TEMPUS.

Accommoda te tempori.

Et toga sit talis cum ventus sit borealis.

Item:

Simonis Judæ non debes currere nude.

Item:

Tunc bonus est ignis cum pendent stiria tignis.

Fugit irreparabile tampus.

Bis duo notavi quæ non possunt revocari;
Virginitas, tempus, dictum verbumque, juventus.

Item:

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum;
Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges ingenio, sed labitur ætas.

Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit.

Item:

Non ſtat per menſes ſeptem Maius redolentes.

Item:

Quam brevis eſt hora quæ labat abſque mora!

Item:

Tempora tranſibunt, & gaudia vana peribunt.

Item:

Tranſit ut unda fluens, tempus & hora ruens.

Omnia fert tempus.

Cum ſunt matura, breviter pyra ſunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit ſecum, vertitque volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe ſpe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item:

Ipſa etiam veniens conſumit ſaxa vetuſtas,
Et nullum eſt quod non tempore cedat opus.

Item:

Mulcet longa dies ſævum indomitumque leonem,

Item:

Non ſibi, ſed rebus, peritura tempora currunt,
Quæ vel erant, vel erunt, vel ſunt, vel origine ſurgunt,
Creſcunt, aut pereunt, ſemper aguntur, agunt.

Item:

Tempore miteſcunt, poſita feritate leones:
Tempore leniri tygris & urſa ſolet.

Item:

Tempore ſanatur quod ratione nequit.

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni,
Si fuerint nubilæ, pereunt animalia quæque.
Si fuerint venti, naſcuntur prælia genti:
Si nix aut pluvia, deſignat tempora cara.
Dat Clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,
Æſtuat Urbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Item:

Ver Petro detur; æstas exinde sequetur,
Hanc dabit Urbanus, autumnum Symphorianus;
Festum Clementis caput hyemis est venientis.
Longe clarescit, quod hyems algore rigescit.
Luna crescente, tu carpere poma memento:
Nam dum decrescit si carpseris, inde putrescit.
Pocula Janus amat, sed Febrius Algeo clamat,
Martius arva fodit, sed Aprilis florida prodit.
Flos & fons nemorum sunt Maio fomes amorum,
Dat Junius fœna, Julio relecatur avena.
Augustus spicas, September colligit uvas,
Seminat October, spoliat virgulta November.
Quærit habere cibum, porcum mactando December.
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altivolans volucris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIUM.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inveniet falsos testes, qui quæritat illos.

TIMOR.

Prona est timori semper in pejus fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisque timet tantum fugit

Sic adstat socio, sic ut lepus ipse molosso.

Item:

Si timor in mente, currit vetus ipse repente.

Res est imperiosa timor:

Quatuor ista, timorque, odium, dilectio, census;
Sæpe solent boni rectos pervertere sensus.

Timidi nunquam statuere trophæum.

Ne se mutat qui sh mutari desperat.

Item:

Non mare transisset pavidus si nauta fuisset.

Item:

Non venit ad silvam qui cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemq; timens malus est venator & amens.

Ubi timor ibi pudor.

Debet adesse timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pavescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

VALETUDO.

Si non ægrotat, bene mingit qui bene potat.

VENATIO.

Dum canibus cervus capitur, philomelaque niso,
Dum volat accipiter, quasi tunc sumus in paradiso.

VENUS. *Vide Amor & Meretrix.*

Curis arctatur si quis Veneri sociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem unusquisque proximo suo.

Verbum laudatur, si factum tale sequatur.

Veritas odium parit.

Displicet omni hero qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum qui vult nimis edere verum.

Item:

Ostia clausa sera mihi sunt quia profero vera.

VESTITUS &
Ornatus.

Vestes fœmineæ bene nocte tegunt, quia longæ.

Simia est simia, etiamsi aurea gestat insignia.

Cinge caput lauro, tege gemmis corpus & auro;
Si fueris pridem, remanebis asinus idem.

Item:

Est in persona pudor insipiente corona.

Vestis virum facit.

Hunc

Hunc homines décorant quem veſtimenta decorant.

Item:

In vili veſte nemo tractatur honeſte.

Item:

Si careas veſte, nec ſis veſtitus honeſte,
Nullius eſt laudis, quamvis ſapis omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Veſtes, non homines, omnis honorat homo.

Item:

Vir bene veſtitus in millibus eſſe peritus
Creditur, in mille quamvis idiota ſit ille.

Veſte decenti tegatur corpus.

In curta tunica ſaltat miles quaſi pica.

Item:

Invidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non aures juvenis multum qua veſte tegaris;
In veſtimentis non eſt ſapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amat ſit pauper adultus.

VEXATIO.

Eſt miſero pejus deriſio quam dolor ejus.

VICINITAS.

Proximus Eccleſiæ ſemper vult ultimus eſſe.
Qui ſe non noſcat vicini jurgia poſcat.

Melior eſt vicinus juxta, quam frater procul.

Non homines tribules quos tu ſcis eſſe tribules.

Item:

Sit bene, ſitne male, cum vicinis teneas te.

VIRTUS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præſtare poteſt Deus unus.

Invia virtuti nulla eſt via.

Ire bonus ſanguis quo neſcit, repit ut anguis.

Virtus auro nobilior eſt.

Collige

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum.
Nempe bonos mores, thesauros interioris.
Tollere quos fures nequeunt, nec rodere mures.

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene se ditat qui semper noxia vitat,

Item:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitii.

Est virtus vere semper malefacta cavere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,
Si studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille,
Quam regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem
Qui virtute suâm nobilitat patriam.

Item:

Malle pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.

Item:

Miremur potius quos munera mentis adornant,
Quam qui corporeis enituere bonis.

Item:

Nobilitas morum plus ornat quam genitorum.

Item:

Nobiliter viuens & agens, hæc nobilis est gens.

Item:

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item:

Scire

Scire bonos mores, dat divitias & honores;
Donabit scire miseros cum regibus ire.

Item:

Virtus nobilitat hominem; virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in se habet bona.

Dilige virtutem si vis retinere salutem.

Item:

Fac bene, dic parum, si te vis reddere charum.

Item:

Nulla valet vita, nisi sit virtute polita.

Item:

Vir bonus est pluris quam tota scientia juris.

Item:

Vir sine virtute semper manet absque salute.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

VITA.

Vita æterna. Vide Judicium extremum.

Vita brevis ac misera. Vide Homo.

Est hæc vita brevis, lubrica, pœna, dolor.

Item:

Est hæc vita brevis, transit ut aura levis.

Item:

Est tua vita brevis, modo vivis, eras morieris.

Item:

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore;
Sed sapiens bene scit quantum sit plena dolore.

Item:

Heu patimur mulctas pro vili corpore multas.

Item:

Itur quo scitur; nescitur quando reditur.

Item:

Non potest sine væ nunc vivere filius Evæ.

Item:

Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut hirundo.

Item:

Omnibus

Omnibus in terris dolor est, regionibus, aulis,
Urbibus, in cunctis cura laborque locis.

Item:

Quid prodest homini si vivat sæcula centum?
Cum moritur, vitam transisse putat quasi ventum.

Item:

Vita brevis, velut umbra, levis sic annihilatur.
Sic vadit, subitoque cadit, dum stare putatur.

Item:

Vita quid est hominis, nisi res vallata ruinis.

Item:

Vita quid est? labor est, & habendi vana cupido.
Tristis ad extremum sollicitudo diem.

Vita magis in pretio est quam quæq; temporalia bona.

Ut vitam redimas, vestes, ac omnia vendas.

UNUS.

Vir unus nullus vir.

Nusquam denarius auditur clangere solus.

Item:

Omni fine soli dominantur ibi duo soli.

Item:

Sermo solius est quasi dimidius.

Item:

Solus quando datur tunc nullus homo reputatur.

Item:

Unus homo veram nunquam facit esse choream.

Unicus oculus charissimus.

Solus tergendus oculus sit & aspiciendus.

VOLUNTAS.

Deus operatur & velle & perficere.

Non est velle bonum mihi vel tibi perpetuatum.

Volenti facile est imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil est grave.

Hoc portat leviter, quod portat quisque libenter.

Volentem bovem ducito.

Bos ad aquam ductus non vult potare coactus.

Item:

Item:

Invitis canibus nil venator capit ullus.

Ut desint vires tamen est laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, & plene laudare memento.

Item:

Hospitis in mensa vultum non fercula pensa.

Item:

Pauperis in mensa vires, non fercula pensa.

VOLUPTAS.

Deliciis ad astra non itur.

Asper erit victus, asper labor, asper amictus,
Aspera cuncta tibi, si vis super æthera scribi.

Item:

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

Item:

Sperne voluptatem, pulchram cole sobrietatem.
Hæc quos prostravit, virtutibus evacuavit:
Hæc quos subjecit, pecudes sine robore fecit:
Hæc regit & munit, superis conjungit & unit.

Item:

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

USUS.

Usus facit artem.

Artem discamus, usus vero teneamus.

Item:

Doctrinæ pater est usum, doctrina scholaris:
Intercisa perit, continuata viget.

VULGUS.

Vulgo instabili satisfacere nemo potest.

Pravo servit hero, qui vulgo servit iniquo.

CONCLUSIO.

O homo devita peccatum, totque pericla:
Nam si cæcus eris, nulloque dolore moveris,
Atque Deum spernes, animam cum corpore perdes.
Et nisi parebis, cœlesti sede carebis.

Proverb. 20.

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas; quicunque his delectatur, non erit sapiens.

Proverb. 31.

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum; quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas. Hac forte bibant & obliviscantur judiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

Esaiæ 5.

Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam ut vino æstuetis.

Ibidem.

Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

Esaiæ 28.

Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt. Sacerdos & Propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumq; ita ut non esset ultra locus, *&c.*

Oseæ 4.

Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor.

Habacuc. 2.

Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebriens, ut aspiciat nuditatem ejus. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoque & consopire; Circumdabit te calix dextræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam, *&c.*

Ecclesiasticus 31.

Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & tortura viro infrænato, somnus sanitatis in homine parco.

Ibidem.

Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum, *&c.* *Ibidem.*

Ibidem.

Vinum in jucunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis vinum moderate potum. Sanitas eſt animæ & corporis ſobrie potus. Vinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Eccleſiaſticus 37.

Propter crapulam multi abierunt; qui autem abſtinens eſt adjicit vitam.

Mat. 17.

Hoc genus non ejicitur, niſi per orationem & jejunium.

Luc. 21.

Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula & ebrietate.

Rom. 13.

Abjiciamus opera tenebrarum & induamur arma lucis, ſicut in die honeſte ambulemus; non in comeſſationibus & ebrietatibus.

1 *Cor.* 5.

Si is qui frater nominatur, ebrioſus eſt, cum hujuſmodi nec cibum ſumite.

Gal. 5.

Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.

Epheſ. 5.

Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.

1 *Theſ.* 5.

Non ſumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri; ſed vigilemus & ſobrii ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt, Nos autem qui diei ſumus, ſobrii ſimus.

Ad Tit. 2.

Loquere quæ decent ſanam Doctrinam, ut ſenes ſobri ſint. 1 *Pet.* 4.

1 *Pet.* 4.

Sat est nobis quod anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patraverimus, cum versaremur in luscivijs, concupiscentijs, vinolentijs, comessationibus, compotationibus, &c. Sitis igitur sobrij, & vigilantes ad orandum.

1 *Pet.* 5.

Sobrij estote, vigilate; quoniam adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret.

IN MENDACES OBTRECTATORES.

In detrectatores male qui furantur honores.
Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc ediscatur, & cantio sæpe canatur.
Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicit iste:
Dextræ scriptoris benedic precor omnibus horis.

FINIS.